

T.C
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Halk Eğitimi Bilim Dalı

**HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİNDE GÖREVLİ MESLEKİ-
TEKNİK VE SOSYAL - KÜLTÜREL KURSLARI
ÖĞRETMENLERİNİN ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Murat TEMİZ

İstanbul, 2009

T.C
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Halk Eğitimi Bilim Dalı

**HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİNDE GÖREVLİ MESLEKİ-
TEKNİK VE SOSYAL - KÜLTÜREL KURSLARI
ÖĞRETMENLERİNİN ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Murat TEMİZ

Danışman: Prof. Dr. Sefer ADA

İstanbul, 2009

T.C
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Halk Eğitimi Bilim Dalı

Murat TEMİZ tarafından hazırlanan Halak Eğitimi Merkezlerinde Görevli Mesleki-
Teknik ve Sosyal-Kültürel Kursları Öğretmenlerinin Öz-Yeterlilik Düzeylerinin
İncelenmesi başlıklı bu çalışma, 16.10.2009 tarihinde yapılan savunma sınavı
sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul
edilmiştir.

İmza

Danışman : Prof.Dr. Sefer ADA

Üye : Prof.Dr. Ozana URAL

Üye : Yar.Doç Dr. Ahmet ŞİRİN

ÖNSÖZ

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Halk Eğitimi programında yüksek lisans yapmak hayatımda birçok alanda olumlu anlamda değişikliğe sebep oldu. Yüksek lisansa ilk başladığım gün ile bu gün arasında çok büyük bir fark var ve bu farkı yaratan, öğrencilerinde yeni vizyonlar, yeni bakış açıları yaratmaya çalışan değerli hocalarım; Prof. Dr. Sefer ADA'ya, Doç.Dr. Levent DENİZ'e, Yard. Doç. Ahmet ŞİRİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın örneklemini oluşturan HEM lere, özellikle Bakırköy ve Kadıköy Halk Eğitimi Merkezlerine, idareci, öğretmen ve çalışanlarına, özellikle Avcılar Halk Eğitimi Merkezi Müdür Yardımcısı Şükran Şatlı KOCAMAN'a teşekkür ediyorum.

Çalışmam sırasında desteklerini benden esirgemeyen annem Hayriye TEMİZ'e babam Reşat TEMİZ'e ve kardeşlerim Burak, Gamze ve Ömürden TEMİZ ile daima yanımda olan eşim Sogül ŞATLI TEMİZ ve oğlum Ege Pamir TEMİZ'e en içten dileklerle teşekkür ediyorum.

Bu tez çalışmam sırasında bilgi ve tecrübesini benden esirgemeyen, daima yanımda olan ve motive eden, çalışmamı titizlikle izleyen ve çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesiyle beni yönlendirerek tezimin oluşmasını sağlayan çok değerli hocam Prof.Dr. Ozana URAL'a en içten dileklerle teşekkürü bir borç bilirim.

Haziran 2009

Murat TEMİZ

ÖZET

HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİNDE GÖREVLİ MESLEKİ-TEKNİK VE SOSYAL - KÜLTÜREL KURLARI ÖĞRETMENLERİNİN ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırma, İstanbul İlindeki Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli mesleki-teknik kursları öğretmenleri ile sosyo-kültürel kurs öğretmenlerinin öz-yeterlilik düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini 2008-2009 eğitim-öğretim yılında İstanbul İlindeki Halk Eğitimi Merkezleri arasından tesadüfi örneklem yoluyla seçilen üç'ü Anadolu yakasında, üç'ü Avrupa yakasından olmak üzere 6 Halk Eğitimi Merkezinde görevli 304 öğretmen oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, tarafımızca geliştirilen ve demografik bilgileri içeren 14 sorudan oluşmuş bilgi anketi kısmıyla 10 maddeden oluşan Jerusalem ve Schwarzer'in 1981 yılında geliştirdiği " Genel Öz-yeterlilik Ölçeği" (General Perceived Self-Efficacy Scale – GSE) kullanılmıştır.

Çalışmada, demografik bilgilere ait özellikler için frekans ve % değerleri alınmış, öz-yeterlilik ölçeğine ait bulgular içinde "t" testi ve varyans analizi uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılanların % 73,7'si bayandır. Yaş değişkenine bakıldığında % 40'ı kırk yaş ve üzerindedir. Eğitimcilerin % 48'i dört yıllık bir üniversite (lisans) mezunudur. Halk Eğitimi alanında eğitim alıp, almama değişkeni açısından bakıldığında, % 59,1'i daha önce halk eğitimi alanında herhangi bir eğitim almamıştır ve % 96,7'si Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışmaktan memnundur. Halk Eğitimi Merkezlerinde istihdam edilenlerin % 43'ü öğretmen, % 40'ı kadrolu uzman ve usta öğreticilerden oluşmaktadır. Örneklemin % 63,8'i mesleki-teknik kurslarda, % 18,5'i sosyo-kültürel kurslarda görevli olarak çalışmaktadırlar. Halk Eğitimi Merkezleri çalışanlarının öz-yeterlilik düzeyleri cinsiyet açısından farklılıklar göstermektedir. Çalışanlardan bayanların öz-yeterlilik

düzeyleri erkeklere oranla daha yüksektir. Eğitimcilerden mesleki-teknik kurslarda çalışanların öz-yeterlilikleri, sosyo-kültürel kurslarda çalışanlardan daha yüksek bulunmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak görev yürüten Halk Eğitimi Merkezleri personel, donanım ve araç-gereç alanlarında sorunlar yaşamaktadır. Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli öğretmenlerin çoğunluğunu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilk ya da orta öğretim kurumlarından atama yoluyla gelmiş kadrolu öğretmenler oluşturmaktadır. İkinci sırada ise kadrolu uzman ve usta öğreticiler oluşturmaktadır. Eğitimcilerin çoğunluğu lisans mezunudur ancak halk eğitimi alanında herhangi bir eğitim almadan bu merkezlerde çalışmaya başlamışlardır. Merkez çalışanlarından mesleki-teknik kurslarda çalışanlar kendilerini mesleklerinde çok yeterli görmektedirler bu nedenle de öz-yeterlilikleri sosyo-kültürel kurslarda görevli öğretmenlere oranla daha yüksektir.

Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik algılarının, aldığı öğretmenlik eğitiminden başlayıp öğretim süreci içerisinde yaşadığı deneyimlerle şekillenen, öğretmenin kendisi ile ilgili yargıları olduğu göz önünde bulundurularak, öğretmenlerin öğretim sürecinde daha etkili ve yeterli olmaları sağlanmalıdır. Böylelikle ileride öğretmen olacak adayların öğretim sürecinde daha başarılı olmaları sağlanarak öğretimsel ve çabasal öz-yeterlilik algılarının yükselmesi ve kendi performanslarına olan güvenlerinin artması sağlanabilir.

Anahtar Sözcükler: Halk Eğitimi, mesleki-teknik ve sosyo-kültürel kurslar, öz-yeterlilik

ABSTRACT

REVIEW OF SELF EFFICACY LEVELS OF THE VOCATIONAL- TECHNICAL AND SOCIAL-CULTURAL COURSE TEACHERS WORKING AT PUBLIC EDUCATION CENTERS

This study was conducted for the purpose of reviewing the self-efficacy a questionnaire levels of vocational-technical course teachers and social-cultural course teachers working at public education centers in the city of Istanbul.

Subjects for the study are 304 teachers, working at 6 Public Education Centers, 3 in Anatolian side, 3 in European side, selected from among Public Education Centers in the city of Istanbul by random sampling in the academic year 2008-2009.

In this study, General Perceived Self-Efficacy Scale – GSE, made of 10 items, which Jerusalem and Schwarzer developed in 1981, was used with a part of a questionnaire of 14 questions containing demographic information that we developed.

In the study, for the demographic information frequency and % values were taken and “t” test and variance analysis was applied for the findings regarding self-efficacy.

According to the findings, 73.7% of participants are ladies. As for age, 40% is forty or above. 48% of the teachers are graduates of 4 year programs (bachelor’s degree). As for the variable whether they have received education in public education, 59.1% of the teachers have not received any education in public education and 96,7% are happy to work at Public Education Centers. Of those employed in Public Education Centers, 43% are teachers, 40% are resident specialists and master trainers. 63.8% of subjects work at vocational-technical courses whereas 18.5% work at social-cultural courses. Self-efficacy levels of the teachers working at Public Education Centers show differences according to sex. Self-efficacy levels of lady teachers are higher

than male population. Self-efficacy of those at vocational-technical courses was found higher than social-cultural course teachers.

Public Education Centers, operating under the Ministry of National Education, suffer some problems in terms of personnel, equipment and tools. Most of the teachers working at Public Education Centers are resident teachers, who were appointed from middle or high schools of the Ministry of National Education. Some others are resident specialist and master trainers. Most of the teachers are university graduates but they started working in these centers before they have undergone training about public education. Those teaching at vocational-technical courses find themselves very efficient in their career. Therefore their self-efficacy is higher when compared with those teaching at social-cultural courses.

Considering that the self-efficacy perceptions of the teachers working at Public Education Centers is their own judgments, which is shaped by their experiences starting from teacher training process through their teaching career, it must be ensured that teachers become more efficient and competent in the process of teaching. Thus, the teacher candidates shall be more successful in their future career of teaching and their self-efficacy perceptions regarding teaching and competency will be higher and their self-confidence in their own performance will be improved.

Key words: Public education, vocational-technical and social-cultural courses, self-efficacy.

KISALTMALAR

HEM – Halk Eğitimi Merkezi

HEM(ASO) – Halk Eğitimi Merkezi ve Akşam Sanat Okulu

MEB – Milli Eğitim Bakanlığı

OICD – Organisation for Economic Co-Operation and Development
(Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
(Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

GSE - General Perceived Self-Efficacy Scale

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii

BÖLÜM I

1.1. Giriş.....	1
1.2. Problem.....	4
1.3. Amaç.....	9
1.4. Önem.....	10
1.5. Sınırlılıklar.....	11
1.6. Sayıtlar.....	11
1.7. Tanımlar.....	12

BÖLÜM II

İLGİLİ ALAN YAZI.....	14
2.1. Halk (Yetişkin) Eğitimi.....	14
2.2. Yetişkin Eğitimi Gerektiren Nedenler.....	22
2.2.1. Örgün Eğitimle İlgili Nedenler.....	25
2.2.2. Ekonomik ve Teknolojik Nedenler.....	27
2.2.3. Toplumsal Nedenler.....	28
2.3. Yetişkin Eğitiminin Amacı.....	30
2.4. Yetişkin Eğitiminin Tarihsel Gelişimi.....	34
2.5. Halk Eğitimi Merkezleri.....	53
2.6. ÖzYeterlilik.....	79

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	99
3.1. Araştırma Modeli.....	99
3.2. Evren ve Örneklem.....	99
3.3. Veri Toplama Araçları.....	100
3.4. Verilerin Toplanması.....	101

3.5. Uygulama.....	102
3.6. Verilerin Çözümlemesi.....	102

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM.....	103
------------------------	-----

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	111
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	111
5.1.1. Demografik Özelliklere Ait Sonuçlar.....	111
5.1.2. Öz-yeterlilik Alanına Ait Sonuçlar.....	115
5.2. Öneriler.....	120

BÖLÜM VI

KAYNAKÇA.....	124
---------------	-----

EKLER.....	130
------------	-----

Ek 1
Ek 2
Ek 3

TABLolar LİSTESİ

Tablo	Sayfa No
Tablo 1 :Örgün Eğitim ve Yaygın Eğitimin Karşılaştırmalı Açıklaması.....	21
Tablo 2: Seçilmiş Yıllara Göre Açılan Okuma-Yazma Kursları. Bu Kursları Bitirenlerin Sayıları ve Okur – Yazar Oranları.....	39
Tablo 3: Yıllara Göre Halk Eğitimi Merkezleri Sayısı.....	55
Tablo 4: 2007-2008 Eğitim-Öğretim Yılı Sonu Halk Eğitim Merkezlerince Açılan Kurslar ve Kursiyer Sayısı.....	58
Tablo 5: 2007-2008 Eğitim - Öğretim Yılı Sonu İstanbuldaki Halk Eğitim Merkezlerince Açılan Kurslar ve Kursiyer Sayısı.....	59
Tablo 6: Halk Eğitimi Merkezlerinde (2002-2008) Yılları Arasında Açılan Kurs Türleri ve Kurs Sayısı.....	62
Tablo 7: Halk Eğitimi Merkezlerinde (2002-2008) Yılları Arasında Açılan Kurs Türleri ve Kurslara Katılan Kursiyer Sayısı.....	62
Tablo 8: Halk Eğitimi Merkezlerinde Açılan Mesleki-Teknik Kurslar Ve Süreleri.....	64
Tablo 9: Halk Eğitimi Merkezlerinde 2007-2008 Eğitim-Öğretim Döneminde Açılan Kurs Türlerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	66
Tablo 10: Halk Eğitimi Merkezlerinde Açılan Sosyo-Kültürel Kurslar ve Süreleri.....	68
Tablo 11: 2007-2008 Eğitim-Öğretim Yılı Sonunda Halk Eğitimi Merkezlerinde Açılan Okuma-Yazma Kurslarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	69
Tablo 12: Okuma-Yazma Kurslarına Katılımı.....	70
Tablo 13: 2007-2008 Eğitim - Öğretim Yılı Sonunda Halk Eğitimi Merkezlerindeki Personel Durumu.....	76
Tablo 14: Yetişkin Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikleri.....	95
Tablo 15: Ölçeğin Uygulandığı Halk Eğitimi Merkezleri.....	99
Tablo 16: Öz-Yeterlilik Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	101
Tablo 17: Örneklemin Cinsiyet Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	103
Tablo 18: Örneklemin Yaş Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	104
Tablo 19: Örneklemin Medeni Durum Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	104
Tablo 20: Örneklemin Mezun Olunan Okul Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	105
Tablo 21: Örneklemin Kaç Yıldır Bu Görevde Çalıştığı Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	105
Tablo 22: Örneklemin Daha Önce Başka Bir HEM’de Çalışması Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	106
Tablo 23: Örneklemin Daha Önce Halk Eğitimi Alanında Eğitim Alması Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	106

Tablo 24: Örneklemin Halk Eğitim Merkezinde Görev Yapmaktan Memnuniyet Durumu Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	107
Tablo 25: Örneklemin Kurumdaki Görevi Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	107
Tablo 26: Örneklemin Görevli Olduğu Kurs Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	108
Tablo 27: Cinsiyete Göre Öz-yeterlilik Karşılaştırılması.....	109
Tablo 28: Öz-yeterliliğin Görevli Olunan Kursa Göre Karşılaştırılması.....	109
Tablo 29: HEM’de Görev Yaparken Kendilerini Ne Kadar Yeterli Gördükleri.....	110

BÖLÜM I

1.1. Giriş

Dünyanın bilişim çağına girmesiyle birlikte toplumların ve o toplumu oluşturan bireylerin ihtiyaçları içinde buldukları çağın gereksinmeleriyle paralel olarak sürekli değişmekte ve yenilenmektedir. Bireyler çağın gereksinimlerine ayak uydurabilmek için yoğun çabalar sarf etmekte, sürekli yenilenen bilgileri takip edebilmek için birçok eğitim almaları gerekmektedir.

Toplumlar geçmiş yüz yıllarda ihtiyaçlarını yeni tren yolları, kara yolları, hava yolları, fabrikalar v.b. olarak şekillendirirken 21. yüz yılda toplumlar ağlarını iletişim ve bilgi ağları olarak şekillendirmektedirler. Yeni bilgiler elde edilmesi, eskilerin geliştirilmesi ancak eğitimle mümkün olacaktır. (Serençelik, 2005).

Eğitim bireylerde istendik davranışlar meydana getirme sürecidir. Ertürk (1991)'e göre eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Lowe'a göre de eğitim "esas itibariyle, yetişmiş elemanlar tarafından öğrenenlerin yararına olmak üzere hazırlanan ve uygulamaya konulan bir dizi öğrenme yaşantısıdır (Aktaran: Okçabol, 1996).

Eğitim ve öğretim bir süreçtir ve süreklidir. Eğitim, öğrenme ve öğretme olayı yalnız ailenin, yakın çevrenin ya da okulun çabalarına bağlı değildir. Çocuk ve yetişkin, okula gitme durumları ne olursa olsun, isteyerek ya da istemeyerek yaşam boyunca ve sürekli olarak öğrenir. Kişi radyo dinlerken, televizyon seyredirken yada otobüste seyahat ederken her an her yerde öğrenir ve bu öğrenme süreci kişinin yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. (Okçabol,1996)

Eğitim, bir ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesinde temel yapı taşlarından birisidir. Toplumları ve bireyleri bilinçlendirmede, yönlendirmede, değiştirmede ve geliştirmede en önemli argümanların başında gelmektedir. Bir ülkeyi

kalkındırabilmek için eğitimin niteliğini arttırmak, eğitim sistemini çağın gereklerini karşılayabilecek duruma getirmek gerekmektedir. Eğitim ve teknoloji bireylerin yaşamlarını, ulusların arasındaki siyasal-ekonomik-kültürel ilişkileri ve toplumların sosyal refah düzeylerini belirlemede en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Özellikle teknolojiye yaşanan gelişmeler eğitimi ve eğitime bağlı olarak da toplumları etkilemektedir (Özkul ve Girginer, 2001).

21. yy. In en belirgin özelliklerinden biriside her alanda hızlı bir ilerleme ve gelişmenin olmasıdır. Bilimsel alanla birlikte en hızlı değişim eğitim bilimi alanında olmuştur. Bu hızlı değişimi yakalayabilmek ve eğitimimizi çağdaş bir seviyeye ulaştırmak için bireylerin hızla değişen ve yenilenen bilgileri edinmedeki çabalarını destekleyerek edindikleri bu bilgileri kullanabilme ve yordayabilme özellikleri kazandırmak olmalıdır. Bu yüzden modern toplumlar eğitimi yaşamboyu eğitim olarak görmektedirler. Ülkemizde bu kavram karşımıza yetişkin eğitimi, halk eğitimi olarak da çıkmaktadır.

Boran (2003)'a göre “Çağımızda öğrenmeyi öğrenmiş, sahip olduğu bilgiyi kullanabilen, yeni durumlara uyum sağlayabilen, bedence ve ruhça sağlıklı kişilere ihtiyaç vardır. Çağdaş eğitimin amaçları şöyle özetlenmiştir.

1. Bireyin önce kendisi için bir meslek sahibi olmasına, topluma uyum sağlamasına, kendisini gerçekleştirmesine olanak sağlamak.
2. Toplum için ise bireye toplumun devamını sağlayacak, ekonomik yaşam için nitelikli, iş yaşamında esnek, gelişmeye açık, yaratıcı ve verimli olabilecek davranışlar kazandırmak”.

Ülkemizin eğitim sistemi incelendiği zaman örgün eğitim ağırlıklı olduğu, yaygın eğitime örgün eğitime verilen önem kadar önem verilmediği anlaşılmaktadır. Oysaki yaygın eğitim, toplumların eğitilmesinde örgün eğitim kadar, hatta bazen örgün eğitimden daha fazla öneme sahip olabilmektedir.

Örgün eğitim dışında kalan kişilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak, yeni meslekler edinmek isteyenlere, hobi kazanmak isteyenlere, kendisini mesleğinde daha da geliştirmek isteyenlere bu istekleri doğrultusunda eğitimler vermek toplumsal bir zorunluluktur. Bu zorunluluğu gidermek yaygın eğitim kurumları aracılığıyla olmaktadır ki bu eğitim kurumlarının en önemlilerinden birisi Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı Halk Eğitimi Merkezleridir.

Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışan yönetici, öğretmen, kadrolu ve kadrosuz usta öğreticilerden beklenen bu merkezlerde yetişkinlere yönelik düzenlenen eğitim programlarını etkili ve etkin bir şekilde yapılandırabilmektir. Bu beklentinin gerçekleşebilmesi ile öğreticilerin öz yeterlilik düzeyleri arasında bir ilişki söz edilebilir. Bandura (1986)'ya göre öz yeterlilik; davranışın oluşmasında etkili olan bir niteliktir ve “bireyin, bir performansı göstermesi için gereken etkinlikleri organize edip, başarılı olarak yapabilme kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısı” olarak tanımlanmaktadır (Aktaran: Aşkay, Umay, 2001).

Çoban ve Sanalan'ın (2002) “Fen Bilgisi Öğretimi Dersinde Özgün Deyen Tasarım Sürecinin Öğretmen Adaylarının Öz yeterlilik Algısına Etkisi” konulu araştırmasında açıklandığı şekliyle; Ginns ve Watters'in (1990), 72 öğretmen adayı üzerinde yaptığı dikey incelemenin bulguları öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarını etkileyen faktörlerden birinin de içerik bilgisinin günlük hayat ile bağlantısının kurulması ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçlarında Öğretmen adaylarına fen bilgisi içeriği konusundaki pratik değer gösterildiğinde fen bilgisine karşı tutumun olumlu olarak değiştiği ve öz yeterlik algısı değilse de fen bilgisi öğretimi sonuç beklentisinin arttığı belirtilmiştir.

Yılmaz ve Çimen'in (2008) “Biyoloji Eğitimi Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencilerinin Biyoloji Öğretimi Öz yeterlilik İnanç düzeyleri” konulu araştırmasında belirttiği gibi; Düşük öz-yeterliliğe sahip öğretmenler sınıf kontrolünde öğretmen otoritesini kullanır, disiplin kurallarını katı şekilde uygular, öğrencilerle iletişimi belirli sınırlar içerisinde gerçekleştirir. Öğrenme etkinliklerinde başarı düzeyi düşük öğrencileri dikkate almazlar. Öğrenme ortamları öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre değil, öğretmenin isteğine göre düzenlenir. Yüksek öz-yeterliliğe sahip öğretmenler ise, her

öğrencinin başarılı olacağına inanır, öğrenme etkinliklerini öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda bireysel farklılıkları dikkate alarak düzenlerler. Öğrencilerle iletişim kurmaktan çekinmez, sınıf düzeni öğretmen ve öğrencinin karşılıklı güven ilişkileri ile sağlandığı anlaşılmaktadır.

Halk Eğitimi Merkezi öğretmenlerinin öz-yeterlilik algıları, aldıkları akademik eğitim, meslekteki kıdemleri, devam ettikleri hizmet içi eğitimler v.b. ile değişebilmekle birlikte meslek derslerine ya da hobi derslerine girme durumuna göre de değişebilmektedir.

Öz-yeterlilik sosyal ve bilişsel kuramların ana değişkenlerinden birisidir. Öz-yeterlilik kavramı ile ilgili yapılan araştırmalarda kavram bazı yayınlarda öz-yeterlilik, bazı yayınlarda ise öz-yeterlik olarak yer aldığı görülmüştür. Bu çalışmada kavramın öz-yeterlilik olarak kullanılması benimsenmiştir.

1.2. Problem

Yaygın eğitim kavramı çoğunlukla “halk eğitimi”, “yetişkin eğitimi”, “toplum eğitimi”, “yaşamboyu eğitim” kavramları ile birlikte kullanılır. Ülkemizde en çok kullanılanlar “yaygın/halk/yetişkin” eğitimi terimleridir.

Yetişkin kimi kez, bir amacı olmadan öğrenir, kimi zaman da amaçladığı bir şeyi öğrenmek ister (Okçabol, 1996). Amaçlanmadan öğrenme rastlantısal olarak meydana gelir. Bir otobüste, yolda yürürken tesadüfi olarak öğrenme gerçekleşir. Amaçlı olarak ise eksik kaldığını hissettiği, öğrenmek istediği ya da buna benzer şekilde planlı bir şekilde amaçladığı şeyi öğrenir.

Yetişkin/yaygın eğitim tanımları:

Yetişkinlere yönelik yapılan yaygın eğitim çalışmaları pek çok yetişkin eğitimeci tarafından tanımlanmıştır. Yapılan tanımlara baktığımızda örgün ve yaygın eğitimin

birbirini bütünler nitelikte eğitimler olduğu ve yaygın eğitimin hedef kitlesinin örgün eğitime oranla daha geniş olduğu görülmektedir.

Örgün eğitim, “amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireyler için yapılan düzenli eğitimidir” (MEB.1992). Örgün eğitim kapsadığı yaş aralığındaki öğrencileri geleceğe hazırlayarak bilgi beceri ve ilgilerine göre bir mesleğe hazırlar.

Algın eğitim, “Her bireye yaşam boyu günlük yaşantılardan, eğitimsel etkilerden ve çevre kaynaklarından, aileden, komşulardan, işten, oyundan, pazardan, kitaplardan ve kitle iletişim araçlarından; tutumlar, değerler, beceri ve bilgiler kazandıran süreç” (Duman, 2007).

Yaygın eğitim, Yaygın eğitim, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış bireylere; gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde yaşam boyu yapılan eğitim-öğretim-rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümüdür.(Resmi Gazete, 2006, Madde:4)

Türk Dil Kurumunun tanımına göre yetişkin eğitimi yetişkin kimselere yönelik eğitim ve öğretim programı olarak geçmektedir. (<http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx> web adresinden 30.09.2007 tarihinde edinilmiştir.)

MEB VII. Şura’da kabul edilen tanıma göre yetişkin eğitimi, yurttaşların çalışma gücünü arttırmak, yaşayış seviyesini yükseltmek, milli ve insani meziyetlerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında veya yanında yapılan eğitim ve öğretim çabalarıdır (Kabahasanoğlu, 2002).

Zorunlu ilköğretim çağının dışına çıkmış ve asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayanların, yaşamlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme

gereksinimlerinin ve bilgilerini tatmin etmek üzere özellikle düzenlenen programları kapsar (Okçabol, 1996).

UNESCO yetişkin eğitimini “genellikle on beş yada daha ileri yaşta olup, normal okul ve üniversite sisteminin dışında bulunan kimselerin yararına sunulan ve gereksinimlerine göre düzenlenen eğitim” olarak tanımlanırken (UNESCO, 1975), yetişkin eğitiminin daha kapsamlı bir tanımı ise “yetişkin olarak düşünülen kişilerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgilerini artırmalarına, teknik ya da mesleki yeteneklerini iyileştirmelerine ya da bu yetenek, bilgi ve yeterliliklerine yeni bir yön vermelerine, tutum ve davranışlarını, hem kişisel gelişme bakımından hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılma bakımından değiştirmelerine olanak sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tümü” olarak belirtmektedir (Ural, 2007).

OICD (1977) yetişkin eğitimini; “zorunlu öğrenim çağının dışına çıkmış ve asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayanların, yaşamlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme ihtiyaçlarını ve ilgilerini tatmin etmek üzere özellikle düzenlenen programları kapsar” şeklinde tanımlar.(Aktaran: Serençelik, 2005).

MEB'nin tanımlamasına göre halk eğitimi; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yada herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde hayatboyu yapılan eğitim-öğretim-üretim rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tümüdür (MEB, 2006).

Geray (2002) yetişkin eğitimi şöyle tanımlamıştır; okul dışında girilen dizgeli, tasarılı, düzenli örgütlü bir eğitim izlencesi niteliğindedir. Böylece örgütlenmiş öğrenimin tümleyici bir ögesi olmaktadır (Aktaran: Güler, 2004).

Öz-yeterlilik inancı, sosyal öğrenme kuramının temel kavramlarından biri olup, bireyin bir işi gerçekleştirebilmek için gerekli olan becerilere sahip olup olmadığıyla

ilgili yargılarıdır. (Bandura, 1986). Başka bir ifadeyle bireylerin bir işi başarıp başaramayacakları konusunda kendileriyle ilgili düşünceleridir. Yeterlilik inançları öz yeterlilik ve sonuç beklentisi olmak üzere iki farklı yapıdan oluşmaktadır. Öz-yeterlilik, bir işi etkileyen bireysel yeteneklerle ilgili inançları; sonuç beklentisi ise, belirli olayların belli sonuçlara neden olacağına ilişkin inançlarıdır (Gibson ve Dembo, 1984).

Bandura (1986), öz-yeterlilik inançlarının dört temel kaynağı olduğunu belirtmektedir. Bunlar;

1. Başarılı deneyimler,
2. dolaylı yaşantılar,
3. sözel ikna,
4. bireyin fiziksel ve duygusal durumudur.

Öz-yeterlilik inançları insanların kendileri için belirledikleri amaçları, bu amaçlara ulaşmak için ne kadar çaba harcayacaklarını, amaçlara ulaşmak için karşılaştıkları güçlüklerle ne kadar yüz yüze kalabileceklerini ve başarısızlık karşısındaki tepkilerini etkilemektedir (Bıkmaz, 2004). Bireyin kendisiyle ilgili yargıları olumluysa karşılaştığı durumlarla ilgili yapacağı eylemleri, kendisini başarıya ulaştıracak şekilde düzenleyecek ya da bu yargıların olumsuz olması durumunda başarısızlık kaygısı yaşayacaktır (Morgil, Seçken ve Yücel 2004).

Halk Eğitimi Merkezleri yetişkinlere hizmet veren Milli Eğitime bağlı kurumlardır ve yukarıdaki tanımlarda belirtilen yetişkinin öğrenme ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak çalışan kurumlardır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (2004-2005) verilerine göre 81 İlde 925 merkezde 233 kurs türüne göre 64.549 kurs açıldığı görülmektedir. Bunların yanında toplam 1.312.618 kursiyerin 4.346 öğretmen ve 10.681 usta öğretici tarafından eğitildiği görülmektedir. Açılan kursların, okuma yazma, mesleki teknik ve sosyal kültürel kurslar olduğu görülmektedir. Bu kurslar içerisinde 678.842 kursiyer sayısı ile mesleki teknik kursların birinci sırada, 458.547

kursiyer sayısı ile sosyal kültürel kursların ikinci sırada ve 175.229 kursiyer sayısı ile okuma yazma kurslarının da üçüncü sırada olduğu görülmektedir (Ada, Şirin, 2007).

Açılan kurslardan mesleki ve teknik kurslara katılanların sayısının sosyal ve kültürel kurslara katılanlardan fazla olmasının sebebi kursiyerlerin meslek edinme isteklerinin ön planda olmasından kaynaklanmaktadır. Mesleki ve teknik kurslara katılan kursiyerlerin bir meslek edinme yada bir beceri kazanma konusunda sosyal ve kültürel kurslara katılan kursiyerlere oranla daha istekli olacakları düşünülmektedir bu sebeple mesleki ve teknik kurslara giren öğretmen ve usta öğreticilerin karşılarındaki grubun daha istekli ve öğrenmeye daha motive olmalarından dolayı öz-yeterlilik algıları, sosyal ve kültürel kurslara giren öğretmen ve usta öğreticilere nazaran daha yüksek olması beklenmektedir.

Eğitim sistemimiz 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa göre iki alt alana ayrılmıştır.

1.Örgün eğitim

2.Yaygın eğitim.

Örgün eğitim, ilköğretim ve orta öğretim olarak ayrılmakta, amaca göre programlanmış, planlı, programlı ve belirli yaştaki bireylerin yararlanabileceği bir eğitim olarak ortaya çıkmaktadır. Örgün eğitim tanımdan da anlaşılacağı üzere belirli yaş gruplarındaki ve aynı düzeydeki kişilerin eğitim aldığı anaokulundan üniversiteye kadar devam eden eğitim sürecini kapsamaktadır.

Yetişkin eğitimi alanında açılan kurslara katılma sebepleri araştırıldığında iş ve mesleki amaçla katılma sebeplerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ural'a göre yetişkinlerin kurslara katılma sebebi, iş kurma, iş yerinde terfi etme, para kazanma, sertifika alma gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır (Ural, 2007). Yetişkin, kursa katılma sebebini tam olarak belirlemişse devam etme olasılığı da artacaktır. Bu noktadan yola çıkarak devam olasılığı artan ve katılma sebebini belirleyen yetişkinin

motivasyonu da yüksek olacağından dersine giren öğretmenin motivasyonu ve iş tatmini yüksek olacaktır. Bu duruma paralel olarak da öğretmenin öz-yeterlilik algısı da yüksek olacaktır. Öz-yeterlilik algısı yüksek olan bireylerin, bir işi başarmak için büyük çaba gösterdikleri, olumsuzluklarla karşılaştıklarında kolayca vazgeçemedikleri, ısrarlı ve sabırlı oldukları bilinmektedir (Aşkar, Umay, 2001). Bu açıdan bakıldığında öz-yeterlilik algısı yetişkin eğitiminde üzerinde durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal ve kültürel kurslara katılan kursiyerlerin beklenti düzeyi mesleki ve teknik kurslara katılan kursiyerlerin beklenti düzeyinden daha düşüktür çünkü sosyal ve kültürel kurslara katılan kursiyerler bir hobi edinmek, boş zamanlarını değerlendirmek ve sosyal bir ortam içerisinde bulunmak amacıyla kurslara katılmışlardır. Dolayısıyla sosyal ve kültürel kurslara katılan kursiyerlerin kurslara katılma amaçları, mesleki ve teknik kurslara katılan kursiyerlerin kurslara katılma amaçlarından farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma beklenti düzeylerinde de bir farklılaşmaya sebep olmaktadır.

Bu araştırmanın problemi, “Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli öğretmen, uzman, kadrolu ve kadrosuz usta öğreticilerden mesleki-teknik ve sosyo-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeyleri nedir? ” olarak belirlenmiştir.

1.3. Amaç

Bu araştırma, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir Yaygın Eğitim Kurumu olan Halk Eğitimi Merkezlerindeki mesleki - teknik kurslar ile sosyal – kültürel kurslara giren öğretmen, uzman, kadrolu ve kadrosuz usta öğreticilerin öz-yeterlilik düzeylerinin incelenmesi amacını gütmektedir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Halk Eğitimi Merkezlerindeki öğretmenlerin (yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu, en son mezun olduğu okul, mezun olduğu bölüm,

mezuniyet yılı, daha önce halk eğitim alanında bir eğitim alma durumu, başka bir HEM de çalışma durumu, HEM le ilgili eğitim alma durumu, HEM de görev yapmaktan memnuniyeti, daha önce herhangi bir kamu kurumunda çalışma durumu, çalıştıysa çalıştığı kurum, şu an çalıştığı kurumdaki görevi, bu görevde ne kadar süreyle çalıştığı, mesleketeki kıdemi, kendini halk eğitimi açısından yeterli bulup bulmadığı ve mümkün olsa farklı bir görev yapmayı isteyip istememe durumu)ile ilgili bilgileri nelerdir?

2. Mesleki – teknik ve sosyal - kültürel kurslara giren öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeyleri nedir?
3. Bu iki alandaki kurslara giren öğretmenlerin öz-yeterlilik seviyeleri arasında bir farklılık var mıdır?

1.4. Önem

Yapılan literatür taraması sonucunda yetişkin eğitimi alanında çok fazla çalışmanın yapılmadığı anlaşılmıştır. Buna ek olarak da yetişkin eğitiminde yada Halk Eğitimi Merkezlerinde mesleki ve teknik derslere ile sosyal ve kültürel derslere giren öğretmenlerin öz-yeterlilik seviyeleriyle ilgili çalışmalara rastlanmamıştır.

Bu araştırmanın Yetişkin Eğitimi alanına bilimsen bir katkı sağlayacağı, Halk Eğitim Merkezlerinde çalışan öğretmenlerin öz-yeterliliklerini yükseltmeye yönelik çalışmalar açısından yarar sağlayacağı umulmaktadır.

Halk Eğitimi Merkezlerinde eğitici personelin öz-yeterlilik algılarının yüksek oluşu bu personelin yetişkinlere yönelik verdiği eğitimin kalitesine yansıtacağı önemi bir gerçektir. Öz-yeterlilikleri yüksek olan eğitici personelin, halka yönelik verdikleri eğitim öğretim etkinliklerini en iyi şekilde yapacak, kendilerini mesleki açıdan geliştirme istekleri artacak, dolayısıyla Halk Eğitimi Merkezlerinin en önemli çıktıları olan yetişkinlerin aldıkları eğitimin kalitesi yükselecektir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma, İstanbul İlinden Anadolu Yakasından 3, Avrupa Yakasında 3 olmak üzere toplan 6 Halk Eğitimi Merkeziyle sınırlandırılmıştır.
2. Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli idareci, öğretmen, kadrolu ve kadrosuz usta öğreticiler ile ücretli öğretmenlerin demografik bilgileri araştırmacı tarafından geliştirilen 14 maddelik anketle sınırlıdır.
3. Öz-yeterlilikle ilgili bulgular, 10 maddeden oluşan Jerusalem ve Schwarzer'in 1981 yılında geliştirdiği " Genel Öz-yeterlilik Ölçeği" (General Perceived Self-Efficacy Scale – GSE) kullanılmıştır. Orijinali Almanca olan ölçeğin Türkçe çevirisi Yeşilay (1996) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Chronbach alpha değeri 0.88 olarak belirtilmiştir.
4. Zaman bakımından 2008 – 2009 eğitim öğretim dönemiyle sınırlandırılmıştır.

1.6. Sayıtlar

1. Örneklem evreni yeterince temsil etmektedir.
2. Örnekleme oluşturan kişilerin veri toplama aracına verecekleri bilgilerde samimi oldukları varsayılmaktadır.

1.7. Tanımlar

Yaygın Eğitimi: Yaygın eğitim, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yada herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış bireylere; gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde yaşam boyu yapılan eğitim-öğretim-rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümüdür.(Resmi Gazete, 2006, madde:4)

Yetişkin Eğitimi: Zorunlu ilköğretim çağına çıkmış ve asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayanların, yaşamlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme gereksinimlerinin ve bilgilerini tatmin etmek üzere özellikle düzenlenen programları kapsar (Serençelik, 2005)

Halk Eğitimi Merkezleri: Yetişkinlere hizmet veren Milli Eğitime bağlı kurumlardır (MEB, 2006)

Öz-yeterlilik: Bireyin, bir performansı göstermesi için gereken etkinlikleri organize edip, başarılı olarak yapabilme kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısıdır (Bandura, 1986)

Halk Eğitimi Eğiticileri:

Öğretmen: kurslarda görevli öğretmenlerdir.

Karolu usta öğretici: ilgili mevzuat doğrultusunda müdür tarafından düzenlenen esaslara uygun olarak görev yaparlar, merkezde aynı alanda görevli öğretmenin aldığı aylık ve ek ders saati kadar derse girmekle yükümlüdürler.

Uzman ve usta öğretici: merkezde kadrolu öğretmen ve kadrolu usta öğreticinin yetersiz olduğu durumlarda, ek ders ücreti karşılığında görevlendirilen resmi görevi olan/olmayan kişiler arasında ek ders ücreti ile görevlendirilen öğreticilik niteliğine sahip kişidir.

Gönüllü öğretici: uzman ve usta öğreticilik nitelikleri taşımak şartıyla merkezde açılan kurslarda karşılık beklemeden görev yapan kişilerdir.

Mesleki – Teknik Kurslar: Mesleki ve teknik eğitim görme imkânı bulunmayan kişileri; hayata ve mesleğe hazırlamak, iş alışkanlıkları kazandırmak, aktif bir üretici durumuna getirmek, bir işyerinde çalışacak ya da kendi iş yerini kuracak bilgi, beceri

sahibi yapmak, bir meslek dalınca çalışanları ise yeniliklere hazırlamak için meslek kursları statüsü dışında düzenlenen kurslardır.

Sosyal - kültürel kurslar; toplumun kültür seviyesini yükseltmek, kişilere sosyal, kültürel ve sportif nitelikli bilgi ve beceriler kazandırmak, onları bir üst öğrenim sınavlarına hazırlamak, millî kültür değerlerimizi korumak, yaşatmak, yaygınlaştırmak ve yeni nesillere aktarılmasını sağlamak amacıyla düzenlenen kurslardır.(Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü yönergesi, 2006, sayı: 4235)

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. HALK (YETİŞKİN) EĞİTİMİ

Endüstrileşme, toplumların refah seviyesini yükseltmekle birlikte bireylerin tüketim ihtiyaçlarını da değiştirmiştir. İnsanlar temel tüketim ihtiyaçlarının yanı sıra yeni tüketim alışkanlıkları kazanmışlardır. Bu hızlı gelişim karşısında mevcut bilgiler yetersiz kalmakta, teknolojideki gelişmelerle birlikte insan ihtiyaçlarının artması, mevcut bilgilerin teknolojik gelişmenin hızını yakalayamaması kişilerde sürekli olarak öğrenme ihtiyacı doğurmaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gerisinde kalan örgün eğitim kurumları çağın gereklerini yerine getirmede, mevcut bilgileri geliştirme ve gelecek kuşaklara aktarmada geri kalmaktadırlar. Bu durumda toplumun bütün katmanlarına ulaşabilecek, insanların öğrenme ve gelişme ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir eğitim sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumun bütün katmanlarına ulaşabilecek bu eğitim sistemine yaygın eğitim diyebiliriz.

Çağımızın en belirgin özelliklerinden biriside her alanda hızlı bir ilerleme ve gelişmenin olmasıdır. Bilimsel alanla birlikte en hızlı değişim eğitim bilimi alanında olmuştur. Bu hızlı değişimi yakalabilmek ve eğitimimizi çağdaş bir seviyeye ulaştırmak için bireylerin hızla değişen ve yenilenen bilgileri edinmedeki çabalarını destekleyerek edindikleri bu bilgileri kullanabilme ve yordayabilme özellikleri kazandırmak olmalıdır.

“Öğrenme, öğretme ve eğitim yalnız ailenin, yakın çevrenin yada okulun çabalarına bağlı değildir. Çocuk ve yetişkin, okula gitme durumları ne olursa olsun, isteyerek yada istemeden, yaşam boyunca ve sürekli olarak birşeyler öğrenir. Kişi radyo dinlerken, televizyon izlerken, okurken, arkadaş söyleşilerinde her an ve her yerde öğrenir. Öğrenme, yetişkinlikte de, anne – baba olduktan sonra da devam eden, insanın yaşam boyunca sürüp giden bir olaydır” (Okçabol, 1996).

Boran (2003)'ya göre; “Çağımızda öğrenmeyi öğrenmiş, sahip olduğu bilgiyi kullanabilen, yeni durumlara uyum sağlayabilen, bedence ve ruhça sağlıklı kişilere ihtiyaç vardır.” Çağdaş eğitimin amaçları şöyle özetlenmiştir.

1. Bireyin önce kendisi için bir meslek sahibi olmasına, topluma uyum sağlamasına, kendisini gerçekleştirmesine olanak sağlamak.
2. Toplum için ise bireye toplumun devamını sağlayacak, ekonomik yaşam için nitelikli, iş yaşamında esnek, gelişmeye açık, yaratıcı ve verimli olabilecek davranışlar kazandırmak”.

Eğitim sistemimizin, sanayi ve hizmetler sektörünün ihtiyaç duyduğu yüksek nitelikli insan gücünü yetiştirerek uluslararası rekabet gücümüzü arttırmak, ekonomik kalkınmayı destekleme ve hızlandırma görevini daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirmesi beklenmektedir. Bunun yanısıra bireysel olarak insanları tatmin etme ve gelişimini de sağlamalıdır. Günümüzde yaşanan gelişmeler eğitimi olağanüstü önemli ve değerli duruma getirmekte ve yeni görevler yüklemektedir. Bugünkü şartlar altında mevcut eğitim sistemimiz (örgün ve yaygın) değişen toplumsal ve bireysel ihtiyaçlarımızı karşılaması ve sorunları çözmesi mümkün görülmemektedir. Eğitim alanında yapılacak yeni çalışmalar özellikle mesleki, sosyal ve teknik eğitim alanında hayati önem taşımaktadır (Özoğlu, 2003).

Türk Milli Eğitim Sistemi 1973 yılında kabul edilen, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki alt alana ayrılmıştır.

Örgün eğitim, ilköğretim ve orta öğretim olarak ayrılmaktadır. Bu programlar, amaca göre programlanmış, planlı, programlı ve belirli yaştaki bireylerin yararlanabileceği eğitim programları olarak ortaya çıkmaktadır. Örgün eğitimin tanımından da anlaşılacağı üzere belirli yaş gruplarındaki ve aynı düzeydeki kişilerin eğitim aldığı anaokulundan üniversiteye kadar devam eden eğitim sürecini kapsamaktadır.

Güler'e göre yetişkin eğitimi kavramı çoğunlukla, sürekli eğitim (continuing education - permanent education, adult education), yaşam boyu eğitim (lifelong education), yaşam boyu öğrenme (lifelong learning), dönüşlü eğitim (recurrent education), yaygın eğitim ve halk eğitimi gibi terimlerle birlikte kullanılmakta ve çoğu zaman bu terimler birbiriyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak kimi terimler anlam bakımından birbirine yakın olmakla birlikte içerikte bazı farklılıkları bulunmaktadır. Öte yandan bazı terimler ise aynı kavramı yansıtmakla beraber eğitim ya da öğrenme gibi farklı sözcüklerle ifade edilmektedir (Güler, 2004).

Ural (2007)'a göre, halk/yetişkin eğitimi tanımı zaman içerisinde değişik aşamalardan geçerek, günümüzde kullanılan anlamına ulaşmıştır. Günümüzde yaygın eğitim, örgün eğitimle iç içe olabilir, örgün eğitime devam eden biri aynı zamanda yaygın eğitimden de yararlanabilir. Halk/yetişkin eğitimi kimi ülkelerde ilk başlarda daha çok örgün eğitimden hiç ya da az yararlanmış yetişkinlere verilen vatandaşlık, okum-yazma, meslek eğitimi gibi algılanmış, yoksul ve kırsal kesimler önde gelmek üzere toplum kalkınmasına ağırlık verilmiştir. Yetişkin eğitimi alanındaki bilimsel çalışmaların artması, toplumların gelişen refah düzeylerinin yol açtığı değişimlerin yarattığı yeni gereksinimler yetişkin eğitiminin tanımını da farklılaştırmıştır.

Yaygın eğitim kavramı çoğunlukla "halk eğitimi", "yetişkin eğitimi", "toplum eğitimi", "yaşamboyu eğitim" kavramları ile birlikte kullanılır. Ülkemizde en çok kullanılanlar "yaygın/halk/yetişkin" eğitimi terimleridir.

Avrupa Birliği uyum sürecinde, birliğin istediği standartlara ulaşabilmek (sosyal, ekonomik, demokratik, eğitim ve hukuk) ancak nitelikli eğitimle mümkün olacaktır. Mevcut iş gücü potansiyelini örgün eğitim kurumlarına yönlendirmek mümkün olmayacağına göre yaygın mesleki eğitimin önemini arttırmakta, bu da yaygın eğitimin önemini ve yaygın eğitime olan talebi arttırmaktadır.

Yetişkin eğitim kavramı günümüzde, kitle eğitimi, yetişkin eğitimi, halk eğitimi, sosyal eğitim, okul dışı eğitim gibi adlarla ifade edilmektedir. Hedef kitesinde; cinsiyet, yaş, eğitim ve kültür düzeyi, programında; seviye, süre, uygulama mekânı

gibi unsurlarda sınırlama getirmeyen ve bu alanda yapılan tüm tanımlamalara cevap verebilecek nitelikte düzenlenen yaygın eğitimin amacı; bireyin yeteneklerini, hareket ve davranışlarını değiştirmek, geliştirmek yani eğitmektir (Celep, 1995).

Yetişkin eğitimiyle ilgili dünyada ve ülkemizde kullanılan bazı tanımlar aşağıda verilmiştir;

OICD (1977) tanımına göre yetişkin eğitimi;

Zorunlu öğrenim çağının dışına çıkmış ve asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayanların, yaşamlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme ihtiyaçlarını ve ilgilerini tatmin etmek üzere özellikle düzenlenen programları kapsar (Aktaran: Serençelik, 2005).

Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları yönetmeliğinin 4. maddesindeki tanıma göre halk eğitimi;

Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde hayatboyu yapılan eğitim-öğretim-üretim rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tümüdür (Madde 4, MEB, 2006).

Geray (2002)'a göre yetişkin eğitimi;

Okul dışında girişilen dizgeli, tasarlı, düzenli, örgütlü bir eğitim izlencesi niteliğindedir. Böylece örgütlenmiş öğrenimin tümleştirici bir ögesi olmaktadır.

Ural (2007)'a göre yetişkin eğitimi;

Amaçlı, sistemli, planlı ve organize bir yapı içerisinde örgün eğitime devam eden, ayrılan, tamamlayan veya hiç yararlanamayanların aldığı eğitim olarak

tanımlamaktadır. Yaygın eğitim sürecine katılanların hemen hepsi yetişkinler olduğundan yetişkin – halk eğitimi terimleri de aynı anlamda kullanılmaktadır.

Ada (2007)'ya göre yetişkin eğitimi;

Halk eğitimi (adult education), örgün eğitimin dışında yapılan, planlı, sistemli, programlı fakat hiyerarşik olmayan, genellikle de kurumlaşmayan bir eğitim türü olarak tanımlamaktadır.

Duman (2007)'a göre beş yıllık kalkınma planlarında yetişkin eğitiminin durumu;

1963- 2005 yıllarını kapsayan 8 adet beş yıllık kalkınma planının her birinde halk eğitimi(yetişkin eğitimi) konusuna değinilmiştir. “Örneğin; Birinci beş yıllık kalkınma planında (1963- 66) halk eğitimi toplum kalkınması içerisinde ele alınmış, toplum kalkınması geniş halk kitlelerinin eğitimini sağlamak açısından önemli görülmüştür. İkinci planda (1968- 72) ise yetişkin eğitimi konusu yaygın eğitim baaşlığı altında ele alınmış; kadınların eğitimi ve okuma – yazma eğitimine büyük bir öncelik verilmiştir. Beşinci planda (1985 – 89) örgün ve yaygın eğitimin bütünleştirilmesi önerilmiş, yaygın eğitim kurumlarının yetişkinlere yaşam boyu eğitim sunan kurumlar olarak yeniden tanımlanması gereğine işaret edilmiştir. Altıncı planda (1990 – 94) yaygın eğitimin, piyasanın gereksinim duyduğu insan kaynaklarının yetiştirilmesine dönük olarak planlanması gerektiği ve bunun için bütçeden eğitime ayrılan yatırım ödeneklerinin en az % 7,5'inin yaygın eğitime ayrılması öngörülmüştür. Yedinci planda (1996 – 2000) ise yaygın eğitimin nicelik ve nitelik olarak geliştirilene, ekonomik büyüme ve toplumsal gelişimin önemli bir ögesi olan insan gününün yetitilmesi gereği üzerinde durulduktan onrsa; örgüngün ve yaygın eğitim kurum ve prgramları arasında her aşamada yatay ve dikey geçilere olanak veren esmek bir yapının oluşturulmasının önemi brugulanmıştır. Bunlara ek olarak, eğitim ve öğretimini tamamlayarak yaşama atılan veya herhangi bir nedenle okuldan ayrılan herkese yaşamlarının her döneminde kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bilgi ve becerilerini geliştirme olanklarının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir”.

Duman (2007)'a göre yaygın eğitimi;

Yaygın eğitim kavramını Coombs ve Ahmet şöyle tanımlamaktadır; belirli bir gruba, belirli amaçlarla varolan örgün eğitim sisteminin dışında bağımsız olarak ya da daha geniş etkinliğin önemli parçası olarak düzenlenmiş bir eğitimsel etkinlik olarak tanımlanabilir.

Bilir (2004)'e göre halk eğitimi;

Otoriter olmayan, işbirliğine dayalı, temel hedefi yaşantının anlamını keşfetmek olan informal öğrenme; bizim eylemimizi biçimlendiren önyargıların köklerini kazanmaya yönelik düşünsel bir arayış, eğitimi yetişkinler için yaşamla bir araya getiren ve böylece yaşantının bir düzeyi olarak yaşam düzeyini artıran bir öğrenme tekniğidir.

Kurt (2000)'a göre yetişkin eğitimi;

İnsanların mevcut ihtiyaçlarına ve problemlerine yönelik; katılımcıların yaşı, öğrenim düzeyi gibi özelliklerini dikkate alan, hayatın birbirinden farklı birçok alanını öğretim ortamı olarak kullanabilen, planlı bir eğitim biçimidir.

UNESCO (1975)'ya göre yetişkin eğitimi;

UNESCO ya göre yetişkin eğitimi “genellikle on beş ya da daha ileri yaşta olup, normal okul ve üniversite sisteminin dışında bulunan kimselerin yararına sunulan ve gereksinimlerine göre düzenlenen eğitim” olarak tanımlanırken, yetişkin eğitiminin daha kapsamlı bir tanımı ise “yetişkin olarak düşünülen kişilerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgilerini artırmalarına, teknik ya da mesleki yeteneklerini iyileştirmelerine ya da bu yetenek, bilgi ve yeterliliklerine yeni bir yön vermelerine, tutum ve davranışlarını, hem kişisel gelişme bakımından hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılma bakımından değiştirmelerine

olanak sağlayan dzenli eğitim sreceşlerinin tmmu” olarak belirtmektedir (Aktaran: Ural, 2007).

Bblbl (1991)’e gbre yetişkin eğitimi ile ilgili tanımlar şu şekilde ele alınmaktadır;

- Yetişkin eğitiminin hedef grubuna, herhangi bir orgun eğitim kurumunun tam zamanlı programlarına devam eden belli yaş grubundaki çocuk ve gençler dışında, herkes girmektedir.
- Yetişkin eğitimi hedef grupları, amaçları ve hedefleri belli olan dzenli, planlı bir eğitimidir.
- Yetişkin eğitimi, yetişkinlerin bireysel ozelliklerinin, gereksinimlerinin ve koşullarının dikkate alındığı, kuralların esnek tutulduğu bir eğitimidir.
- Ozetle, yetişkin eğitiminin içeriğini, yetişkinin gereksinimi belirlemektedir. Oğrenme gereksinimi duyulan her konu, yetişkin eğitiminin kapsamına girmektedir.

Geray (2002)’a gbre herhangi bir eğitsel çalışmanın halk eğitimi sayılması için, şu koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir;

- Eğitim, okul ya da zorunlu oğrenim çağının dışında kalan, işi okula gitmek olmayan fakat toplumda sorumluluk yklenmiş ya da yklenmeye elverişli durumda olan yetişkinlere ynelmesi,
- Yeteneklerini, hareketlerini, davranışlarını, geliştirmek üzere bir oğretici oğrenci ilişkisi kurulması,
- Oğrenci- oğretici ilişkisinin rastlantıya bırakılmadan, sistemli ve planlı bicimde dzenlenmesi (Aktaran: Akbaş, 2008).

Örgün eğitim ve yaygın eğitimin karşılaştırmalı açıklaması aşağıdaki çizelgedeki gibidir.

Tablo 1

Örgün Eğitim ve Yaygın Eğitimin Karşılaştırmalı Açıklaması

ÖRGÜN EĞİTİM	YAYGIN EĞİTİM
Okul Öncesi	Halk Eğitimi Merkezleri
İlköğretim	STK lar
Orta öğretim	Çeşitli kurumlar tarafından verilen kısa
Yüksek öğretim	Sürelili kurslar, eğitici çalışmalar v.b. yoluyla gerçekleşir.

Celep (2003)'e göre yetişkin eğitiminde önemli birkaç kavramı da şu şekilde açıklamak mümkündür.

Toplum Eğitimi: Toplu olarak yaşayışın niteliğini iyileştirmek amacıyla, öğrenme gereksinimlerini anlamak, belirlemek ve karşılamak üzere kişileri ve grupları bir araya getiren süreçler ve programlardır (Ministry of Education British, 1980).

Dönüslü Eğitim (Recurrent): Bireyin zorunlu öğretimden sonra ileri düzeydeki eğitimini kendi istediği zamana ertelemesi veya bir meslek edinebilmeye yönelik olarak düzenlenen eğitimidir.

Yaşamboyu (lifelong) Eğitim: Örgün ve yaygın eğitimi kapsayan ve bireyin tüm yaşamı boyunca kazandığı eğitimidir.

II. Dünya Savaşı'ndan bu yana, UNESCO her on yılda bir yetişkin eğitimi ile ilgili bir dünya konferansı düzenlenmektedir. İlk uluslararası konferans, 1949 yılında Danimarka'da gerçekleştirilmiştir; 1960 yılında Kanada'da toplanan ikinci konferansta, yetişkin eğitiminin amaç ve işlevi incelenmiş; yaşam boyu eğitim kavramı vurgulanmıştır. Yetişkin eğitimi etkinlikleri, 1972 yılında Tokyo'da

düzenlenen üçüncü konferansa kadar ilerleme göstermiştir. Bu konferansta, “Yetişkin Eğitiminin Gelişmesine ilişkin Tavsiye Kararı” alınmıştır (Lowe, 1985).

2.2. YETİŞKİN EĞİTİMİNİ GEREKTİREN NEDENLER

Türkiye'de halk eğitimin gerekliliğini ortaya koyan koşulları ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmelerden soyutlamak olası değildir. Ancak, örgün eğitim kurumlarının bu gelişmelere uygun olarak bireylerin eğitim gereksinmelerini tek başına karşılaması olanaklı olmadığı gibi, bu örgün eğitimin ilkelerine ve yapılanmasına da ters düşmektedir (<http://golhisarhem.meb.gov.tr/egitim/halkegitim/gelisme.htm> 30 Eylül 2007 tarihinde edinilmiştir).

Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü halk eğitiminin gerekliliğini Şöyle açıklar (MEB, 1992):

1. Nüfusun %41'ini meydana getiren küçük köy toplulukları, ekonomik ve sosyal yönlerden yeterince gelişmemişlerdir. Bu toplumlar ilerlemek ve durumlarını iyileştirmek için gereken bilgi ve beceriden yoksundur.
2. 1985-1990 nüfus sayımlarına göre 6 ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun %22,5'i okuma-yazma bilmemektedir. Bunların çoğu zorunlu öğretim çağı sınırının dışında kalmaktadır.
3. Bir bölüm yurttaşlarımızın yalnız okuma-yazma bilmelerine karşın, bir mesleki ve teknik öğretimden geçmemişlerdir. Bunların deli" gişen ve gelişen yaşam koşullarına kolayca uyum sağlamalarını olanaklı kılacak bir eğitim sistemine gereksinme vardır.
4. İnsana yaşamı boyunca gerekli bütün bilgi, beceri ve alışkanlıkların okul yıllarında ve yalnız okul eğitimiyle kazandırılması olanaklı değildir. Birey ve topluluklara, gerekli bilgi ve becerilerin iş içinde, gereksinme duyuldukça, sürekli olarak verilmesi daha etkin ve verimli bir yoldur.

5. Yaşamda geçerli bütün sanat ve mesleklerin ayrı birer okulu yoktur ve bunlar için mutlaka okul açmak gerekmez. Ancak, bütün iş ve sanatlarda çalışacak insanlara ve bunların yetiştirilmesine gereksinme vardır.

6. Küçük toplum birimleri, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izleyememektedir. Buralara henüz modern teknolojinin gerektirdiği örgütlenme ve iş bölümü girememiştir. Halk geri ve ilkel yöntemlerle çalışmaktadır. Halk sağlığını koruyacak ve ulusal gücü sağlam tutacak önlemler yeterince alınamamıştır. Her yeni doğan çocuğun %0.120'si aynı yıl içinde ölmekte, nüfusun yaklaşık %3'ü sürekli hastalıklardan rahatsız bulunmaktadır. Beslenme şekli bozuk, sağlık bilgileri yetersizdir.

7. Halkımız genellikle kadercilik anlayışına göre yaşamını sürdürmektedir. Çeşitli olaylar onlarda güvensizlik uyandırmıştır, şüpheciliği geliştirmiştir. Halkı boş ve yanlış inançlardan kurtarmak, toplumun doğru düşünme ve iyiyi, güzeli bulma, ayırma yeteneklerini beslemek ve geliştirmek gerekmektedir.

8. Bütün vatandaşlar güzel sanatlardan, spor etkinliklerinden ve eğitsel eğlencelerden gerektiği gibi yararlanamamaktadır.

9. Vatandaşlar toplumsal sorunlardan çok, kişisel mesleklere yönelmekte, kendi aralarında ve devletle sıkı bir işbirliği yapmamakta ve toplumsal dayanışmayı geliştirememektedir.

10. Devlet kavramını, hukuk düzenini, Atatürk devrimlerini ve demokratik yönetimin ana ilkelerini vatandaşlara anlatmak, benimsetmek, ulusal birlik ve dayanışmayı güçlendirmek, bireyleri birbirlerine saygılı hoşgörülü bir düzeye ulaştırmak zorunludur.

11. Toplumun yapısını ve değer yargılarını kalkınma amaçlarına uygun bir ortam yaratacak şekilde yönlendirmek, özellikle köy ve kasabalarda yaşayan bireyleri;

kendi güçleriyle devletin olanaklarını birleştirmek suretiyle sorunlarına çözüm yolu bulabilen ve kendi kendilerine karar verebilen insanlar haline getirmek gerekir.

Ural (2007) yetişkin eğitime duyulan gereksinimleri şöyle sıralamaktadır:

- Hızla Gelişen Teknoloji
- İnsan Ömrünün Uzaması
- Örgün Eğitime Katılma Süresinin Artması
- İş/ Meslek Yaşamındaki Değişiklikler
- Kadının Değişen Statüsü
- Boş Vakit Kavramındaki Değişiklikler
- Eğitime Yaşam Boyu Gereksinim Duyulması
- Demokrasi, İnsan Hakları Taleplerindeki Artış.

Kurt (2000) ise ülkemizde halk eğitimini gerektiren nedenleri aşağıdaki gibi açıklamıştır:

Türkiye de halk eğitiminin gerekliliğini ortaya koyan ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmelerden soyutlamak mümkün değildir. Ancak, örgün eğitim kurumlarının bu gelişmelere uygun olarak bireylerin eğitim gereksinimlerini tek başına karşılaması mümkün olmadığı gibi, bu örgün eğitimin ilkelerine ve yapılanmasına da ters düşmektedir. Çocukların yanı sıra yetişkinlerinde hemen tüm ihtiyaçlarının eğitim konusu olabildiği görülmektedir. Çünkü insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için gerek duydukları bütün bilgi, beceri ve tutumları eğitimle kazanmaktadır. Dolayısıyla, insanlar için eğitimin diğer ihtiyaçlardan önce geldiği söylenebilir. Ekonomik toplumsal ve kültürel hayatta görülen yenileşmeler bir yandan eğitime konu olabilecek istek ve ihtiyaçları arttırmakta, diğer yandan da eğitimi hayat boyu doyurulması gereken bir ihtiyaç haline getirmektedir. Buna karşılık toplumun ve bireylerin eğitsel istek ve ihtiyaçlarının karşılanmasında örgün eğitim kurumlarının yetersiz kaldığı da gözlenmektedir. Dolayısıyla da yetişkin eğitiminin önemi giderek artmaktadır. Teknolojik gelişmeler, araştırmalar ve uluslar arası ilişkiler sonucu yeni bilgiler üretilmekte ve yetişkinler için bilgilerini yenileme, değişen teknolojiyi kullanma, sağlık, aile planlaması, özürülülerin eğitimi, yaşlıların eğitimi, çevre

koruma, AIDS, trafik, enerji tasarrufu, toplumsal sorunların çözümüne katılım, yerel kaynakları değerlendirme ve gelir getirici yeni becerilerin kazanılması gibi konularda öğrenim gereksinimleri ortaya çıkmaktadır. Tümöyle değişen bir dünyada bilgisini derinleştirmek her birey için gittikçe daha da önem kazanmaktadır. Yararlı bilgiler edinmek, bir iş bulabilmek veya sadece kendisini geliştirmek için günümüzde eğitim, hayatın bütün alanlarına yayılan bir süreç haline gelmiştir. Eğitime ve bilgiye ulaşmanın yolu artık sadece okuldan ve üniversiteden geçmemekte, hayatın her döneminde, yaygın eğitim yolları ile de ulaşılabilir özelliktedir (Aktaran; Serençelik, 2005).

Okçabol (1996), halk eğitimi gerektiren nedenleri; örgün eğitimle ilgili nedenler, ekonomik ve teknolojik nedenler ile toplumsal nedenler olarak üç grupta toplamıştır.

2.2.1. Örgün Eğitimle İlgili Nedenler

Okul öncesinden başlayıp yüksek öğretimi de içine alan örgün eğitime, okul çağındaki çocukların tümü ulaşmamaktadır. Okul öncesi eğitimden yararlananların oranı gelişmiş ülkeler dışındaki ülkelerde çok düşüktür. Hatta pek çok ülkede zorunlu olan ilköğretim düzeyindeki eğitimden bile yararlanamayan çocuk sayısı az değildir. Özellikle kırsal kesimlerde yeterince okul olmaması, öğretmen yetersizliği, öğretimi gerçekleştirecek ekipman yetersizliği, kız çocuklarının okula gönderilmemesi, erkek çocuklarının da ilkokuldan sonra okula gönderilmemesi, eğitimin gereksiz görülmesi gibi nedenlerle bir çok kişi örgün eğitimin dışında kalmaktadır. Yine ilköğretimi bitiren her birey ortaöğretime, ortaöğretimi bitiren her birey de yükseköğretime gidememektedir.

Meslek okullarını bitirenler de iyi yetiştirilemeyip mesleğe hazırlanamadıkları için yaygın eğitim ihtiyacı duymaktadırlar.

Ülkemizde örgün eğitimdeki gençler için çalışma alışanlığı ders çalışmaya ilişkin alışkanlık ve tutumlar olarak anlaşılmaktadır. Eğitim sistemi ile dış dünyası arasındaki kopukluk yüzünden eğitimin hayata ve mesleğe hazırlama işlevi yeterince

yerine getirilememekte, okuldaki bilgiler günlük hayatın gerektirdikleri yanında çok soyut kalmaktadır. Okulun bireyi hayata ve iş dünyasına hazırlayıcı görevinin ön plana çıkarılması gerekmektedir. Bunun için öğrencilerin okul bilgilerini uygulamalarla pekiştirecekleri iş deneyimleri kazanmaları için yönlendirilmeleri uygun olur (Kulaksızoglu, 2001). Bu durum, örgün eğitimde mesleğe yöneltmedeki eksik ve mesleki eğitimdeki yetersizlikler nedeniyle yaygın eğitimin öneminin giderek arttığını göstermektedir.

Örgün eğitimde derslerde verilen bilgiler neredeyse her yıl tekrarlanmakta niçin okutulduğu da pek sorgulanmamaktadır. “Bir bakıma pek kullanılmayacak kimi bilgiler çocuğa yüklenmekte; kimi yararlı dersler ise yanlış öğretim yöntemleri, yetersiz öğretmen araç-gereç yetersizliği nedeni ile istenilen düzeyde öğretilmemektedir” (Okçabol, 1996).

Örgün eğitimden yeterli derecede yararlanamamış aileler, çocuğun aile içindeki eğitiminde yetersiz kalmakta, eğitime devam eden çocuğuna yeterli desteği verememektedir. Bu durum özellikle kırsal kesimlerde okula giden çocukların eğitimden yeteri kadar yararlanmalarının bir ölçüde engellemektedir. Yetişkin eğitimi anne ve babaların bu eksikliklerini gidermede bir araç olarak kullanılabilir.

Örgün eğitimde verilen bilgiler daha çok örgün eğitimden sonraki yaşam için kullanılmak üzere verilmektedir. Süreç içerisinde bu bilgiler hızla değiştiği için birkaç yıl sonra kullanılmamaktadır. Yine eğitim basamakları yükseldikçe seçicilikten dolayı sınav sisteminden dolayı birçok kişi örgün eğitimin dışında kalmaya zorlanmaktadır.

Gelişme çabasında olan ülkelerin ticarete, sanayide, turizmde ve tarımda yeni işgücüne ve nitelikli elamanlara gereksinimleri vardır. Örgün eğitim bir bakıma bu gereksinimleri karşılaması gereken bir sistemdir. Ancak, örgün eğitim bu konuda başarısızdır. Ayrıca iş gücünde aranan nitelikler kimi zaman hızla değişmektedir. 10-15 yıl sonrasının insan gücünü hazırlama durumunda olan örgün eğitim bu değişime aynı hızla ayak uyduramamaktadır. Çoğu kez çocukların belirli nitelikleri kazanacak

biçimde eğitilmesini beklemek yerine yetişkinlerin kısa süreli bir eğitimle kimi beceriler kazanması daha verimli olmaktadır (Okçabol, 1996).

2.2.2. Ekonomik ve teknolojik nedenler

Nüfusun hızlı artması, iş alanlarının daralması, küreselleşme ile birlikte gelişmekte olan ülkelerde krizlerin yaşanması, sektörel daralmadan birçok çalışanın işini kaybetmesi, çalışanların işlerini kaybetme korkusu, işletmelerin otomasyona geçmeleri ile yeni teknolojileri kullanma gibi nedenlerle yetişkin eğitime olan ihtiyaç artmaktadır. Bu ihtiyaçlar yetişkin eğitimi ihtiyacını arttırmaktadır.

Ülkeler geliştikçe, kırsal nüfus hizmet sektörüyle sanayi sektörünün geliştiği yörelere göçmektedir. Kırsal yörede kalmayı sürdürenler, geleneksel üretim biçimlerinden aletli tarıma, kuru tarımdan sulu tarıma geçtikçe, örgün eğitimde okumuş olsun ya da olmasın, yeni bilgilere gereksinim duymaktadır. Kente göçenler, çiftçilikten işçiliğe geçmekte ve yeni becerilere gereksinim duymakta, kırsal yaşam biçiminden gelenlerin kentsel yaşam biçimine geçme ve kent yaşamına uyum gereksinimi ortaya çıkmaktadır (Okçabol, 1996).

Geray (2002) ise yetişkin eğitimini gerektiren ekonomik nedenleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Doğal kaynaklardan daha iyi yararlanabilmek, denetim altına alabilmek için insanın gereksinme duyduğu bilgileri bireye vermek,
2. Bireylerin sermaye kazanmaları için, bireyde tutumluluğu geliştirmek, bireyleri gösterişçi tüketimden korumak,
2. Ekonomik kalkınmaya yönelik bireylerin duyduğu teknoloji ve teknik araçları yurttaşlara tanıtmak ve benimsetmek,

3. Eğitimin ekonomik alamdaki en önemli etkisi, kalkınmanın gerektirdiği nitelikli insan gücünü yetiştirmektir.

Eğitim Enternasyonalı 2. Dünya Kongresinde yetişkin eğitimi ile ilgili şu görüşlere yer verilmiştir; Yetişkin eğitimi bireylerin toplum ve iş yaşamına daha iyi uyabilmelerine olanak vermek için onların kişisel ve mesleki gelişmesini sağlamak zorundaysa yetişkinlerin eğitiminin yaş, cinsiyet, dil, kültür ve ekonomik engeller gibi faktörleri içeren bir biçimde düşünülüp ele alınması gerekir. yaşam boyunca eğitim-öğretim bir yatırım gibi düşünülse de genel finansman sorunu ortada durmaktadır. Oysa asıl önemli olan bu husustur. Eğitim hakkının tanınmasından bu hakkı gerçek anlamda kullanabilmeye olanak veren gerçekten de parasal kaynaktır. Öyleyse parasal olanaklar sorunu her ne kadar bireylerin kendi sorunu gibi görünse de sorunun çözümü için asıl finansörler kamu yöneticileri ve işverenlerdir (Çeviren Avcı, 1998).

2.2.3. Toplumsal nedenler

Türkiye coğrafyasını düşündüğümüzde doğudan batıya göçün hızlı olması Ankara, İzmir, İstanbul gibi şehirlerde düzensiz bir kentleşmeye neden olmaktadır. Büyük şehirlere göç edenler büyük uyum problemleri yaşamaktadırlar. Ailelerin sosyal yapısı hızlı bir şekilde bozulmaktadır. Göçle gelen ailelerde işsizlik artmakta suçluluk oranı artmaktadır. Yine terör olayları kan davalarının devam etmesi, son zamanlarda bazı şehirlerde kadınların intihar etmeleri, töre cinayetlerinin artması yetişkin eğitime olan ihtiyacı hızla arttırmaktadır.

Dünyadaki ülkeleri genel özellikleri itibari ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak iki ana kümeye ayırabiliriz. Gelişmekte olan ülkelerde yavaş da olsa bir ekonomik gelişme gözlenirken bu ülkelerde hızlı nüfus artışı, yüksek doğurganlık oranı ve kadercî anlayıştan dolayı toplumsal hizmetler ihtiyaca yetişmemektedir. Okumaz yazmaz nüfusun artması, toplumsal göç, şehirlerde alt yapı yetersizliği gibi nedenler yetişkin eğitimi ihtiyacını arttırmaktadır (Okçabol, 1996).

Gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelere yetişebilmek için özellikle barınma, sağlık beslenme, doğum kontrolü, giyim, sosyal güvence, eğitim, iş yaratma ve bireysel özgürlükler sağlama amacını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Ancak bu ilkelere üretim kaynaklarına sahip olanların ve ülkeyi yönetenlerin siyasal seçimleri nedeni ile bu doğrultuda ya yeterince yatırım yapılamamakta ya da yapılan yatırımlar eşitsizliği çoğaltmaktadır (Okçabol, 1996).

Toplumsal açıdan eğitime düşen en önemli görevlerden birisi de toplumsal bütünleşmeyi sağlamaktır. Eğitim, herkesi belli bir eğitsel düzeye getirmek, eğitim görmemiş olanlara eğitim vermek yoluyla toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunur.

Geray (2002)'a göre; Halk eğitimi toplumsal değişme açısından üç ana göreve sahiptir:

1. Bireyleri belli bir eğitsel düzeye getirmek,
2. Toplumsal değişimin doğurduğu yeni koşullara bireyin uyum sağlamasına yardım etmek,
3. Bireyde çevreyi değiştirme istemini yaratmak bunun yolunu, yöntemini kavramasına, bu amaçla harekete geçip örgütlenmesine yardımcı olmak.

Güler (2004)'e göre ise;

Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ve söz konusu teknolojilerin yaygınlaşması bilgi hacmini ve dolaşım hızını gün geçtikçe artırmakta ve bilginin elde edilebilirliği arttıkça değişim, dinamizmini korumaktadır. Birey kendisini sürekli yeni durumlara uyarlamak zorunda kalmaktadır. Yani sürekli öğrenen olmalıdır. Ne var ki, örgün eğitim, yapı, yöntem ve anlayış açısından bilgi toplumuna kendini uyarlamaya çalışıyor olsa da değişimin devamlılığı dikkate alınacak olursa bireylerin bilgi ve becerilerini yenileme gereksinimi, süreklilik sergilemektedir. Dolayısıyla insan gücü yetiştirmede örgün eğitim sonrasında da sürekliliği sağlamak önem kazanmaktadır.

Bu anlamda varolan insan gücünün etkinliklerini geliştirmek için örgün eğitimde “öğrenmeyi öğrenme” anlayışı benimsenirken örgün eğitim sonrasında ya da örgün eğitimin herhangi bir biçimde dışında kalan bireyler için yetişkin eğitimi, giderek önem kazanan alternatif bir yaklaşım olarak görülmektedir.

2.3. YETİŞKİN EĞİTİMİNİN AMACI

Yetişkin eğitiminin temel amacı, yetişkinlerin eğitilmesi, onların eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi ve toplumların her alandaki gelişmelere ayak uydurabilecek seviyeye gelmesidir.

MEB (2006) Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğine göre halk eğitiminin amacı; Yaygın eğitimin amaç ve işlevinin; Anayasa, Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda evrensel hukuka, demokrasi ve insan haklarına uygun ve bir bütünlük içinde yerine getirilmesi için planlı kalkınma hedefleri doğrultusunda toplumun özellikleri ve ihtiyaçlarına göre bireylere;

a) Millî bütünlüşmeyi güçlendirici ve yurttaşlık görevini bilinçli olarak yapmalarını sağlayıcı, demokrasiyi güçlendirici, kişilerin düşüncelerini, kişiliklerini ve yeteneklerini geliştirici biçimde eğitim çalışmaları yapmak,

b) Okuma-yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim imkânları hazırlamak,

c) Çağımızın bilimsel, teknolojik, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerine uyumlarını sağlayıcı eğitim imkânları hazırlamak,

d) İmkânların elverişli olması durumunda bilişim teknolojisi kullanılarak yaygın eğitimi yurt dışında ve ikili anlaşmalar çerçevesinde yaygınlaştırmak, diğer ülkeler ile Türk Cumhuriyetleri ve Türk topluluklarına yönelik programlar hazırlayıp uygulamak,

- e) Türkçe'nin doğru, güzel, etkili ve kurallarına uygun olarak öğretilmesi, kullanılması ve yaygınlaştırılması yönünde yurt içi ve ikili anlaşmalar çerçevesinde yurt dışı için öğretim programları hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak,
- f) Toplumun kalkınmasında kamu, özel ve yerel kaynaklar harekete geçirilerek kalkınma projelerine halkın katılımını sağlayıcı önlemler almak,
- g) Millî kalkınmayı destekleyici, toplumsal projelerin başarıya ulaşması için eğitim etkinliklerini düzenlemek ve bu tür çalışmalara katılmak,
- h) Millî kültür değerlerinin korunması, dünya kültürüne açık olarak geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olmak,
- i) Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışmaya yönelik alışkanlıklar kazandırmak,
- j) Tarım, endüstri ve hizmet sektöründeki yeni teknolojilerin tanıtılmasına, yeni hizmet alanlarının geliştirilmesine, işsiz ya da farklı bir iş kolunda çalışmak isteyenlerin istihdamını sağlayıcı ve çalışanların hayat seviyelerini yükseltici beceriler kazanmalarına yardımcı olmak,
- k) Yöresel özelliklere ve ihtiyaçlara göre eğitim-öğretim, üretim, istihdam, pazarlama ve örgütlenmeye yönelik çalışmalar yapmak,
- l) Kırsal kesimden göç edenlerin kent kültürüne uyum sağlamalarına yönelik eğitim çalışmaları yapmak,
- m) Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak sanayinin ihtiyacı olan iş gücünün yetiştirilmesine yardımcı olmak için meslekî ve teknik içerikli eğitim çalışmaları yapmak,

- n) Mesleklerinde hizmet içi eğitim vermek ve çeşitli mesleklerde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırma imkânı sağlamak,
- o) Sağlık kuruluşları ve alan uzmanlarının iş birliğinde halk sağlığının korunması, aile planlaması, sivil savunma, sağlıklı beslenme ve barınma, iyi bir üretici ve bilinçli bir tüketici olma niteliğini kazandırıcı çalışmalar yapmak,
- p) Serbest zamanlarını en iyi şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak, yeteneklerini sergileme ve geliştirme imkânları sağlamak,
- r) Özel eğitim gerektiren, gelişim özelliklerine dayalı bireysel yeterlilikleri doğrultusunda okuma-yazma öğretmek, eğitimlerini tamamlatmak, bilgi ve beceri kazanmalarını sağlamaktır.

Celep(2003)'e göre, UNESCO (1972) tarafından alınan kararlarda halk eğitiminin aşağıda sıralanan amaçlar doğrultusunda gerçekleşmesi gerektiği vurgulanmıştır:

1. Manevi değerlerin, barışın, uluslararası anlayışın, işbirliğinin geliştirilmesi ve uluslararası ilişkilerde zorbalığın tüm biçimlerinin ortadan kaldırılması,
2. Eğitimin, ulusal ve uluslararası düzeyde ekonomik, toplumsal ve kültürel eşitliği sağlaması,
3. Eğitimin, çevrenin korunması ve kalkınması ile kültürel kalkınmaya daha çok olanak sağlayacak duruma getirilmesi,
4. Bireylerin içinde yaşadıkları toplumun kalkınmasına katkıda bulunmalarını sağlamak için, katılımları etkili ve anlamlı yaparak gerekli tavırların ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır (Aktaran: Şirin, 2008).

OECD tarafından yayınlanan raporda; halk eğitiminin amaçları ulusal ve yerel olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Celep, 2003):

Ulusal amaçlar; bir toplumda ekonomik, kültürel, bilimsel, teknolojik ve siyasal değişmelere bağlı olarak bireylere, yeni bilgi ve beceri kazandırma amacına dayanmaktadır. Ulusal amaçlar alt amaçlar biçiminde şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bireylere, mesleki bilgi ve beceri kazandırmak,
- Bireylerde toplumsallaşmayı ve üretkenliği sağlayıcı davranış değişiklikleri oluşturmak,
- Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması yardımcı olmak,
- Toplumda okur-yazarlık oranını artırmak,
- Toplumsal değişmeye bağlı olarak bireylerin karşılaştıkları sorunları çözmelerinde gerekli ortamı sağlamaktır.

Yerel amaçlar; yerel toplulukların, yerel sorunlarını çözmelerine olanak sağlayacak ve bölgelerinde yaşamların srdmelerini kolaylaştıracak bir amaca dayanmaktadır. Duman' a göre yetişkinler eğitiminin  temel amacından söz edilir. Bunlar;

- Toplumun gereksinim duyduğu bilgi, görgü, beceri ve yeterlik düzeyine sahip bir yetişkinler toplumu oluşturmak;
- Yetişkinlerde içinde yaşadıkları toplumun gelişmesini ve yaşamasını engelleyen sorunların üstesinden gelmeyle ilgili bir anlayış geliştirmek ve yetişkinleri bu sorunların çözümüne hazırlamak;
- Kendini gerçekleştirme amacına yönelik olarak tüm yetişkinlere kendi tutum, bilgi, anlayış ve özelliklerini geliştirme fırsat ve olanakları sağlamak.

2.4. YETİŞKİN EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.4.1. Cumhuriyet Öncesi Halk Eğitimi Faaliyetleri

Yaygın eğitim, okul dışında sürdürülen ve kişilerin öğrenme ya da öğretmen amacıyla katıldığı eğitsel etkinlikler olarak tanımlandığında, bilenlerin bilmeyenlere öğretmesiyle başlayan bu eğitimin, insalık tarihi kadar eski olduğu görülür (Okçabol, 1996). Eğitimin bir bilim olarak kabul edilmesi Amerika ve Avrupadaki çalışmalar sayesinde olmuştur. Eğitimin bir bilim dalı olarak gelişmesinde birçok düşünür ve bilim adamının katkısı olmuştur. Antik Yunan'da Aristo, sokrates ve platonun eğitim alanındaki görüşleri kendilerinden sonra gelen bir çok bilim adamını ve düşünürü etkilemiştir. Büyük dinleri, büyük uygarlıkları, Rönesans'ı, Reform'u, demokrasiyi, sanayi devrimini doğuran ve yaygınlaştıran, geniş kapsamlı hareketlerin tümü yetişkinlerin öğrenme ve yetiştirme yeteneği üzerine kuruldu (Jensen, Liveright, Hallenback, 1964).

Avrupa'da rönesansla birlikte başlayan bilim ve sanat alanındaki gelişmeler XII. Yüzyıldan itibaren Türk ve İslam düşünürlerin eserlerinin çevirileri önemli rol almıştır. Farabi (870-950) eğitimi sözle yapılan öğretimden farklı olarak davranış kazandırma işi olarak görmüştür. İbni Sina (980-1036) modern eğitimin doğmasında rol almıştır. İbni Sina'nın eğitim alanındaki görüşleri;

- Eğitim her çocuğa verilmelidir,
- Çocuklara meslek eğitimi sağlanmalıdır,
- Çocuğun istek ve bilgilerine önem verilmelidir, genel ve meslek eğitiminde bu hususa önem verilmelidir,
- Çocuk üzerinde baskı yapmadan eğitim verilmelidir (Akyüz, 1982, Çilenti,1982 Aktaran: Serençelik, 2005).

M.Ö. 3000 yıllarından itibaren Mısır ve Mezopotamya'da eğitim yapıldığı yapılan arkeolojik kazılarla ortaya çıkmıştır. Çağın özellikleri incelendiğinde, değişik

uygarlıklarda eğitimde ve eğitim alanları içerisinde genç ve yetişkin erkekler birinci planda yer almaktadırlar. Bu dönemde matematik, astronomi, mimarlık, yazı ve dinsel bilgiler eğitimlerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Türk toplumunda yetişkin eğitiminin tarihi gelişimini incelediğimizde İslam kültürü ile birlikte yetişkin eğitiminin hız kazandığını söylemek mümkündür. “Türk İslam devletlerinde camiler, vakıflar, kütüphaneler, medreseler, ahi teşkilatı, lonca teşkilatı, tekkeler, zaviyeler, Enderun gibi kurumlar yetişkinlerin eğitiminde aktif rol almışlardır” (Kabahasanoğlu, 2002).

Cumhuriyet öncesi dönemde, Selçuklular ve Osmanlılarda Medrese ve Enderun okulları birer örgün eğitim kurumları olsada kısmi olarak yetişkin eğitimi etkinliklerinde bulunmuşlardır. Bunların yanında esnaf örgütleri olan ahilik ve loncalar, ordu ile gönüllü kuruluşlar bu günkü anlamında olmasa da yetişkin eğitimi faaliyetinde bulunmuşlardır (Şirin, 2008).

“Osmanlılar’ın gelişme döneminde (16. yüzyıl sonuna kadar) camiler, medreseler, tarikatlar, kütüphaneler, folklorumuzdaki bilmece, masallar, Nasreddin Hoca hikâyeleri, Karagöz, meddah ve ortaoyunu birer yetişkin eğitimi araçlarıydı. Bu arada Hıristiyan gençlere müslümanlık ve türklük eğitimi veren Yeniçeri Ocağı’nda Ahilik örgütlerinde ve devşirmelerden devlet adamı yetiştiren Enderun okullarında da yetişkin eğitimi örnekleri görülmektedir. Bugünkü anlamıyla yetişkin eğitimi uygulaması, İslam Öğretim Derneği’nin (Cemiyeti Tedrisiye İslamiye) çalışan kesime okuma – yazma, hesap ve din bilgisi öğretmek amacıyla 1865 yılında başlattığı “Çırac Okulları” uygulamasıdır. Bu okullar 1874 yılında kapanmış ve 1908’de yeniden açılarak 1928 yılına değin hizmet vermiştir” (Okçabol, 1996).

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde yetişkin eğitimi alanında değinen eğitimciler rastlanmaktadır. İzmir Öğretmen Okulu Müdürü Ethem Nejat (1911) eğitimin iyileştirilmesi için halkın aydınlatılmasının, yetiştirilmesinin başlıca bir çalışma konusu olduğunu belirtmiş, halkın eğitimi ile çocukların eğitimi arasında sıkı bir bağ olduğunu belirtmiştir. Ethem Nejat halk eğitimi konusunda İlköğretim

müfettişlerine konferans verdirmek, sinemadan, yansıtıcıdan yararlanmak, gezici halk okulları açmak, müzik, tiyatro, anma töreni, müze, ağaç bayramı ve spor yarışmaları gibi etkinlikleri düzenlemeyi önermiştir. “İsmail Hakkı Baltacıoğlu’da 1914 de halk eğitimine önem verilmesinin gerektiğini belirtmiştir”(Ural, 2007).

2.4.2. Cumhuriyet Dönemi Halk Eğitimi Faaliyetleri

Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında halka, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetini, devrimleri anlatmak ve yapılan devrimlerin halk tarafından benimsenmesini sağlamanın yolları aranmış; eğitim bunları yapmanın tek yolu olarak görülmüştür. Ancak okuma – yazma oranının % 10’u bulmadığı yeni Türkiye Cumhuriyetinde bunu okullarda yapmanın imkânının olmadığı anlaşılmıştır. Bu noktada Türkiye Büyük Millet Meclisinin (1920) açılmasıyla ilk ay içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) kurulmuştur (Ural, 2007).

“Cumhuriyetin ilanından daha bir ay bile geçmeden Eğitim Bakanı İsmail Safa, 25.11.1923 gün ve 7971/3655 sayılı genelgesi ile valilerden eğitim çalışanlarıyla birlikte halk eğitimi çalışmalarını başlatmalarını istemiştir. Anılan genelgede, yurdumuzun her tarafının “cehalet ve irfansızlığın acısı altında muzdarip” olduğu belirtilmekte, eğitimin her yaştaki ve sınıftaki halkın gereksinmesi durumuna getirilmesi, toplumsal, ekonomik ve ulusal sorunlar konusunda öğretmenlerle ortak kurullar oluşturulması, çalışmaların sık sık yoklanması, yerel yayınlara önem verilmesi bu konudaki çalışmaların sonucunun on gün içinde bakanlığa bildirilmesi de istenmektedir” (Bilir, 2005).

Cumhuriyet tarihindeki ilk halk eğitimi hareketlerini özetlersek:

a. 15 Temmuz 1923’te toplanan I. Heyet-i İlmiye tarafından kabul edilen halk eğitimi taslak raporu,

b. Maarif Vekili İsmail Safa Bey' in 25 Kasım 1923 tarih ve 7971 / 3655 sayılı genelgesiyle valilerden maarif görevlileriyle birlikte, bir an önce halkın eğitilmesine başlanılmasını istemesi,

c. 1926 yılında çıkartılan Maarif Teşkilatı Hakkındaki 788 Sayılı Kanun' la ilköğretim çağını geçirmiş ve okuma- yazma bilmeyen vatandaşları çalıştıran kurumların, bu kişilere okuma- yazma öğretilmeleri zorunluluğu getirilmiştir.

d. 1926 yılında Talim ve Terbiye Dairesi' ne bağlı olarak ' Halk Terbiyesi Şubesi' açılmıştır.

e. 1927 yılında Halk Derslikleri ve Konferansları yönetmeliği çıkartılarak okuma- yazma öğretimi, meslek edindirme ve halkın bilinçlendirilmesi amaçlandırılmıştır (Turgut, 1998).

“İzmir Milletvekili Mustafa Necati'nin öncülüğünde Türk Öğretmenler Birliği de Mayıs 1925 te “Halk Dershaneleri” açarak yetişkinlere (gündüz kadınlara, gece erkeklere) okuma – yazma öğretmeye katkıda bulunma kararı almıştır. Aralık 1925'te Mustafa Necati'nin Milli Eğitim Bakanı olması üzerine halk dershaneleri yeni bir güç kazanmıştır. Temmuz 1926 tarihine kadar bu dershanelerden yararlananların sayısı 26 bini geçmiştir” (Okçabol, 1996).

Eğitim ve Öğretimin Birleştirilmesi: Ulu Önder Atatürk 1922 yılının Mart ayında Türkiye Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşmada, devletin eğitim siyasasının köylülere okuma – yazma öğretmek, onlara tarih, coğrafya, din konularında temel bilgi vermek olduğunu vurgulamıştır (Okçabol, 1996). 1924 yılında kabul edilen öğretim birliği yasası (Tevhidi Tedrisat Kanunu) ile farklı bakanlıklara, dinsel kurumlara bağlı olarak çalışan tüm eğitim kurumları Milli Eğitim bakanlığına bağlanmıştır.

Eğitim Yasası: Milli Eğitim Bakanlığının kuruluşuna ilişkin 788 sayılı yasada (1926), ilköğretim çağını geçirmiş ve okuma- yazma bilmeyen vatandaşları çalıştıran kurumların, bu kişilere okuma- yazma öğretilmeleri zorunluluğu getirilmiştir. Böylelikle özel kuruluşlarında halk eğitimiyle ilgilenmeleri sağlanmıştır.

Halk Eğitim Şubesi: 1926 yılında Talim ve Terbiyesi Dairesine bağlı olarak Halk Terbiyesi Şubesi açılmıştır. Bu şube daha sonra kapatılmış ancak 1952 yılında Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlanmış, ardından tekrar İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlanmış ve 1960 yılında genel müdürlük haline getirilmiştir.

Halk Derslikleri: 1927 yılında Halk Derslikleri ve Konferansları yönetmeliği çıkartılarak okuma- yazma öğretimi, meslek edindirme ve halkın bilinçlendirilmesi amaçlandırılmıştır. Halkı, bir cumhuriyet yurttaşının bilmesi gereken temel yurttaşlık bilgileriyle donatma görevi bu dersliklere yüklenmiştir. 1927 – 1928 yılları arasında dersane sayısı 3,304 ve bu dersanelere katılanların sayıları da 64,302 ye yükselmiştir (Okçabol, 1996).

Okuma Yazma Çabaları

Harf Dervimi (1928): Arap alfabesinin biralılarak Türk alfabesine geçilmesi amacıyla 1928 yılının Kasım ayında harf inkılâbı yapılmıştır. Halka yeni harflerle okuma – yazma öğretmek amacıyla Atatürk'ün başöğretmenliğinde Halk Mektepleri, Halk Dershaneleri ve Gece Kursları düzenlenerek okuma – yazma kampanyası başlatılmıştır. 16 – 45 yaşları arasında olan herkesin okuma – yazma kurslarına katılması zorunlu kılınmıştır. Bu okullar A ve B sınıflarından oluşmuştur. A sınıfları okuma – yazma bilmeyenlere ve yalnız Arapça bilenlere yönelik olarak açılmış, B sınıfları ise A sınıflarını bitirenlere ve kendi kendine okuma – yazma öğrenenlere temel vatandaşlık bilgilerini vermek amacıyla açılmıştır. Kampanyanın ilk yılında A sınıflarını bitirenlerin sayısı 500,000'i geçmiş, 1950 yılına kadar toplam sayı 1,5 milyona ulaşmıştır (çizelge 2).

Tablo 2

Seçilmiş Yıllara Göre Açılan Okuma – Yazma Kursları, Bu Kursları Bitirenlerin Sayıları ve Okur – Yazar Oranları (Kaynak: Okçabol, 1996)

A Kursları		Okur – yazar		B Kursları	
Yıllar	Kurslar	Bitirenler	%	Kurs	Bitirenler
1928-1929	17,351	485,632	10,7	2,958	161,378
1929-1930	10,244	201,241	14,2	2,663	56,182
1939-1940	232	3,532	22,4	64	1,052
1949-1950	94	2,234	33,6	20	501
1959-1960	1,219	17,965	30,5	403	3,802
1969-1970	2,114	22,529	55,3	974	12,105
1979-1980	324	3,805	67,5	?	?

Halk Evleri (1932): 1932 yılında Atatür'ün ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin önderliğinde, devrinleri yaymak ve kökleştirmek, halkı toplumsal ve kültürel açıdan geliştirmek amacıyla kurulmuşlardır. Halkevleri, halk dershaneleri, kurslar, kurslar, kitaplıklar, yayım, dil, tarih, müzik, spor ve güzel sanatlar alanında etkinlikler göstermişlerdir. 1951 yılında 5830 sayılı yasayla halk evleri kapatılmıştır (Serençelik, 2005).

Köy Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri: Cumhuriyet döneminde her alanda köklü reformlar yapılmıştır. Köy enstitüleri de bu reformlardan birisidir. 1935 yılına gelindiğinde halkın % 76'sından fazlası köylerde yaşıyordu ve köy sorunu ve köylülerin eğitilmesi başlıca öncelikler arasındaydı. Bu tarihte Türkiyede 40 bin köy vardır ve bu köylerin 36 bin'inde okul ve öğretmen bulunmamaktadır (Bilir, 2005). Bu ihtiyaçtan yola çıkılarak 1936 yılında açılan Köy Eğitim Kursları ile köy eğitimci ve öğretmenlerine okullardaki görevlerinin yanısıra köylü halkı da eğitme görevi verilmiştir.

Köy Enstitülerinin 1942 yılında kurulmasıyla, köyü köy kökenli önderlerin öncülüğünde kalkındırmaya yönelik hareket, halk eğitimi alanında da etkili olmuştur. Köy okullarına ilişkin yasalar, öğretmenlere okulları ile ilgili görevlerin yanısıra köy halkını eğitim ile ilgili görev ve yetkilerde vermiştir.

Ordu Okuma – yazma (ali) Okulları: Türk Silahlı Kuvvetleri, askere aldığı gençlere askerlik görevlerinin yanısıra askerlik hizmetleri içerisinde okuma yazma öğretme, temel bilgiler kazandırma ve ordunun gereksinim duyduğu alanlarda mesleki becerileri kazandırılma işi öteden beri askerlik eğitiminin yanı sıra süregelmiştir. Kışla bu yönüyle yetişkinlere çeşitli alanlarda eğitim veren bir “halk okulu” gibi görev yapmıştır. Ordunun okuma yazma öğretimi konusundaki çalışmaları kışladaki etkinliklerle sınırlı kalmamıştır. Okuma yazma bilmeden Türk Silahlı Kuvvetlerine katılan erlerin eğitimi için 1958 yılında okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Bu amaçla Türk Silahlı Kuvvetleri 1959 yılında Amasya, Ankara, Bornova, Burdur, Çanakkale, Denizli, Edremit, Erzincan, Isparta İskenderun, İzmir, Kütahya, Manisa, Silvan ve Sivas’ta olmak üzere toplam onaltı (16) merkezde Er Okuma Yazma Okulu açılmıştır(Bülbül, 1991.s.65). 291 sayılı yasa ile 15 yıl için açılan bu okullar, 1975 yılında yasal sürelerini doldurarak kapanmışlardır. Bu süre içerisinde toplam 532.266 er eğitim görmüştür (Bilir, 2005).

Halk eğitimi hizmetlerinin etki alanını genişletmek, dağınık durumdaki etkinlikleri organize ederek yurt düzeninde bir merkezden yönlendirmek için 1960 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Halk Eğitimi Genel Merkezlerinin açılması kararlaştırıldı. 1964 yılında Köy İşleri Bakanlığına bağlanan Genel Müdürlük, 1967 yılında yeniden Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığına bağlandı (Özoğul, 2003).

Dağınık bir şekilde hizmet veren Yaygın eğitim, eğitimde bütünlük ilkesi doğrultusunda 1972 yılında birleştirilerek güçlü bir Genel Müdürlük haline getirildi.

13.12.1983 gün ve 179 sayılı kanun hükmünde kararname ile Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ile Çıracılık Eğitimi Genel Müdürlüğü birleştirilerek Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü adını almıştır (Paşu, 2007).

2.4.2.1. Hükümet Programlarında Halk Eğitimi

Gediklioğlu (1991) halk eğitimini programına alan hükümleri şu şekilde sıralamaktadır;

- Cumhuriyet dönemine girerken, (14.08.1923, 05.09.1923) Fetli Okyar'ın hükümet programında Milli Eğitim ve halk eğitimiyle ilgili konulara değinilmiştir.
- 08.11.1928 tarihinde kurulan İsmet Paşa hükümet programında, millet mekteplerinin açılacağı, okuma – yazma kurslarının halkın ayağına kadar götürüleceği, okuma – yazmanın hızlandırılacağı ve gezici öğretmenliklerin kurulacağı belirtilmiştir.
- Milli Birlik Komitesi'nin kurduğu hükümet programında, ilköğretim ve halk eğitimi alanında etkin çalışmaların başlaması, halk eğitiminin ilköğretimle birlikte bir seferberlik biçiminde ele alınması öngörülmüştür. Nitekim ilk olarak 222 sayılı ilköğretim ve eğitim yasası çıkarılmış ve bu sorunun çözümünü 10 yıllık bir plana bağlamıştır. Bununla birlikte halk eğitimi seferberliği başlatılmış, Milli Eğitim Bakanlığında “Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü” kurulmuştur.
- 21.11.1961 yılındaki İsmet İnönü hükümetinin programında, “okuma – yazma öğretimi çalışmaları temin olunacaktır. Kültür ve sanat faaliyetlerimiz mahdut zümrelere değil, en geniş halk kitlelerine hitap edecektir. Güzel sanatlar, müzeler, kütüphaneler ve yayın gibi alanlarda her çeşit kültür hareketlerinin yurt ölçüsünde yayılmasında çalışılacaktır”. Ayrıca tarım ve el sanatları alanlarında mesleki ve teknik kurslar üstünde durulacağı saptanmaktadır. “Halk eğitimine önem vereceğiz, türlü iş alanlarında nitelikli işçilerin yetiştirilmesine çaba gösterilecektir” görüşlerine yer verilmektedir.

- 27.01.1962 yılında kurulan hükümet programında, “Milli Eğitimde amacımız; her yaştaki yurttaşlarımızı eşit eğitim olanakları içinde ve yeteneklerine göre üstün düzeyde yetiştirmek, ulusumuza, insanlığa yararlı iyi ve verimli yurttaşlar haline getirmek, toplumsal, ekonomik kalkınma planlarının uygulanması için gereken, çeşitli nitelikteki insan gücünü hazırlamaktır. Planlı kalkınma içinde yurttaşlarımızın çalışma gücünü arttırmak, yaşayış düzeyini yükseltmek ve boş zamanlarını değerlendirmek için, okul eğitimi dışında ve yanında halk eğitimi çalışmalarına önem verilecektir” denilmektedir.
- 07.11.1969 yılında Süleyman Demirel’in kurduğu hükümet programında, “ herkes için eğitim, milli politikamızın ana hedefleri olacaktır. Köylerimizdeki gizli işsizliği önlemek, atıl işgücümüzü değerlendirmek amacıyla el ve ev sanatlarının geliştirilmesine, köy toplum kalkınması çalışmalarına önem vereceğiz”. Şeklindeki görüş ve politikalar yer almaktadır.
- 01.02.1974 tarihinde Bülent Ecevit’in kurduğu hükümet programında, “eğitim kurumlarımız gereksinim ve olanaklara göre yaygın eğitim faaliyetlerine gireceklerdir. Yaygın eğitim çalışmaları, koşullara göre her düzeyde ve çeşitli alanlarda programlara bağlanarak, zamanında eğitim fırsatı bulamamış olanlara bu olanak verilecektir. Böylelikle, bir yandan toplumun gereksinimi olan yetişmiş insan gücü sağlanırken, öte yandan eğitimde süreklilik olanakları geliştirilecektir. Kültür ve sanat kuruluşlarının daha verimli hale getirilmesini, sanatın halka dönük ve herkesin yararlanabileceği bir biçimde gelişmesini ve bu çalışmaların yurdun en uzak köşelerine kadar yayılmasını sağlayacak önlemler alınacaktır” ifadeleri yer almaktadır.

1980 devriminden sonra kurulan hükümetlerin programlarında halk eğitimi geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır.

- 07.12.1983 yılında Turgut Özal’ın kurduğu hükümet programında, halk eğitimine geniş ölçüde yer verilmiştir. Programın 21. maddesinde, “sanayi, tarım ve hizmet

sektörlerinde, kısa sürede verimi arttıracak kuramsal ve uygulamalı kurslar ile halk eğitimi etkinliklerine önem verileceği”, 23. maddesinde, ’Halk eğitimine devamlılık kazandırmak için okul dışı eğitim ve kültür etkinliklerinin geliştirilmesine, radyo ve televizyonlardan etkili bir biçimde yararlanılması gerektiği”, 33. maddesinde, “Gençlerimizin, ruh, beden ve fikir yönünden gelişmesinin sağlanması, bu amaçla okul içi eğitime ek olarak okul dışındaki fikir, kültür, sanat, spor ve folklor etkinliklerinin yapılmasını sağlayacak önlemlere büyük önem verildiği”, 36. maddesinde ise “İşçilerimizin mesleki ve teknik yönden geliştirilmeleri ve vasıflı işçi yetiştirilmesi açısından iş başında eğitim, kurs ve seminerler düzenlenmesi” görüşleri ifade edilmiştir. (MEB,1992)

- 30.06.1991 yılında Süleyman Demirel’in kurduğu hükümet programında, “milli kimlik, kişilik, ahlaki karakter ve yüksek irade gücü kazandıran milli kültürümüzü, her derece ve türdeki örgün, yaygın, sürekli ve hayat boyu eğitim kurumlarında ve uygulamalarında daha yoğun bir şekilde vermeye ve benimsetmeye çalışacağız” denilmektedir. (MEB, 1992)
- 07.03.1996 yılında Mesut Yılmaz’ın kurduğu 53. hükümet programında, “yaygın eğitim insanlarımızın ve özellikle kadınlarımızın meslek edinmeleri ve el becerilerini geliştirerek üretime yönelmeleri için yeniden düzenlenecektir” denilmektedir (Başbakanlık, 1996, Aktaran: Özoğul, 2003).
- 07.06.1996 yılında Necmettin Erbakan’ın kurduğu 54. hükümet programında, 53. hükümetin programında yer alan görüşlere yer verilmiştir.
- 23.11.2002 yılı hükümet programında, “ülke gerçeklerine ve teknolojik gelişmelere cevap verecek bir insan gücü planlaması yapılacak, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilecektir. Her yaştaki işsiz ve mesleksiz kişilerin, ilgilerine, yeteneklerine ve fiziki özelliklere uygun meslek sahibi olabilmeleri amacıyla kısa süreli eğitim ve danışmanlık hizmetleri etkin hale getirilecektir. Açık öğretim, her yaştan ve meslekten insanın bir mesleği öğrenmesine yada kendisini geliştirmesine imkan

veren çok yönlü eğiti kurumları olarak yaygınlaştırılacaktır” denilmektedir (Başbakanlık, 2002, Aktaran: Özoğul, 2003).

2.4.2.2. Milli Eğitim Şuralarında Yetişkin Eğitimi

Türkiye’de ilk olarak Heyet-i İlmiye toplantılarında halk eğitimi konusu ele alınmıştır. ”Halk eğitimi için yüksek programların değil, halkın daha çok ihtiyaç duyduğu ve istediği lisan, din ve hesap gibi derslerin okutulmasıyla yetinilmesini, halk eğitiminin ancak bu şekilde sağlanabileceği, köylü ve kentlilerin ihtiyaçlarının farklı olması sebebiyle ilkokul programlarının buna göre ayrı ayrı düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.”

Milli Eğitim Şuralarının birincisi 1939 yılında toplanmıştır ve bu şurada halk eğitimine değinilerek, fakültelerin halk evleriyle yakın ilişkiler kurmaları ve Anadolu’da üniversite haftaları düzenlenerek yetişkinlerin eğitilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur (Serençelik, 2005).

IV. Milli Eğitim Şurası (22 – 31 Ağustos 1949): Bu şurada demokrasi eğitimi üzerinde durulmuş, halkın bu konuda okul dışında eğitilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatında halk eğitimi için bir birim kurulması önerilmiştir (Serençelik, 2005).

VI. Milli Eğitim Şurası (18 – 23 Mart 1957): Halk eğitimi ilk olarak bu şurada ayrıntılı ele alınmıştır. Şurada, halk eğitiminin amaçları, ilkeleri, yöntem ve araçları ile bunu yürütecek örgün ve örgütte çalışacak olan personelin yetiştirilmesi üzerinde durulmuştur.

VII. Milli Eğitim Şurası (5 – 15 Şubat 1962): Bu şurada, halk eğitiminin tanımı ve amaçları, halk eğitiminin konuları, halk eğitiminde iş birliği, iş bölümü ve çalışma planları, halk eğitimi merkezleri, "halk eğitimi odaları, halk eğitimi yayınları, halk eğitiminde tesis ve araçlar, kanun ve yönetmelikler, genel konular ve öncelikle ele alınması gereken işler gibi konularda koordinasyon grubunca hazırlanan ve Millî

Eğitim Őurasınca bazı eklemelerle kabul edilen teklifler uygun görölmüŐtür. Bu tekliflere göre gerekli çalışmalar Halk Eğitimi Genel Müdürlüğünce yürütölmelidir. Kararlarının alındığı görölmektedir (<http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm> 28 Ağustos 2009 tarihinde edinilmiştir).

IX. Milli Eğitim Şurası (24 Haziran – 4 Temmuz 1974): Bu Şurada mesleki eğitim ve yetişkin eğitiminin sürekliliği üzerinde durulmuştur. “Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır. Gençlerin eğitimi yanında, hayat ve iş alanlarına olumlu bir Şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir” (<http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm> 28 Ağustos 2009 tarihinde edinilmiştir).

X. Milli Eğitim Şurası (23 - 26 Haziran 1981): Halk eğitimin, örgün eğitimi tamamlayan bir sistem olarak geliştirilmesi görüşü benimsenmiştir.” Olanakları yeterli düzeyde bulunan temel eğitim okullarında, mezunları ve yetişkinleri bir mesleğe hazırlayıcı kurslar açılması ve diğer yaygın eğitim etkinliklerine yardımcı olunması” kararı alınmıştır(<http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm> 28 Ağustos 2009 tarihinde edinilmiştir).

XI. Milli Eğitim Şurası (8 - 11 Haziran 1982): Bu Şurada halk eğitimi merkezlerinde görevlendirilecek uzmanların ve diğer personelin sayıları, nitelikleri ve branŐları üzerinde durulmuştur.

XII. Milli Eğitim Şurası (18 - 22 Temmuz 1988): Bu Şurada halk eğitimiyle ilgili olarak aşağıdaki kararlar alınmıştır (Celep, 1995).

- Örgün ve yaygın eğitim kurumlarını gece, hafta sonu ve yaz tatillerinde her türlü olanakları ile eğitim ve öğretim hizmetine açık tutulması,
- Yaygın eğitimde gereksinme duyulan öğretmenlerin yetiştirilmesi için yeni programların açılması,

- Halk eğitimi merkezlerindeki araç, gereç, donanım gereksinimlerinin çağdaş teknolojiye uygun olarak yenilenmesi ve geliştirilmesi,
- Kırsal kesim ve göçer ailelerin eğitimi için özel olarak yaygın eğitim programlarının hazırlanması.

XIII. Milli Eğitim Şurası (15 - 19 Ocak 1990): Cumhuriyet tarihinde ilk kez halk eğitimi ile ilgili konular geniş boyutu ile bu şurada ele alınmıştır. Şurada yalnızca halk eğitimi konusu ele alınmıştır. Halk eğitimiyle ilgili sorunlar tartışılmış ve ülkenin gereksinimlerine daha iyi yanıt verebilecek bir halk eğitimi sisteminin kurulmasına temel oluşturacak kararlar alınmıştır.

Şurada aşağıdaki kararlar alınmıştır (<http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm> 28 Ağustos 2009 tarihinde edinilmiştir).

- Ülkemizde bir Milli Eğitim Terimleri Sözlüğü hazırlanmalıdır. Bu sözlükte, yaygın eğitim alanında gelişen, uluslararası terminolojiyi de dikkate alacak şekilde bir yaygın eğitim bölümü yer almalıdır.
- Sosyal kültürel kurs programları içinde sanat eğitimine, demokrasi ve çevre konusuna ağırlık verilmez.
- Yaygın eğitimin kapsamı, hedef kitlesi açısından oldukça geniş tutulmalıdır. Halkın yaygın eğitime katılması hususunda motivasyonu sağlanmalıdır.
- Yaygın eğitimde alınan belgelerin örgün eğitimdeki denklikleri belirlenerek, iki sistem arasında yatay ve dikey geçişler sağlanmalıdır.
- Yaygın eğitimde kazanılan bilgi ve becerilerin bireyin güncel yaşamında fonksiyonel olmasını sağlayıcı tedbirler alınmalıdır.

- Yaygın eğitim hizmetine duyulan ihtiyacın gerçekçi bir biçimde belirlenebilmesi için ulusal ve yerel düzeyde araştırmalar yapılmalıdır.
- Halk Eğitimi Merkezleri yalnız kurs açılan bir yer değil, yetişkinlerin buluştuğu, çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklerin sürdürüldüğu, ortak sorunlara çözüm yollarının aranacağı ortamları sağlayan toplum merkezleri haline dönüştürülmelidir. Bu konuda yerel yönetimlerin de desteği sağlanmalıdır.
- Yaygın eğitimi gerçekleştiren kurumlar arasında organizasyon ve iş birliğinin sağlanabilmesi ve bu konuda yaygın eğitimdeki gelişmeleri de dikkate alan kapsamlı bir yasanın çıkarılmasının gerektiği karara bağlanmıştır.
- Halk Eğitimi Başkanları ile Halk Eğitimi Merkezi Müdürlerinin görev, yetki ve sorumlulukları yeniden belirlenmeli ve yönetmelik hükümlerine bağlanmalıdır. Bu görevlilerin yetkileri mahalli ihtiyaçlara cevap verebilecek ve mahalli kaynakları kullanabilecek şekilde arttırılmalıdır. Halk Eğitimi Merkezleri; program geliştirme, uygulama, değerlendirme gibi alanlarda daha geniş serbestlik içinde çalışabilmelidirler.
- Yaygın eğitimle ilgili tüm personelin kadro, unvan ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi ayrı bir konu olarak ele alınmalı ve düzenlenmelidir.
- Yaygın eğitim kurumlarında çalışan personel için, bu kurumlardaki çalışma şartları da dikkate alınarak ve hizmeti cazip hale getirecek yeni bir ücret sistemi belirlenmelidir.
- Üniversitelerle iş birliği yapılarak il ve ilçelerde usta öğreticilik kursları verecek, yeterli sayı ve nitelikte eğitici personel yetiştirilmelidir.
- Bütün kurum ve kuruluşlar, yaygın eğitim hizmetlerindeki personelde, mesleki yeterlilik yetişkin eğitimi alanında formasyon (Androgojik formasyon) aramalıdır.

- Kadrosuz usta öğretmenlerin 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4/C. maddesine göre "geçici personel" statüsünde çalıştırılması sağlanmalıdır.

XIV. Milli Eğitim Şurası (27 – 29 Eylül 1993): Bu şurada, Ortaöğretim kendi içinde ve yaygın eğitimle yatay ve dikey geçişlere imkân verecek düzenlemeler yapılacaktır. Mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilecektir. Yaygın eğitimde radyo ve T.V.kullanımı belli esaslara bağlanılacaktır kararı alınmıştır. (<http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm> 28 Ağustos 2009 tarihinde edinilmiştir).

XV. Milli Eğitim Şurası (13 – 17 Mayıs 1996): Halk eğitim merkezleri, çıraklık eğitimi merkezleri, kız meslek liseleri, ticaret meslek liseleri, otelcilik turizm meslek liseleri, endüstri meslek liseleri gibi kurumlarda yapılan benzer hizmetler, bir bütünlük içerisinde ele alınmalı, il ve ilçe düzeyinde yeniden yapılandırılmalıdır. Halk eğitimi merkezlerinde araştırma, geliştirme hizmetlerini yürütmek üzere uzman ve uzman yardımcıları kadroları oluşturulmalıdır. Halk eğitim yönetici ve uzmanları tam zamanlı, öğretmenler ise yarı zamanlı, sözleşmeli statülerde istihdam edilmelidir. Çıraklık ve yaygın eğitim ile mesleki örgün eğitim programları arasında yatay ve dikey geçişlere imkân verecek bir uyum sağlanmalıdır. Radyo, TV. vb. kitle iletişim araçları ve açık öğretim yöntemleri, yetişkin eğitimlerinde de daha etkin kullanılmalı ve yetişkinler eğitimi televizyonu faaliyete geçirilmeli, bu yolla bireylerin kendilerini eğiten, geliştirme bilinci ve sorumluluğunun kazandırılması yanında ailenin eğitimine önem verilmelidir. Yaygın eğitim kurumlarına öğretmen olarak atanacaklarda yetişkin eğitimi alanında öğretmenlik formasyonu alma şartı aranmalı, hâlen çalışmakta olanlara da üniversitelerin halk eğitimi bölümlerince formasyon kursları açılmalıdır. Yaygın eğitime daha çok katılımın sağlanabilmesi için, şartları müsait olan halk eğitim merkezlerinde kreş, ana sınıfı açılmak suretiyle çocuğun ve annenin birlikte eğitimi sağlanmalıdır. Kararları alınmıştır (<http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm> 28 Ağustos 2009 tarihinde edinilmiştir).

XVII. Milli Eğitim Şurası (13 – 17 Kasım 2006): Okulların, halk eğitim merkezlerinin fiziki yapı ve donanım yetersizlikleri giderilmeli ve bu kurumlara mali destek sağlanmalıdır. Yükseköğretim Kurulunun 1997 yılında kaldırdığı yetişkin eğitimi lisans programları yeniden açılmalıdır. Özel öğretim kurumlarının, mesleki ve teknik eğitim ile yaygın eğitim alanlarında da eğitim sunmaları sağlanmalıdır kararları alınmıştır (<http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm> 28 Ağustos 2009 tarihinde edinilmiştir).

2.4.2.3. Kalkınma Planlarında Yetişkin Eğitimi

Kalkınma planlarında öncelikle bireylere okuma – yazma öğretmek, temel bilgi ve beceriler ile istihdama yönelik mesleki bilgi ve beceri kazandırmak hedeflenmiştir. Ayrıca son yıllarda örgün ve yaygın eğitim arasında bütünlüğü sağlamak için her iki eğitim arasında yatay ve dikey geçişlere olanak sağlayan bir programın uygulanması ön plana çıkmıştır. Bu suretle, yaygın eğitimde, ilköğretimden sonra ortaöğretim düzeyinde programlar uygulamaya konularak, örgün eğitimdeki ortaöğretime eşdeğer bir ortaöğretim belgesi verilmeye başlanmıştır (Özoğul, 2003).

1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1968): Halk eğitimi tanımına ilk defa toplum kalkınması içerisinde yer verilerek, kitlelerin eğitilmesi toplum kalkınması yolunda önemli bir çaba olarak görülmüştür. Ayrıca bu planda, sanayide eğitimin daha iyi örgütlenmesi için, önlemler öngörülmüş, ‘Mesleki Eğitim Merkezleri’nin açılması önerilmiştir (Celep, 1995).

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) : Bu planda yetişkinler eğitimi ‘Yaygın Eğitimi’ başlığı altında ele alınmış, ‘Kadınların Eğitimi ve Okuma- Yazma’ öğretimine büyük önem verilmiş ve hedefler gösterilmiştir. Planlı dönemde beş milyon kişiye okuma yazma öğretilmesi, köy kadınlarına gezici kurslar ve diğer eğitim programları ile hizmet götürülmesi hedeflenmişti. Ancak bu dönemde sadece 133,565 kişiye okuma yazma öğretilenmiştir (Celep, 1995).

Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanacaktır. Okulla birlikte halk eğitimi devletin vatandaşlara sağlayacağı bir hizmet olarak

yürütülecektir. Bu planda, kadınların eğitimi konusundaki bütün çalışmalar özel bir program ile ele alınacak, memleket çapında benimsenmesi ve uygulanabilmesi amacıyla bu konuya eğilen bakanlıklar, kamu kuruluşları, amme yararına çalışan dernekler ve gönüllü kuruluşlarında yardımıyla, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir 'Kadın Eğitimi Kampanyası' açılması yoluna gidilecek ve Türk kadınının toplum hayatında gerçek yerini almasına yardımcı olacak, özel kadın eğitimi programlarının uygulanması için gerekli görülen bütün tedbirlere öncelik verilecektir (Gediklioglu, 1991).

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) : Pratik Sanat Okulları, Pratik Tarım Okullarının geliştirilmesi, yaygın eğitimin iş öncesi ve iş başı eğitim sistemi ile uygulanması öngörülmüştür. Ayrıca yaygın eğitim alanında iş birliğini sağlamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak ilgili bakanlıkların temsil edileceği katma bütçeli ve devlet - işveren katkılarına dayalı bir mesleki teknik yaygın eğitim sisteminin kurulması hedeflenmişse de bu gerçekleştirilememiştir (Celep, 1995).

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1982) : Yaygın eğitimin, örgün eğitimi tamamlayacak bir yaklaşımla ele alınmasının ve bu alandaki çalışmaların bir bütünlük içinde yönetilmesinin önemi vurgulanmış ve yaygın eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesinde, istihdam şartlarını dikkate alan iş analizlerine dayalı eğitim programlarının geliştirilmesi de ilke olarak kabul edilmiştir (Kabahasanoglu, 2002).

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) : Planda, hızlı bir yaygın eğitimin örgün eğitimle iç içe ele alınması ve bunun için sanayinin ve iş çevrelerinin fiili katkısının sağlanmasının faydalı olacağı belirtilmiştir. Örgün eğitimin belli kademesinde daha ileri gitmeyerek hayata atılacak gençlere, örgün eğitim imkânlarından faydalanılarak düzenlenecek yaygın eğitim programları geliştirilmesi ve teknisyen eğitimine hızla başlanması sağlanacaktır. Yaygın ve örgün eğitim, aynı eğitim kurumları tarafından paralel ve iç içe programlarla yürütülecektir. Yaygın ve örgün eğitim piyasanın gerektirdiği yeni iş sahalarına göre eşit mesleki muhtevada planlanacak ve yürütülecektir. Yaygın ve örgün eğitimde mesleki konularda eşit müfredat

uygulanarak, yaygın ve örgün eğitimin aynı seviyesinde mezun olanlar eşdeğer ‘meslek sertifikalarına’ hak kazanacaklardır (MEB, 1992).

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) : Yaygın eğitim, uluslararası ekonomik ilişkilerin gelişmesi, bilim ve teknolojideki gelişmeler, iletişim imkânlarının artması, bilgi toplumu çağına girme eğilimleri, mesleklerin yapısındaki hızlı gelişmeler, iş gücü piyasasının ani isteklerinin ortaya çıkması gibi nedenlerle plan döneminde daha fazla önem kazanacaktır. Bu sebeple yaygın eğitime ayrılan kaynaklar arttırılarak, çıraklık eğitimi ve yaygın eğitimin kamu ve özel kesim işbirliği içinde sürdürülmesi sağlanacak ve bu konuda gönüllü kuruluşlardan da yararlanılacağı belirtilmektedir. Yaygın eğitimde önceliğin, istihdama yönelik beceri kazandırıcı eğitime verilmesi ve İş ve İşçi Bulma Kurumu ile işbirliği yapılarak beceri ve meslek kazandırıcı eğitimin içeriği ve olanaklarının genişletilmesi, bu konuda kamu ve özel istihdam kuruluşlarının hizmet vermelerinin özendirilmesi hedeflenmiştir (Celep, 1995).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2002) : Planda, iş hayatında talebi sınırlı olan ve kısa süreli programlarla kazandırılacak mesleklere ilişkin eğitim programlarının yaygın eğitimi kapsamına alınmasının önemine vurgu yapılmıştır. Ortaöğretimde mesleğe yöneltmedeki yetersizliğin üniversiteye girişte yığılmalara neden olduğu belirtilmiş, lise mezunlarının üniversiteye giremedikleri ve bunun kaynak ve zaman israfına neden olduğu belirtilmiştir. Herkese eşit eğitim ve öğretim sunacak bir ortamın oluşturulması gereği belirtilmiştir. (Resmi Gazete,25/7/1995, Özoğul, 2003).

Plandaki hedefleri ise ; ‘Örgün ve yaygın eğitim sisteminin nitelik ve niceliğinin geliştirilerek ekonomik büyümenin ve sosyal gelişmenin en önemli unsurlarından olan insan gücü yetiştirilmesi temel ilkedir. İşyeri içinde ve işletmeler üstü eğitim merkezlerinde verilecek pratik meslek eğitiminin planlanması, yürütülmesi ve denetlenmesi aşamalarında meslek kuruluşlarının ve işyerlerinin etkinliğini arttırmak amacıyla, ilgili yasalarda gereken yeni düzenlemeler süratle yapılacaktır. Gelişen toplumumuzun, yaşadığımız teknoloji çağının ve günümüzde gözlenen globalleşme ve entegrasyon süreçlerinin ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçlar, nitelikli insan gücünün

yetiştirilmesinde bilgi kadar, hatta ondan daha fazla, doğrudan mesleğe yönelik beceri, iş teknikleri ve uyum yeteneği gibi yeni donanımları ön plana çıkarmakta, bu ise genel eğitimin içinde ve yanında çok tutarlı ve yeni bir meslek eğitimi yapılanmasını zorunlu kılmaktadır. Meslek eğitiminin yeniden yapılandırılmasında temel ilke, işyeri – okul bütünlüğüne dayalı ve ehliyet kazandırıcı bir meslek eğitimi sisteminin, örgün ve yaygın eğitimin her kademesinde uygulanmasını temin etmek olacaktır. Örgün ve yaygın eğitim kurum ve programları arasında her aşamada yatay ve dikey geçişlere imkan veren esnek bir yapı oluşturulacaktır. Eğitim ve öğretimi tamamlayarak hayata atılan veya herhangi bir nedenle okuldan ayrılmış herkese hayatlarının her döneminde, kendi dallarında bilgi ve becerilerini geliştirme imkanı sağlanacaktır (Resmi Gazete, 25/7/1995, Aktaran; Özogul, 2003).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001- 2005) : Son beş yıllık kalkınma planında Eğitim sisteminde kaydedilen gelişmelere rağmen uluslararası rekabet gücünün ana unsurlarından olan insan gücünün eğitim ve nitelik düzeyinin hızla geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır görüşüne yer verilmiştir. Mesleki ve teknik örgün ve yaygın eğitim ile ekonominin insan gücü ihtiyaçları arasındaki uyumun geliştirilmesi gerekliliği devam etmektedir. Eğitim sistemi dışında kalan çocukların tamamının çıraklık eğitimi kapsamına alınması sağlanamamıştır. Örgün ve yaygın eğitimin dışında kalan çocukların sosyal ve ekonomik yönden uygun olmayan şartlarda çalışması, bunların ruh ve beden sağlığını olumsuz yönde etkilediği gibi insan kaynaklarının da verimsiz kullanımına neden olmaktadır. Toplumda hayat boyu öğrenme anlayışının benimsenmesini esas alan her türlü yaygın eğitim imkanı geliştirilecek; mahalli idarelerin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün bu konudaki faaliyetleri özendirilecektir. Mesleki ve teknik örgün ve yaygın eğitim ile ekonominin insan gücü ihtiyaçları arasındaki uyumun geliştirilmesi gereği devam etmektedir. Mesleki teknik eğitim, örgün ve yaygın eğitim sistemi içinde esnek dinamik ve iş hayatı ile sıkı ilişki içinde geliştirilecektir. Kadınların eğitime etkin katılımının sağlanması, toplumun ön yargılardan arındırılması için örgün ve yaygın eğitimin yanında yazılı ve görsel iletişim araçlarından yararlanılacaktır (Resmi gazete, 5/7/2000, Aktaran; Özogul, 2003).

2.5. HALK EĞİTİMİ MERKEZLERİ

Bu bölümde, Halk Eğitimi Merkezlerinin kuruluş, personel ve kursiyer sayıları ve kurs türleri ile merkezlerin faaliyetleri incelenmiştir.

2.5.1. Halk Eğitimi Merkezleri

Ülkemizde yetişkin katılımının en yaygın ve sık görüldüğü kurum Halk Eğitimi Merkezleri (HEM) dir (Ural, 2007). Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülen yetişkin eğitimi faaliyetlerinin büyük bir çoğunluğu Halk Eğitimi Merkezleri (HEM) nce gerçekleştirilmektedir. Temel işlevi yetişkin eğitimi yapmak olan Halk Eğitim Merkezleri Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır.

Buldukları bölgenin eğitim, öğretim, üretim, rehberlik, danışma, kültür ve sanat merkezi olan Halk Eğitim Merkezleri, 1920'lerde yeni Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulmasıyla ülkede başlatılan okuma yazma sorununu çözümlenme, milli kültürü yaygınlaştırma, Cumhuriyet ülküsünü ve Atatürk ilkelerini benimsetme çalışmalarının bir uzantısı olarak ve Halk evlerinin boşluğunu kapatmak üzere 1956 yılında açılmaya başlanmıştır (Yıldırım, 2000). Halkevleri kapandıktan sonra halk eğitimi konusunda ülkemizdeki durumu incelemek üzere MEB'ce davet edilen ABD'li Champaign yetişkin eğitiminin insana değer veren ve demokrasi bilincini yerleştirip yayma amacıyla olması gerektiğini belirtmiş, devletin bu eğitim yoluyla vatandaşlara gereksinim duydukları konularda yardımcı olmasını önermiştir. Amerikalı yetişkin eğitimci W. Dickerman yetişkin eğitimi konusunda bir toplu çalışma (seminer) düzenlemiş ve bakanlığa sunduğu raporda bu konuyla ilgili bir birimin kurulmasının yararına değinmiştir. O yıllarda N. Köymen ve Ş. Gedikoğlu halk eğitimi konusunda birer kitap yazmışlar ve halk eğitimiyle ilgili bir birim oluşturulmasını istemişlerdir (Okçabol, 1996).

Halk Eğitimi Merkezleri il ve ilçelerde Milli Eğitim Müdür Yardımcılarından birine bağlı olarak çalışırlar. Merkezler, Eğitim Odaları açarak kırsal yörelere ulaşmaya çalışmaktadır. Merkezlerde bir müdür, müdür yardımcıları, program hazırlama

konusunda kurs öğretmenlerine yardımcı olan rehber öğretmenler, kurslarda öğretmenlik yapan kadrolu öğretmenlerle ücretli olarak ders veren usta öğreticiler vardır. Müdür olabilme koşulları, eğitimcilerin atanması, görev ve sorumlulukları ve benzeri konular ilgili yönetmeliklerle belirlenir. Merkezlerdeki etkinlikler parasızdır ve herkese açıktır. Kimi programlarda, programın özelliği gereği belirli bir yaş ve eğitim düzeyi aranabilmektedir (Okcabol, 1996).

7/8/1979 gün ve 16720 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Yaygın Eğitim Kurumları yönetmeliği ile Halk Eğitim Merkezleri, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ile yaygın eğitimin amaç ve işlevlerini gerçekleştirmek için, il, ilçe, bucak ve köylerde açılabilen; örgün eğitim kurumları ile birbirini tamamlayacak ve her birinin her türlü olanağından yararlanabilecek bir bütünlük içinde örgütlenen gerektiğinde devam edenlere aynı nitelikleri kazandırabilen eğitim kurumlarıdır. Biçiminde tanımlanmıştır (Serençelik, 2005).

27 Mart 1960'dan sonra başlayan kültür ve eğitim seferberliği sonucu halk eğitimi çalışmalarının memleket ölçüsünde bir teşkilata bağlanması öngörülerek 29 Ağustos 1960 tarihinde halk eğitimi hizmetlerinin etki alanını genişletmek, dağınık etkinlikleri yurt düzeyinde teşkilatlanacak bir kuruluşla yürütmek üzere Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak "Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü" kurulmuştur (Lokmanoğlu ve Gener, 1999, Aktaran: Akbaş, 2008). Bu genel müdürlük 1977 yılında Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü olarak yeniden yapılandırılmıştır. Aynı genel müdürlük 1983 yılında, çıraklık eğitimiyle ilgili çalışmaları da kapsayacak şekilde Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü adını almıştır. O tarihten günümüze Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Türkiye'de yetişkin eğitimi alanında en geniş sorumluluğu üstlenmiş kurum olarak çalışmalarını sürdürmektedir (Akbaş, 2008).

Merkezlerde, biçki- dikiş, giyim ve nakış gibi evlerde kullanılabilecek beceriler kazandıran kurslarla elektrikçilik, tornacılık ve kaynakçılık gibi sanayi kesiminde iş bulmaya yarayacak beceriler kazandıran kurslar Meslek Kursları adı altında yürütülmektedir (Okcabol, 1996).

Merkezlerde, genel kültür konuları ile örgün eğitimdeki ders konularını içeren, katılanların genel kültürlerini, bilgilerini artırmaya yönelik ya da onları çeşitli sınavlara hazırlayan kurslar da Sosyal Kültürel Kurslar adı altında açılmaktadır (Okcabol, 1996).

Tablo 3

Yıllara Göre Halk Eğitimi Merkezleri Sayısı (Kaynak: Akbaş, 2008)

Yıl	Halk Eğitimi Merkezi Sayısı	
	Açılan	Mevcut Durum
1960 Yılından önce	18	18
1960-1970 Yılları arası	253	271
1970-1980 Yılları arası	300	571
1980	16	587
1981	36	623
1982	7	629
1983	11	640
1984	9	649
1985	3	652
1986	-	652
1987	5	657
1988	2	659
1989	67	726
1990	25	751
1991	18	769
1992	28	797
2000	121	918
2001	4	922
2002	-	922
2003	-	922
2004	-	922
2005	2	924
2007	11	935

Halk Eğitimi Merkezlerinde yaygın eğitimin temel ilkeleri doğrultusunda, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 8. maddesinde belirtilen amaç ve işlevleri gerçekleştirmek için:

- Okuma-yazma, eksik eğitimlerin tamamlanması için sürekli eğitim, yabancı dil ve benzeri etkinlikleri içeren okul dengi programlar.
- Geleneksel kültür derlemeleri, sosyal-kültürel eğitim ve etkinlikleri, güzel sanatlar, çağdaş bilime uyum, yurttaşlık eğitimi ve benzer konuları içeren öğretim programı dışı etkinlikler.
- Meslek öncesi eğitimi, yeni bir meslek edinmeyi, çok yönlü bir iş eğitimini, endüstri içinde öğretilimi, büro etkinlikleri ile yönetimi ve benzeri konuları içeren ekonomik ve teknik öğretim programları.
- Mevsimlere göre tarımsal teknik eğitimi, ev ekonomisini, kooperatifçilik ve toplum kalkınması, çevre sorunları ile doğa korunması ve benzeri konuları içeren kırsal ve toplumsal kalkınma programları.
- Turizm sivil savunma, halk sağlığı, hizmet içi eğitim ile iş-kredi-Pazar bulma gibi konuları içeren diğer programlar, kurs, seminer, konferans, açık oturum, panel sempozyum vb. programlarla uygulanır.
- Yerleşik durağan ve gezici kitaplıklar kurma, periyodik yayımlar yayınlama, eğitim araç gereci sağlama, yörenin özgeçmişine ait olayları tarihi gelişme süreci içinde derleme ve yayınlama, yörede yetişmiş ünlü kişilerin biyografilerini hazırlama ve hazırlanmasını özendirme çalışmalarına yer verilir.

- Ulusal ve yerel bayramlar ile belirli gün ve haftalar, çevreye özgü olumlu gelenekler ile kültür değerleri tanıtılır, korunur ve yaşatılır.
- Gereksinime göre geziler, yarışmalar ve sergiler düzenlenir.
- Genel eğitim veren okullar, özel dersaneler, tarım-sanayi-hizmet kesimleri ve gönüllü kuruluşlar arasında eşgüdüm ve işbirliği sağlanır, etkinliklere olanaklar ölçüsünde katılır (MEB, 1992).

2.5.2. Halk Eğitimi Merkezlerince Yapılan Çalışmalar

Halk Eğitimi Merkezlerinde, Kısa süreli programlara dayalı eğitim etkinliği yoluyla yaş, eğitim seviyesi ve cinsiyet farkı gözetmeksizin, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış kişileri, iyi ahlâklı insan, özgür düşünceli birey, meslek sahibi, ortak kültürün gönüllü temsilcisi, katılımcı, paylaşımcı ve üretken vatandaş, olarak yetiştirmek amacıyla yer ve zamana bağlı olmaksızın her fırsatta kurslar düzenlenebilir (Resmi Gazete, 2006, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 45).

Kursların düzenleneceği yerler,

- a) Merkez binalarında,
- b) Eğitim odalarında,
- c) Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde,
- d) İl, ilçe, belde, köy ve mahallelerde eğitim için sağlanan yerlerde,
- e) Rehabilitasyon gerektiren hastanelerde,
- f) Kamu veya özel kuruluşlara ait yerlerde,
- g) Örgün eğitim-öğretim kurumlarına ait binalarda,
- h) Uygun görülen diğer yerlerde açılır (Resmi Gazete, 2006, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 49).

Tablo 4

2007-2008 Eğitim - Öğretim Yılı Sonu Halk Eğitim Merkezlerince Açılan Kurslar ve Kursiyer Sayısı.

Kurs Türü	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
Meslek Kurslar	60.542	415.259	625.626	1.040.915
Sosyal-Kültürel Kurslar	66.920	477.603	566.478	1.044.081
Okuma-yazma Kursları	13.762	77.204	108.857	186.061
TOPLAM	141.224	970.066	1.300.991	2.271.057
*Adalet Bakanlığı				
İşbirliğiyle Açılan kurslar	1.139	15.907	1.143	17.050
*Döner Sermayeye Bağlı				
Kurslar	1.287	8.384	13.711	22.095
*Engellilerle İlgili Kurslar	130	1.006	503	1.509
*Genel Kurma Başkanlığı				
İşbirliğiyle Açılan Kurslar	1.588	34.118	2.341	36.459
*İşbirliği Yapılarak Açılan				
Kurslar	11.095	94.050	144.458	238.508
*Meslek Kursları	41.740	239.313	434.740	674.053
*Mesleki Kursları Yönetme				
liği Kapsamındaki Kurslar	3.563	22.481	28.760	51.241

NOT: * ile başlayan kurs isimleri meslek kurslarına ilav edilmiştir.

(Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf) derlenerek oluşturulmuştur.

Ural'a göre Halk Eğitim Merkezlerinin yürüttüğü eğitim faaliyetlerini beş grupta toplayabilir (Ural, 2007).

1. Okuma-yazma kursları

a) Okuma-yazma öğretici kurslar

- b) İlkokul denklik belgesi veren kurslar
2. Mesleki-teknik ve genel bilgi kursları kursları
3. Sosyal ve kültürel eğitim veren kurslar
4. Sosyal ve kültürel etkinlikler
5. Sanayi eğitimi kursları

Tablo 5

2007-2008 Eğitim - Öğretim Yılı Sonu İstanbuldaki Halk Eğitim Merkezlerince Açılan Kurslar ve Kursiyer Sayısı.

Kurs Türleri	Kurs Sayısı	Erkek	Kadın	Toplam
Mesleki-Tek.Kurslar	6.678	34.431	104.171	138.062
Okuma-Yazma Kursları	1.038	8.529	12.333	20.862
Sosyo-Kültürel Kurslar	1.595	10.163	20.537	30.700
Toplam	9.311	53.123	137.041	190.163

(Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf) derlenerek oluşturulmuştur.

Bu tablodan da anlaşılacağı üzere, İstanbul ilinde 2007 – 2008 eğitim ve öğretim yılında açılan kurslara en yoğun katılım mesleki-teknik kurslara olmuştur (138.062), ardından sosyo-kültürel kurslar (30.700), son olarak da okuma-yazma kursları olmuştur (20.862). En yoğun açılan kurs (6.678) adet kurs ile mesleki kurslar olmuştur. Ardından (1.595) kurs ile sosyo-kültürel kurslar ile (1.038) kurs ile okuma-yazma kursları olmuştur. İstanbul İlinde 2007-2008 eğitim-öğretim döneminde Halk Eğitim Merkezlerince açılan toplam (9.311) kursa (190.163) kursiyer katılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı ise Halk Eğitim Merkezlerindeki eğitim faaliyetlerini üç ana grupta toplamıştır

1. Mesleki-Tekni Kurslar
2. Sosyal-Kültürel Kurslar
3. Okuma-Yazma kursları (Resmi Gazete, 2006, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 46).

Halk Eğitim Merkezlerinde Yaygın Eğitimin ilke ve amaçları doğrultusunda aşağıdaki çalışmalar yürütülmektedir (Resmi Gazete, 2006, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 8);

- Milli kültür, bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum, yurttaşlık eğitimi, güzel sanatlar, sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler ile benzeri konuları içeren eğitim çalışmaları yapmak.
- Okuma-yazma öğretimi ve diğer eksik eğitimlerin tamamlanmasına destek sağlayıcı sürekli eğitim yapmak, şartlar ve ihtiyaçlara göre ilgili eğitim kurumları ile iş birliği içinde programlar hazırlamak ve uygulamak.
- Meslek öncesi eğitimi, yeni bir meslek edinmeyi, çok yönlü iş eğitimi, endüstri içinde eğitim ve sürekli eğitim konularını kapsayan mesleki ve teknik eğitim programları uygulamak, yerel düzeyde iş gücü piyasası ile ilgili araştırmalar yaparak istihdam edilebilir meslek alanlarında kurslar düzenlemek ve nitelikli ara insan gücü yetiştirmek.
- Turizm, halk sağlığı, tarım, ev ekonomisi, kooperatifçilik, toplum kalkınması, sürdürülebilir çevre bilinci, doğal hayatı koruma, kazalara karşı önlem, doğal afetten korunma, girişimcilik, tüketici eğitimi, sivil savunma, ilkyardım, halk sağlığı, uyuşturucu ile mücadele, bulaşıcı hastalıklara karşı önlem alınması, doğabilecek özür lülüğün önlenmesi gibi konularda kurs, seminer, konferans, yarışma, açık oturum, sergi, panel, sempozyum ve benzeri etkinlikleri düzenlemek.
- İmkanlar ölçüsünde kitaplıklar oluşturmak, belli aralıklarla yayınlar yapmak, yörenin tarihi ve kültürel değerlerini gelişme sürecinde derleme ve yayın yoluyla tanıtmak, yörede yetişmiş ünlü kişilerin biyografilerini hazırlama ya da hazırlanmasını özendirmek ve desteklemek gibi çalışmalar yapmak.
- Milli ve mahalli bayramlar, belirli gün ve haftalar, çevreye ait gelenek ve görenekler ile milli kültür değerlerinin tanıtılması, korunup yaşatılması yönünde çalışmalar yapmak.
- Kurs dışı eğitsel etkinlikler çerçevesinde yarışma, sergi, gezi, panel, toplantı, kampanya ve benzeri etkinlikler düzenlemek, bu etkinliklerin süreklilik kazanmasını sağlamak, gerekli şartların oluşturulması kaydıyla yöresel, ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleştirmek, ihtiyaç duyulan kulüpleri oluşturup etkin şekilde çalıştırmak.
- Bakanlığa bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları iş birliğinde ulusal meslek standartlarına uygun mesleki ve teknik eğitim programları hazırlamak ve bu programlara göre kurslar açmak.

- Döner sermaye işletmesine bağlı olarak mesleki, sosyal ve kültürel amaçlı kurslar düzenleyip eğitim içerisinde üretimi gerçekleştirmek, atıl kapasiteyi değerlendirmek, ekonomik ve toplumsal yarar sağlayıcı çalışmalar yapmak.
- Etkinliklerle ilgili hazırlanmış yazılı, görsel ve işitsel araçlardan belli bir program çerçevesinde kursiyerlerin yararlanmasını sağlayıcı çalışmalar yapmak.
- Diğer resmi kurum ve kuruluşlar, belediyeler, dernekler, meslek odaları, vakıflar ve gönüllü kuruluşlarca halka açık ücretsiz düzenlenecek yaygın eğitim amaçlı kurslarla ilgili kurs açma, öğretime başlama, denetim, rehberlik, gözetim, sınav ve benzeri konulara ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, gerekli eş güdümü sağlamak.
- İlgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde özel eğitim gerektiren kişilere yönelik kurs ve etkinlikler düzenlemek.
- İlgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılarak; koruma altındaki çocuklar ve kadınlar, sokakta çalışan çocuklar, tedavi altındaki madde bağımlıları, tutuklu ve hükümlüler ile hastanede yatan kişilere kurs ve etkinlikler düzenlemek, emekliliğe uyum ve yaşlılara yönelik etkinlikler gerçekleştirmek.
- Aileyi geliştirmeye yönelik çocuk psikolojisi, çocuk bakımı, çocuk gelişimi, ev yönetimi, aile iletişimi ve benzeri konularda eğitim etkinlikleri düzenlemek; anne-baba ve çocuk eğitimiyle ilgili uygulamalı kurslar düzenlemek, kursiyer çocuklarının yararlanabileceği çocuk bakım ve eğitim odaları oluşturmak.

2.5.3. Halk Eğitimi Merkezlerinde Düzenlenen Kurslar

Halk Eğitimi Merkezlerinde, mesleki-teknik, sosyo-kültürel ve okuma-yazma kursları olmak üzere üç ana bölümde düzenlenmektedir. Açılacak kurslarda tür sınırlaması yoktur ihtiyaca göre her çeşit kurs açılabilir. Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 4. Maddesinde belirtildiği gibi; Halk Eğitimi Merkezlerinde açılacak olan kurslar, Halk Eğitimi Merkezleri ve eğitim odaları ile Halk Eğitimi Merkezlerinin denetim ve gözetiminde diğer kurum ve kuruluşlar tarafından halka açık ücretsiz olarak açılan okuma-yazma, mesleki ve teknik, sosyal ve kültürel amaçlı kurslar olarak ifade edilmektedir (Resmi Gazete, 2006, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 4).

Tablo 6

Halk Eğitimi Merkezlerinde (2002-2008) Yılları Arasında Açılan Kurs Türleri ve Kurs Sayısı.

Kurs Türü	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toplam
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Mes.Krs.	11.143	12.379	35.505	42.004	46.561	60.542	208.134
Sosy-Kült	4.726	6.017	18.439	26.027	31.175	66.920	153.304
Oku.yaz.	2.295	2.175	10.605	11.604	13.297	13.762	53.738
Yıllara göre	18.164	20.517	64.549	79.635	91.033	141.224	-
Toplam							

(Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf) derlenerek oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere, 2002-2008 yılları arasında açılan kurslardan en fazla artış sağlanan kurs(208.134) adet kursla mesleki-teknik kurslar olmuştur. Bu kursu (153.304) adet kursla sosyo-kültürel kurslar,(53.738) kursla da okuma-yazma kursları izlemiştir. En fazla kursun açıldığı dönem (141.224) adet kursla (2007-2008) eğitim-öğretim yılı olmuştur.

Tablo 7

Halk Eğitimi Merkezlerinde (2002-2008) Yılları Arasında Açılan Kurs Türleri ve Kurslara Katılan Kursiyer Sayısı.

Kurs Türü	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toplam
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Mes.Tek.	510.128	552.756	678.842	894.406	931.588	1.040.915	4.608.635
Sos.Kül	312.572	398.897	458.547	585.347	699.728	1.044.081	3.499.172
Okm.Yaz	172.647	150.133	175.229	194.605	204.747	186.061	1.083.422
Yılların	995.347	1101786	1312618	1674358	1836064	2271057	9.191.229
Toplamı							

(Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf) derlenerek oluşturulmuştur.

Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğine göre;

Madde 45- Yaş, eğitim seviyesi ve cinsiyet farkı gözetmeksizin örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış kişileri, iyi ahlaklı insan, özgür düşünceli birey, meslek sahibi, ortak kültürün gönüllü temsilcisi, katılımcı, paylaşımcı ve üretken vatandaş, olarak yetiştirmek amacıyla yer ve zamana bağlı olmaksızın her fırsatta kurslar düzenlenebileceği belirtilmektedir (Resmi Gazete, 2006, Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 4).

2.5.3.1. Mesleki-Teknik Kurslar

Kişilere mesleki bilgi ve beceri kazandırmak ve onların bu yönlerini geliştirmek, boş zamanlarını değerlendirmelerine yardımcı olmak, kendi ihtiyaçlarını kazanmalarını sağlamak amacıyla beceri geliştirme kursları ve iş gücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikte meslek elemanı yetiştirmeye yönelik meslek kazandırma kursları olmak üzere iki şekilde düzenlenir.

Hiç eğitim görmemiş, eksik eğitim görmüş olan kişileri yeni bir meslek sahibi yapmak, mesleği olan kişilerinse mesleklerindeki yeni gelişmeleri takip etmelerini sağlamak amacıyla düzenlenen kurslar nitelenmektedir.

Ayrıca Çıraklı ve Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği göre (MEB, 2006);

Madde 4- Mesleki ve teknik eğitim görme imkanı bulamayan kişileri; hayata ve mesleğe hazırlamak, iş alışkanlıkları kazandırmak, aktif bir üretici duruma getirmek, bir iş yerinde çalışacak veya kendi iş yerini kuracak bilgi, beceri sahibi yapmak, bir meslek dalında çalışanları ise yeniliklere hazırlamak için meslek kursları statüsü dışında düzenlenen kurslardır denilmektedir.

Bu tür kurslar Halk Eğitimi Merkezlerinde en çok açılan kurslardır ve mesleki-teknik anlamda yüzlerce farklı branşta kurs açılmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

Tablo 8

Halk Eğitimi Merkezlerinde Açılan Mesleki ve Teknik Kurslar ve Süreleri

Kurs Türü	Açılabilecek Azami Süresi(saat)
Ahşap Boyama Kursu	200
Ahşap Rölyef Kursu	200
Alçıpan Kursu	300
Arıcılık Kursu	30
Aşçılık-Sıcak Mutfak Kursu	400
Bilgisayar Bakım ve Onarım Kursu	300
Bilgisayara Programcılığı Kursu	500
Bilgisayarlı Muhasebe Kursu	300
Çiçek Düzenleme Kursu	100
Çömlekçilik Kursu	200
Daktilografi Kursu	150
Dışticaret Elemanı Yetiştirme Kursu	80
Doğalgaz Tesisatçılığı Kursu	600
Dökümcülük Kursu	600
Ebru Kursu	200
El Nakışları-Oyalar Kursu	128
El Sanatları-Takı Kursu	150
Estetisyen Yetiştirme Kusu	600
Fırıncılık Kursu	300
Fotoğrafçılık Kursu	150
Gemicilik Kursu	600
Gümüş İşletmeciliği Kursu	200
Hazırgiyim Kursu	600
İşletmecilik Kursu	300
Kuyumculuk Kursu	700
Meyvecilik Kursu	80
Modelistlik Kursu	200

(Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf) derlenerek oluşturulmuştur.

Ada'ya göre Halk Eğitimi Merkezlerindeki kurslara katılan bayanların çoğunluğu meslek edinmeye yönelik, başka bir ifadeyle gelir getirici kurslara katılmaktadırlar. Altı ayrı Halk Eğitimi Merkezinde 432 bayan üzerinde yapılan bir araştırmaya göre deneklerin Halk Eğitim Merkezlerinde katıldıkları Kurslar incelendiğinde; % 27.3'ünün dikiş-giyim kursuna, % 22.2'sinin konfeksiyon makinelerini kullanma kursuna, % 10.6'sının bilgisayar-muhasebe kursuna, % 10'unun da kuaförlük kursuna katıldıkları saptanmıştır. Geriye kalan kursiyerlerden % 4,6'sının anne-çocuk sağlığı, % 3,2'sinin yönetici sekreterliği ve geri kalanların ise el sanatları kursuna devam ettikleri belirlenmiştir (Ada, 2003). Buradan da anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan deneklerden % 73,3'ünün mesleki-teknik kurslara devam ettikleri anlaşılmaktadır.

Halk Eğitimi Merkezlerindeki mesleki-teknik kursları iki bölümde ele almak gerekir. Birincisi, istihdama yönelik programlar, ikincisi gelir arttırıcı programlar (Baysal, 1998, Aktaran: Elüstü, 2007).

Baysal'a göre istihdama yönelik programların amacı, yetişkinleri bir işyerinde çalışacak, kendi işini kuracak ve mesleki gelişmesini sağlayacak bilgi ve beceri kazanmasını sağlamaktır. Gelir Arttırıcı programların amacı ise, özellikle genç kızlara ve kadınlara aile bütçelerine katkıda bulunmak amacıyla gerekli bilgi ve becerileri kazandırma amacını gütmektedir (Baysal, 1998, Aktaran: Elüstü, 2007).

Bu programların bir amacı da geleneksel el sanatlarını yaşatmak ve kişileri istihdam imkanı olan mesleklere hazırlamaktır. Mesleki-teknik kurslar, iş gücü piyasasının ihtiyaç duyduğu ara elemanları yetiştirmenin yanında, meslek sahibi bireylerin kendi mesleklerinde ilerlemelerini sağlamakta ya da kendi mesleklerinin dışında yeni bir meslek kazandırarak üretime ve ülke ekonomisine farklı alanlarda da katkıda bulunmalarını sağlamak amacını gütmektedir.

Celep (2003) Halk Eğitimine yapılan en yaygın eleştiriyi şöyle ifade etmektedir; *“Kimilerine göre halk eğitimi, yetişkinlere okuma-yazma ile biraz matematik öğretmek ve temel vatandaşlık bilgileri kazandırmak amacıyla düzenlenen eğitim*

etkinlikleridir. Kimilerine göre genç kızlara ve bayanlara biçki-dikiş/nakış, el sanatları v.b. el becerileri kazandırmak amacıyla düzenlenen kurslardır.” Mesleki eğitim alanından açılan kursların neredeyse yarısı ev ev/veya istihdam kullanılmasına yönelik mesleki bilgi ve becerilerin verilmesini hedeflemektedir (Celep, 2003, Aktaran: Akbaş, 2008).

Tablo 9

Halk Eğitimi Merkezlerinde 2007-2008 Eğitim-Öğretim Döneminde Açılan Kurs Türlerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Kurs Türü	Kurs	Toplam	Erkek	Kadın
Aile Eğitimi	231	3807	216	3591
Bilgisayar	18.028	315.071	150.102	164.969
Berberlik	72	1.095	1.073	22
Çevre Sağlığı	13	300	121	179
Denizcilik	1	30	30	0
El Sanatları	17.689	232.592	9.281	223.311
Engelliler	1.352	4.341	2.189	2.152
Elektronik	2	41	28	13
Finans,Bankacılık	23	816	663	153
Gıda	536	9.277	6.010	3.267
Mekanik ve Metal İşleri	240	4.887	4.413	474
Motorlu Araçlar	172	4.412	4.108	304
Muhasebe ve Vergilend.	778	16.146	6.023	10.123
Müzik ve Sahne Sant.	11.906	204.159	85.675	118.484
Okuma-yazma	13.762	186.061	77.204	108.857
Yabancı dil	7.537	142.021	61.595	80.426
Yönetim ve İdare	36	905	417	488

(Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf) derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 8’de görüldüğü şekliyle, en fazla talebin 18.028 kurs ve 315.071 kursiyer sayısı ile bilgisayar kurslarına ait olduğu görülmektedir. Kursların büyük

çoğunluğunda kadınların katılımı erkeklerden daha yüksektir. Yukarıda Celep'in de belirttiği gibi Halk Eğitimi Merkezlerine yapılan eleştirileri doğrular nitelikte olan bu tabloda el sanatlarına yönelik açılan kurs sayısı 17.689 kurs ve 232.592 kursiyerle ikinci sırada yer almaktadır. Burada sevindirici olan el sanatları kurslarının birincilikten ikinciliğe gerilemiş olmasıdır. Artık kişiler çağın gereği olan bilişim teknolojilerini kullanmak için bilgisayar kurslarına akın etmektedirler. Buna rağmen el sanatları kursu yine de ikinci sırada yer almaktadır. Erkeklerin en fazla talep ettiği kurslar, berberlik, denizcilik, elektronik, finans ve bankacılık, gıda, mekanik ve metal işler ve motorlu araçlardır. En az talep edilen kursa baktığımızda ise üç tarafı denizle çevrili olan ülkemizde bir adet denizcilik kursunun açıldığı görülmektedir.

2.5.3.2. Sosyal ve Kültürel Kurslar

Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği göre (MEB, 2006);

Madde – 46 Sosyal ve kültürel kurslar; toplumun kültür seviyesini yükseltmek, kişilere sosyal, kültürel ve sportif nitelikli bilgi ve beceriler kazandırmak, onları bir üst öğrenim sınavlarına hazırlamak, milli kültür değerlerimizi korumak, yaşatmak, yaygınlaştırmak ve yeni nesillere aktarılmasını sağlamak amacıyla düzenlenir denmektedir.

Aydın ve Güntürk (2003), bu alanda yabancı dil kursları (Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Arapça, Japonca, Rusça), sanat ile ilgili kurslar (müzik, folklor, tiyatro, balet), sağlık ve beslenme, spor, din, kültür, sosyal bilgiler, teknik ve teknoloji kursların yer aldığını; teorik kursların yanında müzik ve spor gibi pratik kurslar da verilmekte olduğunu kaydetmişlerdir(Aktaran: Akbaş, 2008).

Bu tür kurslar toplumun kültür seviyesini yükseltmek, kültürümüzün korunması, yaşatılması ve yaygınlaştırılması ile kişilerin kültür, sanat ve spor alanlarındaki yeteneklerini geliştirmek, boş zamanlarını olumlu bir şekilde değerlendirmelerini sağlamak amacıyla açılmış kurslardır.

Tablo 10

Halk Eğitimi Merkezlerinde Açılan Sosyal ve Kültürel Kurslar ve Süreleri

Kurs Türü	Açılabilecek Azami Süresi(saat)
Açıköğretime Yönelik Destekleyici Kurslar	172
Aerobik Kursu	100
Aile Planlaması Kursu	40
Anne-Çocuk Sağlığı Kursu	50
Basketbol Kursu	100
Bağlama Kursu	150
Binicilik Kursu	100
Coğrafya Kursu	100
Dış Görünüm Zerafet Kursu	100
Fitness Kursu	50
Genel Kültür Kursu	150
Gitar Kursu	150
İmaj Tasarımı Kursu	50
İngilizce Çeviri Kursu	150
Karate Kursu	100
Sağlık Bilgisi Kursu	100
Satranç Kursu	100
Türk Halk Oyunları Kursu	180
Toplum Kalkınması Kursu	40
Tüketici Eğitimi Kuru	40
Uygulamalı Bale Kursu	150
Verimlilik Kursu	40
Üniversiteye Hazırlık Kursu	180
Vatandaşlık Eğitimi Kursu	40
Yabancı Dil Kursu(İngilizce, İlk-Ort.-İleri)	300
Yazışma Kuralları Kursu	50

(Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf) derlenerek oluşturulmuştur.

2.5.3.3. Okuma-Yazma Kursları

Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği göre (MEB, 2006);

Madde – 46 Okuma-yazma kursları; zorunlu ilköğretim çağı dışına çıkmış okuma-yazma bilmeyen ve okur-yazar olup ilköğretimini tamamlayamamış vatandaşların okuma-yazma öğrenmelerini, okur-yazar olanların ilköğretimde temel beceri kazanmalarını ve eksik eğitimlerini tamamlamalarını desteklemek amacıyla kurslar düzenlenir. Bu kurslar, okuma-yazma öğrenme ve eksik eğitim tamamlamaya yönelik programlardan oluşur denmektedir.

Ural (2007)'a göre ülkemizin en önemli sorunlarından birisi olan yetişkinlerin okuma yazma bilmezliği ile Halk Eğitimi Merkezleri 1960 yılından beri açtıkları okuma-yazma kursları ile çözüm arayışını sürdürmektedirler. Okuma-yazma bilmeyenlerin çok büyük bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır. Halk Eğitimi Merkezlerindeki okuma- yazma kursları I. ve II. Kademe okuma-yazma kursları olarak ikiye ayrılmaktadır. Temel eğitim programı olan I. Kademe okuma-yazma kursu 120 saat, II. Kademe okuma-yazma kursu 180 saattir. Yetişkinlere yönelik okuma-yazma öğretimi ve temel eğitim programı yetişkinlerin hayat boyu kullanabilecekleri okuma-yazma, hayat becerileri, matematik, fen ve teknoloji, türkçe ve sosyal bilgiler becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Tablo 11

2007-2008 Eğitim - Öğretim Yılı Sonunda Halk Eğitimi Merkezlerinde Açılan Okuma-Yazma Kurslarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı.

Kurs Türleri	Kurs Sayısı	Erkek	Kadın	Toplam
Okuma-yazma I	8.816	33.850	72.141	105.991
Okuma-Yazma II	3.468	31.476	24.590	56.066
Toplam	12.284	65.326	96.731	162.057

(Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf) derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 10’da da belirtildiği gibi I. Kademe okuma -yazma kurslarına 72.141 katılımcıyla bayanlar daha yoğun olarak katılırken, a II. Kademe okuma-yazma kurslarına 31.467 katılımcıyla erkekler daha yoğun olarak katılmaktadırlar. Toplamda 96.731 katılımcıyla kadınlar daha yoğun olarak katılmaktadırlar.

Tablo 12

Okuma-Yazma Kurslarına Katılım

Yıllar	I.Kademe		Okur-yazar %	II.Kademe	
	Kurs	Katılan		Kurs	Katılan
1979-1980	324	3.805	67.0	-	-
1980-1981	54.486	1.186.580	72.0	-	-
1981-1982	51.058	1.053.219	75.4	6.774	139.208
1982-1983	32.794	691.227	78.5	1.079	21.427
1983-1984	34.740	692.462	85.8	8.308	151.627
1984-1985	6.088	138.447	86.5	776	14.651
1985-1986	8.384	154.708	86.7	436	7.987
1986-1987	3.719	77.634	89.9	368	7.856
1987-1988	2.970	65.960	88.3	737	13.310
1988-1989	1.133	21.620	89.7	187	2.343
1994-1995	1.048	23.084	?	49	697
1998-1999	3.347	66.739	?	112	28.513
2000-2001	6.950	159.502	?	?	?
2002-2003	1.503	116.885	?	693	50.462

Kaynak: Ural, 2007

Ural (2007)’e göre tablo 11’de belirtildiği şekliyle, Mart 1981’de ve Eylül 2001’de başlatılan iki büyük okuma-yazma kampanyasını izleyen yıllarda katılımın arttığı görülmektedir. Düzenleme, uygulama ve ölçme-değerlendirme konularında eksik yöneleri çok olan okuma-yazma kampanyalarının yine de okuma-yazma bilemeyen yetişkinlere ulaştığı ve okuma-yazma öğrenmelerine aracı olduğu umulmaktadır.

2.5.4. Halk Eğitimi Merkezi Personeli

14 Şubat 2006 tarih ve 26080 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin Birinci kısmının 4. maddesinde Halk Eğitimi Merkezi Personeli ve ünvanları şu şekilde belirtilmiştir:

- a) Halk Eğitim Merkezi Müdür
- b) Müdür Baş Yardımcısı
- c) Teknik Müdür Yardımcısı
- d) Müdür Yardımcıları
- e) Rehber Öğretmen
- f) Kurs Öğretmeni
- g) Uzman ve Usta Öğretici
- h) Gönüllü Öğretici
- i) Diğer Personel

2.5.4.1. Halk Eğitimi Merkez Müdürü

Halk Eğitimi Merkezi Müdürü, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı, illerde ilçe düzeyindeki yaygın eğitim kurumlarını temsil ederler. Müdür, öğretmen, kursiyer, merkez personeline ve çevreye eğitim ve öğretim liderliği yapar. Verimliliği artırma, çalışanların iş doyumunu sağlama, kurum kimliğini oluşturarak kurumun sürekli eğitim ve öğretime hazır halde olmasını sağlar.

Müdürün başlıca görevleri şunlardır:

- a) Eğitim-öğretim, üretim ve yönetimin verimliliğinin artırılması, sürekli gelişme için gerekli araştırmaların yapılması ve sonuçlarının değerlendirilmesini sağlar.
- b) Eğitim alanına giren yöredeki insan gücü ihtiyacını ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak araştırır, belirler ve merkezin bu doğrultuda gelişmesini ve yönlenmesini sağlayıcı önlemleri alır.

c) İhtiyaç duyulan rehber öğretmen, öğretmen, uzman ve usta öğretici gibi öğretim elemanlarının görevlendirilmesi için ilgili birimlere öneride bulunur.

ç) Eğitim ihtiyaçlarını belirleme çalışmaları, program geliştirme, yönetim ve bütçe konuları ile gerekli diğer konularda planlama ve düzenleme yapılmasını sağlar.

d) Günlük çalışma çizelgesi ile öğretmenlerin nöbet çizelgelerinin düzenlenmesini sağlar ve onaylayarak yürürlüğe koyar. Mücavir alan dışındaki rehberlik, denetleme ve eğitim ihtiyaçlarını belirleme çalışmalarını yürütecek personelin yıllık görevlendirme onaylarını alır.

e) Merkezin harcama yetkilisi olup kurumun satın alma işlemlerini 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine göre yürütür.

f) Görevini, eğitim-öğretimin etkinliğini artırıcı, görevlilerin mesleki gelişmelerini sağlayıcı, onlara yol gösterici, özendirici bir tutum ve anlayış içinde yerine getirir.

g) Öğretmen ve diğer personelden görevlerini üstün başarı ile yürütenlerin, yönetim, eğitim-öğretimin etkinliğini artırmak için büyük çaba gösterenlerin ödüllendirilmesini önerir, personelin sicil raporlarını düzenler. Görevini gereği gibi yapmayan personeli uyarır, bu davranışın sürdürülmesi durumunda yetkisini kullanır. Yetkisi dışındaki durumları ilgili makama bildirir.

ğ) Bina, tesis ve her türlü eğitim araç-gereç ihtiyacını belirler, onarıma, değişikliğe ve eklere gerek olup olmadığını dikkate alarak gerekli girişimleri yapar, binayı hazır hale getirir.

h) Kursiyerlerin hayata ve iş alanlarına uyumları için eğitim ile üretim arasında sıkı bir ilişkiyi dikkate alarak kurumun gerçek eğitim-öğretim, üretim ortamı durumuna gelmesini sağlar. Özel sektör kuruluşları ile diğer resmi ve gönüllü kuruluşlarla iş birliği yapar, yeni ihtiyaçlara göre istihdamı kolaylaştırıcı kurslar açılmasını sağlar.

ı) Merkezin, çevre ihtiyaçlarına göre amaçlarına ulaşabilmesi için çevre ile etkili bir iletişim kurar; bu amaçla yöresel ihtiyaçlara göre eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması ve geliştirilmesinde çevredeki ilgililerin görüşlerini alır, bunlardan program sınırları içinde yararlanır, gerekli durumlarda üst makamlara öneride bulunur.

i) Halk eğitimi merkezi planlama komisyonuna başkanlık eder, çalışmaları yönlendirir, sonuçları takip eder, alınan kararlar doğrultusunda çalışmalarını yönlendirir, il halk eğitimi planlama komisyonu toplantılarına katılır, yıllık çalışma programı ve raporu ile hizmete yönelik önerilerini komisyonda savunur, alınan kararların uygulanması için gerekli önlemleri alır.

Gerektiğinde il mesleki eğitim komisyonu çalışmalarına katılır, eğitim sırasında belirlediği hususlarla ilgili olarak komisyona bilgi verir.

j) Ünitelendirilmiş yıllık/dönem planlarının hazırlanması amacıyla öğretmen, usta öğretici, ücretli uzman ve usta öğreticilerle toplantı yapılmasını sağlar. Öğretmenlerden sorumlu oldukları derslerle atölye ve laboratuvar etkinliklerini; bölüm, atölye, laboratuvar, üretim ve hizmete yönelik ünitelendirilmiş yıllık plan veya dönem planlarını kurs başlamadan önce alır, inceler, gerekli değişiklikleri yaptırarak onaylar ve bir örneğini öğretmen/usta öğreticiye iade eder.

2.5.4.2. Müdür Baş Yardımcısı

Müdür başyardımcısı, eğitim-öğretim, yönetim, rehberlik ve denetim işlerinin planlı, düzenli ve amaçlara uygun olarak yürütülmesinden müdüre karşı sorumludur. Müdürün bulunmadığı zamanlarda müdüre vekalet eder. Müdür başyardımcısı bulunmadığı durumlarda bu görevi müdür yardımcılarında birisi yürütür.

2.5.4.3. Teknik Müdür Yardımcısı

Teknik müdür yardımcısı, işletme ile ilgili etkinliklerin yürütülmesinden müdüre karşı sorumludur. Bu göreve atanmada, branşı atölye ve meslek dersleri öğretmenliği olanlar tercih edilir.

Teknik müdür yardımcısının görevleri şunlardır;

- a) Döner sermaye mevzuatında belirtilen görevleri yerine getirir.
- b) Çalışma saatleri dışında idarî nöbet tutar ve bu görevinin karşılığında merkez müdürlüğünce uygun görülecek günlerde izin kullanır.
- c) Müdürün vereceği diğer görevleri yapar.

2.5.4.4. Müdür Yardımcısı

Müdür yardımcılarının görevleri, eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi, program geliştirme çalışmalarının yapılması ve yönetim ve bütçe işleri olmak üzere üç bölümden oluşur, her bölüm için bir müdür yardımcısı görevlendirilir.

2.5.4.5. Rehber Öğretmen

Rehber öğretmen; merkezde görevli; bedence sağlıklı ve yolculuk yapmasına engeli olmamak şartıyla öncelikle yüksek öğretim kurumlarının halk eğitimi ile ilgili alanlarından mezun olup en az üç yıl süreyle öğretmenlik yapmış ya da bu alanda yüksek lisansını tamamlamış öğretmenler arasından seçilir. Bu nitelikte öğretmen bulunmadığı takdirde, merkezin kadrolu öğretmeni olup, meslekî ve teknik öğrenim veren ya da görevlendirileceği alanda bir yüksek öğrenim kurumundan mezun ve en az beş yıl öğretmenlik yapanlar arasından belirlenir ve görevlendirilmesi mülki amirlikçe yapılır.

Kurs sayısının azalması durumunda görevlendirme onayı iptal edilen rehber öğretmenler asıl alanında öğretmenlik görevini sürdürür. Rehberlik çalışmaları ise müdür yardımcısı/yardımcıları tarafından yürütülmeye devam edilir.

Rehber öğretmenler;

- a) Program geliştirme çalışmalarından sorumlu müdür yardımcısı ile sürekli iş birliği yapar, hizmetin özelliğine göre aynı iş birliğini diğer müdür yardımcıları ile de sağlar.
- b) Hazırlanan programların uygulanışında, uygulayıcılara rehberlik eder.
- c) Programın il düzeyinde uygulanışında belirli bir süre uygulayıcısının yanında bulunur ve etkinliği birlikte yürütür.
- d) Programların uygulanışında karşılaşılan güçlükleri belirler ve çözüm yollarını araştırır, günlük plan ve ünitelendirilmiş yıllık planlarının hazırlanmasında yardımcı olur.
- e) İlgili müdür yardımcısı ile birlikte uygulanmakta olan programları yerinde takip eder, sınavlarla ilgili soru hazırlama, sınav yapma, ölçme ve değerlendirme konularında rehberlik yapar.

2.5.4.6. Kurs Öğretmeni

Merkezlerce açılan kurslarda görev yapmak üzere yeterli sayıda öğretmen görevlendirilir. Öğretmenler alanlarına göre diğer örgün ve yaygın eğitim kurum ve kuruluşlarındaki görevli öğretmenlerin hak ve sorumluluklarına sahiptir.

Öğretmenin görevleri şunlardır;

- a) Kurumdaki eğitim-öğretim ve üretim etkinliklerini daha etkili kılmak için kurum ve çevre arasında verimli ilişkiler kurulmasına yardımcı olur.
- b) Ünitelendirilmiş yıllık plan ve günlük ders planlarını hazırlar, derslere hazırlıklı girerler, konuların işlenmesinde kursiyerlerin yaparak, yaşayarak, inceleyerek ve araştırarak öğrenmelerini, eğitim-öğretim ve üretim çalışmalarında konuların gerekli kıldığı araç-gereç gibi her türlü imkanlardan yararlanmalarını sağlar.
- c) Eğitim-öğretimde kursiyerlerin kişisel çalışmaları yanında, grup içinde uyumlu biçimde çalışma alışkanlığı kazanmalarına önem verir, yerine göre kurum ve çevredeki atölye, fabrika, iş yerleri, ticari, ekonomik, turistik ve mali kurumlar ile işletmelerden, eski eserler, kitaplıklar, müzeler ve laboratuvarlardan bir plan ve program çerçevesinde yararlanmalarını sağlar, bunun alışkanlık haline getirilmesine özen gösterir.
- ç) Yıllık planlara bağlı olarak verdikleri ders konuları ile yapılan deney, uygulama ve benzeri çalışmaları her dersin sonunda ilgili deftere yazarak imza eder.
- d) Her türlü eğitim-öğretim ve üretim çalışmaları ile uygulamalarda kursiyerlerin etkinliklerini devamlı ve yakından takip eder, gerekli rehberliği yapar.
- e) Bilim ve teknolojideki gelişmeleri takip eder, bunları kurumun amaç ve ilkeleri doğrultusunda öğretime aktarır, kursiyerlerin mesleki konuda çevre ile ilişki kurmalarını sağlar.
- f) Merkezde yapılan iş ve hizmet çalışmalarının beklenen nitelikte ve sürede sonuçlandırılmasını sağlar.
- g) Eğitim ihtiyaçlarını belirleme çalışmalarına katılır, sorumlu müdür yardımcısına yardımcı olur.
- ğ) Görevleri ile ilgili tüm belge ve istatistikleri tutar ve program bitiminde ilgili müdür yardımcısına teslim ederler.
- h) Alanı ile ilgili bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip ederek bunları eğitim ve öğretime yansıtır. Bu konuda her yıl en az bir rapor hazırlayarak halk eğitimi merkezi planlama komisyonunda tartışılmasını sağlar.

2.5.4.7. Kadrolu Usta Öğreticiler

Halk Eğitimi Merkezlerinde görevlendirilen kadrolu usta öğretmenler; ilgili mevzuat doğrultusunda müdür tarafından düzenlenecek esaslara uygun olarak görev yapar.

Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğine göre (MEB,2006) Kadrolu Usta Öğreticilerin başlıca görevleri şunlardır;

Madde – 10

a) Kadrolu usta öğretmenlere, merkezdeki aynı alanda görevli öğretmenlerin aylık ve ek ders karşılığı okutmakla yükümlü oldukları ders saati kadar ders görevi verilir. Kadrolu usta öğretici, mücavir alan içerisinde gerektiğinde birden çok kurs merkezinde görevlendirilebilir.

b) Kadrolu usta öğretmenlere kurs görevi verilemediği takdirde, görevli bulunduğu çevrede, merkez müdürlüğünün uygun göreceği plânlama, kursa hazırlık, program geliştirme, alan araştırmaları ve çevre inceleme görevi verilir.

c) Asıl alanlarında kurs açılmayan kadrolu usta öğretmenlere, alanlarına yakın kurs dallarında görev verilir. Alanında veya yan alanda da kurs açılmaması durumunda kurumun uygun hizmetlerinde görevlendirilir.

2.5.4.8. Uzman ve Usta Öğreticiler

Tablo 13

2007-2008 Eğitim - Öğretim Yılı Sonunda Halk Eğitimi Merkezlerindeki Personel Durumu.

İl	Merkez	Öğretmen	Ücretli	Kadrolu	Toplam
Sayı	Sayı	Sayı	Usta Öğretici	Usta Öğretici	
81	935	4.778	13.978	522	19.287

(Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf) derlenerek oluşturulmuştur.

Merkezlerde yeterli sayıda öğretmen veya kadrolu usta öğretici bulunmaması durumunda ihtiyaç, ek ders ücreti karşılığında görev yapacak uzman ve usta öğreticilerden karşılanır. Ek ders ücreti karşılığında uzman ve usta öğretici görevlendirilmesinde öncelikle çevredeki yüksek öğretim kurumlarında görevli öğretim üyesi, öğretim görevlileri, alan uzmanları, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında görevli öğretmenler ve diğer resmî ve özel kurum ve kuruluşlarda çalışan uzman kişiler, emekli; öğretim üyeleri, öğretim görevlileri, alan uzmanları, öğretmenler ve kadrolu usta öğreticiler ile Bakanlığa bağlı yaygın eğitim kurumlarında en az bir kurs dönemi başarılı şekilde uzman ve usta öğreticilik yapmış olanlar, öğreticilik yapabilme yeterliliğine sahip olup herhangi bir kurum ve kuruluşta veya kendi adına sigortalı çalışanlar, bireysel emeklilik sigortası kapsamında veya bağ-kur sigortalısı olanlardan karşılanır.

Kendi okulunda/kurumunda aylık karşılığı ve zorunlu ücretli ek ders karşılığında çalışma sürelerini tamamlayamayan öğretmenlerin, merkezlerdeki kurslarda görevlendirilmeleri kadrolarının bulunduğu okul ve kurumların günlük çalışma saatleri içinde olur. Kadrolarının bulunduğu okul/kurumların resmi çalışma saatleri dışında kurslarda görevlendirme, öğretmenin isteğine bağlıdır.

Yukarıda belirtilen durumlarla ihtiyaç karşılanmazsa aşağıda belirtilen şartlara uygun uzman ve usta öğretici görevlendirmesi yoluna gidilir.

Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğine göre Uzman ve Usta Öğreticilerin nitelikleri (MEB, 2006).

Madde – 11 - Yaygın eğitim kurumlarında görevlendirilecek uzman ve usta öğreticilerde aracanacak koşullar şöyledir:

1. Türk vatandaşı olmak,
2. On sekiz yaşından küçük olmamak,
3. Kamu haklarından kısıtlı bulunmamak,
4. Eylemli askerlik görevini yapmış, ertelemiş yada yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

5. Görevine devam etmesine engel olabilecek vücut ya da akıl hastalığı ya da vücut sakatlığı ile özrü bulunmamak,
6. En az ilkokul mezunu olmak,
7. Öğreticiliği alanında başarılı bir şekilde çalışmış olduğunu belgelendirmek.

Merkezde görevlendirilecek uzman ve usta öğretmenlerin görev ve sorumlulukları şöyledir:

Madde – 12 - Yaygın eğitim kurumlarında görevlendirilecek uzman ve usta öğretmenlerin görevleri:

Merkezlerde görevlendirilen uzman ve usta öğretmenler, eğitim-öğretim hizmetlerindeki öğretmenlerin görev, yetki ve sorumlulukları içinde müdür tarafından düzenlenecek esaslara uygun olarak görev yaparlar. Ancak uzman ve usta öğretmenler görevlerini aksatmamak şartı ile başka kurumlarda veya serbest olarak da çalışabilirler.

Uzman ve usta öğretmenlere çalıştıkları ders saati karşılığında ek ders ücreti ödenir. Başka bir resmi kuruluştaki görevli olanlara ücret karşılığında verilecek ders görevi haftada on saati geçemez. Ancak ücretsiz olarak gönüllü çalışmak ve görev yaptığı kurumun uygun görmesi kaydıyla on saatten daha fazla ders görevi verilebilir.

Ders görevi ile görevlendirilen uzman ve usta öğretmenlerin günlük çalışma süresi en fazla sekiz saattir. Müdür, cumartesi-pazar günleri de dahil olmak üzere uzman ve usta öğretmenlere günün 07.00 ile 24.00 saatleri arasında görev verebilir.

Uzman ve usta öğretmenlerden resmi görevi olanlara haftada 10 saate kadar, herhangi bir özel kurum ve kuruluştaki veya kendi adına sigortalı çalışanlar, bireysel emeklilik kapsamında olanlar ile Bağ-Kur sigortalıları gibi resmi görevi olmayanlar haftada 40 saate kadar merkezlerde uzman ve usta öğretici olarak görevlendirilebilir.

2.5.4.9. Gönüllü Öğreticiler

Uzman ve usta öğretici olabilme koşullarını taşımak şartıyla merkezde açılacak kurslara gönüllü öğretmenler de görevlendirilir. Gönüllü öğretmenlik, kişilerin herhangi bir karşılık gözetmeksizin gönüllü olarak çalışması ilkesine dayanır.

Gönüllü öğretmenler görevli oldukları süre içerisinde öğretmen, kadrolu uzman ve usta öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmek ve müdürün belirlediği esaslar çerçevesinde çalışmakla yükümlüdürler.

2.6. ÖZ YETERLİLİK

Sosyal-bilişsel öğrenme kuramını geliştiren Bandura bu kuramın ana değişkenlerinden birisi olan öz-yeterlilik kavramını self-efficacy olarak tanımlamıştır. Öz-yeterlilik alanında çalışmalar yapan Pajares ve Schunk da öz-yeterliliği self-efficacy olarak tanımlamışlardır. Ülkemizde öz-yeterlilik kavramı ilgili literatürde değişik şekillerde ifade edilmiştir. Bu ifadeler: Yetkinlik beklentisi, Kuzgu (2000), yaygın olarak da öz-yeterlilik inancı Aşkar ve Umay (2001); Morgil, Seçken ve Yücel (2003) olarak adlandırmaktadırlar. Bu çalışmada kavramın öz-yeterlilik olarak kullanılması benimsenmiştir.

Öz-yeterlilik kavramı, sosyal ve bilişsel öğrenme kuramı içerisinde yer aldığından öncelikle sosyal öğrenme kuramı, dayanakları, temelleri ve bu kuram içerisindeki diğer kavramlara yer verilecektir.

2.6.1. Sosyal ve Bilişsel Kuram

Bandura'nın Sosyal ve bilişsel öğrenme kuramına göre, bireyin davranışları, bireyin zekâsı, çevresi ve öz-yeterlilik algısı sonucu oluşur. Sosyal öğrenme kuramına göre, çevresel etmenler ve bilişsel özellikler kadar, öz-yeterlilik, bağımlılık, başarı, v.b. gibi özelliklerde bireyin davranışlarını belirler.

Sosyal öğrenme kuramcıları (Miller, Dollard, Bandura, vb.) insanların başka insanları gözlemleyerek öğrendiklerini savunmaktadırlar (Merriam and Caffarella, 1991). Buradan da anlaşılacağı üzere sosyal öğrenmenin gerçekleşebilmesi için sosyal etkileşimin var olduğu ortamlar gerekmektedir. Gözlem yoluyla öğrenmeyi ilk

inceleyenler davranışçı öğrenme kuramcıları olmuştur. Daha sonra Albert Bandura, gözlem yoluyla öğrenmeye etkileşim ve bilişsel boyutu da eklemiştir. Bandura (1977)'ya göre,

“Eğer insanlar yalnızca kendi etkinliklerinin sonuçlarına bakarak öğrenselerdi, öğrenme, çok zaman gerektiren ve hatta tehlikeli bir iş olurdu. İyi ki pek çok insan davranışı, modellerin gözlenmesiyle gerçekleşmektedir: Kişiler başkalarını gözleyerek yeni davranışlar geliştirebilmekte ve daha sonra zihinlerine kodladıkları bilgi, etkinlikleri için rehber görevi görmektedir.”

Bandura, insanın uyum ve değişiminde yani öğrenmesinde bilişsel, dolaylı, öz-düzenlemeli ve öz-yansıtıcı süreçlerin etkili olduğunu belirterek gözlem ve taklit yoluyla öğrenmeye yeni boyutlar eklemiştir.

2.6.1.1. Sosyal ve Bilişsel Kuramının Dayanakları

Sosyal bilişsel kurama göre insanlar, doğa güçleri ya da bazı iç dürtüleri tarafından yönetilmez ve şekillenmezler. İnsanlar, zihinsel süreçlerini kendileri düzenleyen, bunun sonucunu çevrelere yansıtan ve tüm bu düzenlemeler ve çevreyle etkileşimler sonucu davranışları değişikliğe uğrayan organizmalardır (Pajares, 2002). Buna bağlı olarak da sosyal bilişsel kuramın dayanakları insan, davranış ve çevre arasındaki karşılıklı belirleyicilik, bilişsel sembolleştirme kapasitesi, davranışların olası sonuçlarını öngörme, dolaylı öğrenme, öz-düzenleme, öz-yargılama ve öz-yeterlilik inancıdır. Aşağıdaki bölümlerde bu dayanaklar ele alınmaktadır.

Bandura'nın (1986) Sosyal Öğrenme Kuramı'nın dayandığı altı temel ilke vardır. Bunlar:

1. Karşılıklı Belirleyicilik: Bandura'ya göre bireysel faktörler, bireyin davranışı ve çevre, karşılıklı olarak birbirini etkilemekte ve bu etkileşimler bireyin sonraki davranışlarını belirlemektedir. Davranış çevreyi, çevre ise davranışı değiştirebilir (Senemoğlu, 2001).

Bandura (1986), kişisel faktörler olan bilişsel, duyuşsal ve biyolojik değişkenler ile çevre ve davranış arasında karşılıklı belirleyicilik olduğunu savunmaktadır. Sosyal bilişsel kuram açısından, insanların eylemleri kişisel, davranışsal ve çevresel faktörlerin dinamik olarak birbirini etkilemesinin bir ürünüdür. Örneğın insanların kendi davranışlarının sonuçlarını nasıl yorumladığı, çevrelerini ve kişisel özelliklerini değiştirmektedir. Bunun karşılığında da kişinin daha sonraki davranışları değişmektedir.

2. Sembolleştirme Kapasitesi: Bandura, insanların dünyanın kendisinden çok, bilişsel temsilcileriyle etkileşimde bulduklarını; bilişsel temsilciler yoluyla dünyayı sembolik olarak gördüklerini savunmaktadır. Bunun anlamı şudur: İnsanlar, bilişsel öğrenme kuramındaki bilişsel haritalara benzer şekilde çevrelerini anlamlandırabilmek için sembolleştirme kapasitelerini kullanmaktadırlar. Banduraya göre semboller, düşüncenin araçlarıdır. İnsanoğlu düşünme ve dili kullanma gücüne sahip olduğundan geçmişı kafasında taşıyabilmekte, geleceğı de tespit edebilmektedir. Gelecekteki muhtemel davranışlar, zihinde sembolik olarak yapılır, beklenir, merak edilir, test edilir. Geçmiş ve geleceğın sembolü ya da bilişsel temsilcisi olan düşünceler, sonraki davranışları etkileyen ya da onlara beden olan materyallerdir (Bandura, 1986).

3. Öngörü Kapasitesi: Senemoglu (2001)'na göre Sosyal Öğrenme Kuramı, sembolik kapasiteyi kullanmanın yanı sıra, gelecek için plan yapabilme kapasitesini de gerektirir. Düşünme etkinlikten önce geldiğinden, insanlar ileriye düşünebilmelidirler.

4. Dolaylı Öğrenme Kapasitesi: Senemoglu (2001)'na göre insanlar, genellikle çocuklar, başkalarının davranışlarının sonuçlarını gözleyerek öğrenirler. İnsanlar başkalarının deneyimlerini gözleyerek çok şey öğrenebilmektedirler. Dolaylı öğrenme kapasitesine sahip olma, sosyal öğrenmede önemli bir ilkedir.

5. Öz-Düzenleme Kapasitesi: Bandura (1986)'ya göre, Sosyal Bilişsel Kuramın temel ilkelerinden biri de, insanların kendi davranışlarını kontrol edebilme yeteneğine sahip olduğu gibi, gösterdikleri davranışların genellikle kendi içsel standartlarına ve kendi güdülenmelerine de dayalı olmasıdır.

6. Öz-Yargılama Kapasitesi: Sosyal Öğrenme Kuramı'nın belki de en önemli ilkelerinden biri, insanların kendileri hakkında düşünme, yargıda bulunma, kendilerini yansıtmaya kapasitesine sahip oluşlarıdır. Bireyler, kendileri ile ilgili fikirleri kaydeder ve etkinliklerinin sonuçlarına göre, bu fikirlerin yeterliği hakkında bir yargıya varırlar.

2.6.2. Öz-Yeterlilik İnancı

Öz-yeterlilikle ilgili dünyada ve ülkemizde yapılmış bazı tanımlar aşağıdaki gibidir.

Öz-yeterlilik inancı, sosyal öğrenme kuramının temel kavramlarından biridir. Bandura(1986)'ya göre öz-yeterlilik; “bireyin bir işi gerçekleştirebilmek için gerekli olan becerilere sahip olup olmadığıyla ilgili yargılarıdır”. Başka bir ifadeyle bireylerin bir işi başarıp başaramayacakları konusunda kendileriyle ilgili düşünceleridir.

Pintrich ve Linnenrink (2003)'e göre öz-yeterlilik inançları şu şekilde tanımlanmıştır: Öz-yeterlilik inançları “kişilerin belirlenmiş performans şekillerine ulaşmak için gereken faaliyetleri düzenleyip uygulayabilme kapasiteleri üzerine yargıları” olarak tanımlanmıştır. Basitçe, öz-yeterlilik “Bu durumda bu görevi yerine getirebilir miyim?” sorusunun cevabı ile ilgilidir. Öz-yeterlilik çocukların bir matematik problemi çözme, bir kitap okuma, bir bisikleti kullanma ya da kendi ayakkabılarını bağlama gibi her hangi bir şeyi yapabilmeye olan inançları ile ilgilidir. Öz-yeterlilik, bireyin bu faaliyetleri yapabileceği ya da yapamaması üzerine bazı yargıları içerir (Aktaran: Çetin, 2007).

Yeterlilik inançları öz-yeterlilik ve sonuç beklentisi olmak üzere iki farklı yapıdan oluşmaktadır. Öz-yeterlilik, bir işi etkileyen bireysel yeteneklerle ilgili inançları; sonuç beklentisi ise, belirli olayların belli sonuçlara neden olacağına ilişkin inançlarıdır (Gibson ve Dembo, 1984).

Öz-yeterlilik inançları insanların kendileri için belirledikleri amaçları, bu amaçlara ulaşmak için ne kadar çaba harcayacaklarını, amaçlara ulaşmak için karşılaştıkları güçlüklerle ne kadar yüz yüze kalabileceklerini ve başarısızlık karşısındaki tepkilerini etkilemektedir (Bıkmaz, 2004). Bireyin kendisiyle ilgili yargıları olumluysa birey karşılaştığı durumlarla ilgili yapacağı eylemleri, kendisini başarıya ulaştıracak şekilde düzenleyecek ya da bu yargıların olumsuz olması durumunda başarısızlık kaygısı yaşayacaktır (Morgil, Seçken ve Yücel 2004).

Öz-yeterlilik, kişinin bir işi yapabilmesi için gereken becerilere sahip olması konusundaki inancıdır. Bandura (1994) öz-yeterliliğin, kişinin bir şeyi yapabiliyor yapamayacağından bağımsız olarak o kişinin bir şeyi yapabileceği konusundaki inancını vurgulamaktadır.

Öz-yeterliliği yüksek kişilerin bir işi başarmak için, öz-yeterliliği düşük kişilere oranla daha fazla çaba gösterdikleri, bu çabalarını uzun süre sürdürdükleri, engellerle karşılaştıklarında hemen vazgeçemedikleri; zorlayıcı ortamlar seçtikleri ve yeni çevreler yaratıkları görülmektedir (Bandura, 1994).

Öz-yeterlilik inancı, insanların düşünce biçimlerini ve duygusal tepkilerini de etkilemektedir. Yüksek düzeyde öz-yeterliliğe sahip bireyler, zorluk düzeyi yüksek olan çalışmalarla karşı karşıya kaldıklarında daha rahat ve verimli olabilmektedirler. Bireyler bir görevi gerçekleştirmek için gerekli olan yeteneğin ve denetim gücünün kendilerinde bulunduğuna inanırlarsa, bu görevi seçmek için daha istekli olur, bu konudaki kararlılıklarını dile getirir ve gereken davranışları sergilerler (Sharp, 2002). Düşük öz-yeterlilik inancına sahip kişiler ise yapacakları çalışmaların gerçekte olduğundan daha da zor olduğuna inanırlar. Bu tip bir düşünce; kaygıyı ve stresi artırırken; kişinin bir sorunu en iyi şekilde çözebilmesi için gereken bakış

açısını daraltır (Pajares, 2002). Güçlü öz yeterlilik inancı bir çalışma alanını isteyerek seçme, bir işi başarabilmek için güdülenme, çaba gösterme, bir çalışma için zaman harcama ve başarısızlıktan yılmama gibi sonuçlar doğurmaktadır (Akkoyunlu ve Kurbanoğlu 2004).

Korkmaz (2002)'a göre kişinin öz-yeterlilik durumu iki şekilde ortaya çıkmaktadır:

1. Birey, göstereceği davranışın kendi kapasitesinin üzerinde olduğuna inanırsa o davranışı yapmak istemez.
2. Kişi, göstereceği davranışı yapabileceğine inanırsa o davranışı yapma eğitimi artar.

Kısacası öz-yeterlilik, kişinin yapacağı davranış ile kendi kapasitesinin örtüşüp örtüşmediğinin kişinin kendisi tarafından fark edilmesidir. Fakat istenilen davranışın bireyi zorlaması da bireyde isteksizlik doğuracaktır (Korkmaz, 2002).

2.6.2.1. Öz-Yeterlilik İnancının Oluşumu

İnsanlar birçok etkinlikte bulunurlar, yaptıkları etkinliklerin sonuçlarını değerlendirip, değerlendirme sonuçlarını benzer etkinlikleri gerçekleştirme kapasitelerine ilişkin yeterli inancı geliştirmekte kullanır ve geliştirdikleri inançlara uygun hareket ederler (Bandura, 1986). Başarılı deneyimler, öz-yeterlilik inancı oluşturmada pozitif rol oynarken, üst üste yaşanan başarısızlıklar öz-yeterlilik inancının düşmesine neden olmaktadır. Bandura (1986), güçlü öz-yeterlilik inancının zamanla ve olumlu deneyimlerle geliştiğini, bir kez geliştikten sonra dirençli olduğunu ve arada sırada yaşanan başarısızlıklardan etkilenmediğini belirtmektedir. Dolayısıyla, öz-yeterlilik inancının oluşumu önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsanlar herhangi bir işe kendileri ya da çevreleri hakkında hiçbir düşünce olmaksızın girişmezler. Herkesin önceden geliştirdiği, kendisini nasıl algıladığına

ilişkin bir değerler sistemi bulunmaktadır. Bu değerler sistemi, insanların düşüncelerini, duygularını, güdülenme düzeylerini ve davranışlarını etkilemektedir.

Bandura (2001)'ya göre öz-yeterlilik inancının hayatımızdaki yeri büyüktür. Buna göre öz-yeterlilik inançları (Aktaran: Ercan, 2007).

- a) Kişinin pozitif ya da negatif düşünmesini,
- b) Yaşamında ne türlü amaçlar belirleyeceğini,
- c) Nasıl bir yaşam biçimi olacağını,
- ç) Zorluklar karşısında ne derece çaba harcayacağını,
- d) Çabalarının ürününün nasıl olacağını,
- e) Genel anlamda ne kadar stresli olduğunu etkiler. (Kiremin, 2006, Akt.: Ercan, 2007).

Maddux (1995) ise öz-yeterlilik inançlarının kişilerin

- a) Hedef belirlemesini
- b) Bu hedeflere ulaşabilecek stratejilerini saptamasını
- c) İş güdüsünü,
- ç) Diğer insanlara karşı hissettiği duyguların niteliğini ve
- d) Yaşamındaki seçimlerini vurgulamaktadır.(Kiremit,2006; Akt.:Ercan,2007).

Bandura (1986), öz-yeterlilik inancının dört temel kaynağı olduğunu belirtmektedir. Bunlar:

1. Performans Başarıları: Öz-yeterlilik inancının oluşumundaki birincil kaynak, kişinin belli bir iş sonunda ulaştığı başarı ya da başarısızlıktır. Başarılı sonuçlar, kişinin kendi becerilerine olan inancını inşa etmesine yardımcı olmaktadır. Başarısızlıklarsa, özellikle eğer öz-yeterlilik inancının iyice yerleşmesinden önce olduysa, kişinin kendi becerilerine ilişkin inancını olumsuz etkilemektedir (Bandura, 1986). Dolayısıyla, başarısızlığın zamanlaması önem taşımaktadır. İnsanlar kolay

başarıya ulaştıkları deneyimler yaşamışlarsa, çabuk sonuçlar beklemeye eğilim göstermekte ve başarısızlık karşısında kolaylıkla cesaretlerini yitirebilmektedirler. Eğer başarı, yetenek, çaba gibi içsel ve kontrol edilebilir nedenlere bağlanıyorsa, öz-yeterlilik inancı daha güçlü olur. Başarı, şans ya da başkalarının yardımı gibi dışsal nedenlere bağlanıyorsa, öz-yeterlilik inancı güçlenmeyebilir. Başka bir deyişle, kişi bir etkinliği gerçekleştirmek için yeterli zaman ve çaba harcamadığının farkındaysa, öz-yeterlilik inancının oluşumu bundan olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Bir etkinlikte sürekli sebat ve çaba sonucu kazanılan başarı, kişinin kendine olan inancının oluşumunda önem taşımaktadır.

Bireyin giriştiği işlerde gösterdiği başarı onun daha sonra benzer işlerde başarılı olacağını göstergesidir. Dolayısıyla yaşanan başarı ödül etkisi yapmakta ve bireyi gelecekte de benzer davranışlara güdülemektedir.

2. Dolaylı Yaşantılar: Pek çok beklenti diğer kişilerin deneyimlerinden kaynaklanır. Başka kişilerin başarılarını gözlemek, kişinin başarılı olabileceği beklentisine girmesini sağlayabilir.

3. Sözel İkna: Bir davranışın başarıyla yapılabileceğine ilişkin teşvik ve öğütlerle bireyin cesaretlendirilmesi, öz-yeterlilik beklentilerinin değişmesine neden olabilir. Bireyin kendi yeterliliğine ilişkin algısı, çevresindekilerin ona sözel olarak iletildiği mesajlardan da etkilenebilmektedir. Sözel ikna, performans başarıları ve dolaylı yaşantılardan sonra üçüncü önemli öz-yeterlilik inancı kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözel ikna, başarıya ulaşmak için kişinin kendi gücüne güvenmesi konusunda cesaretlendirilmesi anlamına gelmektedir (Bandura, 1986). Kişinin yeterliği konusunda çevrenin ona duyduğu güveni içeren sözlü mesajlar, olumlu değerlendirmeler ya da övgü, kişinin içsel güdülenmesini, dolayısıyla öz-yeterlilik inancının oluşumunu ya da güçlenmesini etkileyebilmektedir.

Olumlu ikna, kişinin cesaret kazanmasını ve kendisini güçlü hissetmesini sağlamaktadır. Bunun tam tersi de olumsuz ikna için geçerli olmaktadır. Olumsuz ikna, kişinin öz-yeterlilik inançlarını zayıflatabilmekte hatta yok edebilmektedir.

Pajares (2002)'e göre, genellikle negatif ikna yoluyla öz-yeterlilik inancının zayıflatılması, pozitif ikna ile bu inançların güçlendirilmesinden daha kolay olmaktadır.

4. Duygusal ve Fiziksel Durum: Bireyin davranışa girişeceği sırada bedensel ve duygusal olarak iyi durumda olması girişimde bulunma olasılığını artırır.

Pajares'e göre (2002), kaygı, stres, korku, endişe ve kızgınlık gibi kişide oluşan duygusal ve fizyolojik belirtiler, öz-yeterlilik inancına ilişkin bilgi vermektedir. Bir etkinlikle ilgili duyulan yoğun duygular, o etkinliğin başarı ya da başarısızlıkla sonuçlanmasını etkilemektedir. İnsanlar bir etkinliği gerçekleştirirken yetenekleri konusunda irrasyonel düşünceler ve korkular geliştirmişlerse, bu duygusal tepkiler öz-yeterlilik inançlarında düşüşe ve sonucun korktukları gibi olumsuz olmasına yol açmaktadır.

Kişilerin eylemlerinde, Öz-yeterlilik inancı belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu eylemler bilişsel, duygusal ve güdüleyici süreçlerle ya da kişilerin yaşamdaki seçimleri ile ilgili olabilir. Belirli bir alandaki düşük ya da yüksek öz-yeterlilik inancı, kişilerin değişik süreçlerdeki eylemlerini ve kararlarını etkileyebilmektedir. Bu süreçler aşağıdaki gibidir.

1. Bilişsel Süreçler

İnsan davranışlarının belirli amaçları olduğundan, belirlenen amaçlar doğrultusunda öncelikle bilişsel süreçler öne sürülür. İnsanlar, amaçlarını belirlerken yeteneklerine ilişkin kendi öz-değerlendirmelerinden etkilenirler. Kişinin öz-yeterlilik inancı ne kadar yüksekse, hedeflediği amaçlar o denli yüksek ve amaçlarına ulaşmak için göstereceği çaba da o denli çok olmaktadır.

Bandura (1995)'ya göre insanlar, bir davranış sergilemeden önce, o davranışın olası sonuçlarını zihinlerinde tasarlarlar. Diğer bir anlamıyla zihinlerinde o olayla ilgili değişik senaryolar yaratırlar. Öz-yeterlilik inancı yüksek olan kişiler,

performanslarını arttıracak ve kendilerine olumlu anlamda yol gösterecek başarı senaryoları öngörürlerken, düşük öz-yeterlilik inancına sahip olan kişiler ise ne kadar çok şeyin yolunda gitmeyebileceğini düşünerek başarısızlık senaryoları yaratabilirler.

İnsanları diğer canlılardan ayıran önemli özelliklerden biri de davranışlarının sonuçlarını öngörebilmeleri, yaşamlarını etkileyebilecek olan davranışlarını kontrol altına alabilmeleri ve bunun için kullandıkları düşünce gücüdür (Bandura, 1995). Bu tür beceriler de pek çok belirsizliğin olduğu durumlarla ilgili bilgileri bilişsel olarak işleme sürecinin etkin olarak kullanılmasını gerektirmektedir. Bandura (1994)'ya göre, insanlar bir eylemde bulunmadan önce, önceki deneyimlerinden yola çıkarak, tercihlerini belirlemekte, bunların yakın ya da uzak doğurgularını öngörmekte ve daha önceki deneyimlerinde hangi faktörleri sınıadıklarını, hangilerinin işe yaradığını hatırlamaktadırlar. Davranıştan önce geçirilen tüm bilişsel işlem basamaklarında kişinin kendi yeteneklerine olan inancı etkin olmaktadır.

Özet olarak, öz-yeterlilik inancı, insana ait en önemli özelliklerden biri olan düşünme ve eylemlerin sonuçlarını yordamada kullanılan etkin bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Öz-yeterlilik inancı yüksek bireyler zor durumlar, başarısızlıklar, kişisel ve sosyal sorunlara yol açan sıkıntılar karşısında, işlerine bağlı kalabilmekte ve sorunların üzerine gidebilmektedirler. Bu tür insanlar, kendilerine daha zorlayıcı hedefler koymakta, analitik düşünme becerilerini işe koşmakta ve karşılığında başarılı performans almaktadırlar. Öz-yeterlilik inancı düşük bireylerse, sıkıntılı durumlarla karşılaştıklarında analitik düşünme becerilerini kaybetmekte, yaptıkları iş karşılığındaki beklentilerini azaltmakta ve gösterdikleri performansın niteliği bozulmaktadır (Wood ve Bandura, 1989; Aktaran: Bandura, 1995).

2. GÜDÜLEME SÜREÇLERİ

Bandura (1994)'ya göre Öz-yeterlilik inançları, kişinin güdülenmesini düzenlemesinde de anahtar rol oynamaktadır. İnsanlar yeteneklerine ilişkin inançlar oluşturmakta, olası eylemlerinin olası sonuçlarını öngörebilmektedirler; geleceklelerini oluşturmak için kendilerine hedefler koymakta ve eylemlerini planlamaktadırlar.

Bandura (1994) tarafından üç bilişsel güdüleme ögesinden söz edilmektedir: Nedenselleştirme, sonuç beklentileri ve bilişsel hedefler. Bu öğeleri ortaya çıkaran kuramlar ise, adı geçen öğelere denk gelecek şekilde, nedensellik kuramı, beklenti değer kuramı ve hedef kuramıdır. Öz-yeterlilik inançları, bilişsel güdüleme türlerinin her birinde etkin olmaktadır. Öz-yeterlilik inançları, nedenselliği etkilemektedir (Alden, 1986; Grove, 1993; McAuley, 1991; akt.:Bandura, 1995). Öz yeterlilik inancı yüksek kişiler, başarısızlıklarını yetersiz çaba göstermelerine, düşük olanlarsa, yeteneklerinin yetersizliğine bağlamaktadırlar. Nedensel bağlantılar, güdülenmeyi, performansı ve duyuşsal reaksiyonları, öz-yeterlilik inançları aracılığıyla etkilemektedir (Chwalisz, Altmaier ve Russell, 1992; Relich, Debus ve Walker, 1986; Schunk ve Gunn, 1986; akt.: Bandura, 1995).

Beklenti-değer kuramında, güdülenme, bir davranışın doğurabileceği sonuçlardan ve bu sonuçların değeri konusundaki beklentilerden etkilenmektedir (Bandura, 1995). Öz-yeterlilik inançları, sonuç beklentilerinin güdüleyici etkisini yönlendirmektedir. İnsanların yalnızca yeteneklerine güvenmedikleri için kaçırdıkları pek çok fırsattan söz edilebilir.

İnsanların hedeflerini belirlemede de öz-yeterlilik inançları büyük önem taşımaktadır. Başa çıkması zor olan eylemlere yönelik hedefler güdülenme gerektirmektedir. Bandura (1994)'ya göre bu hedeflerin belirlenmesinde işin zorluğundan çok kişinin kendini değerlendirmesi ön plandadır. İnsanlar, öz-doyumu, hedeflerin gerçekleştirilmesiyle eşdeğer algılayarak, davranışlarına yön verirler ve hedeflerine ulaşmada çaba, sebat ve isteklilik gösterirler. Başka bir deyişle, insanlar değer verdikleri hedeflere ulaşmaktan doyum alırlar. Eğer standartların altında performans gösterirlerse, çabalarını arttırırlar. Bu da yüksek öz-yeterlilik inancıyla açıklanan bir süreçtir.

Kısaca, öz-yeterlilik inançları güdülenme süreçlerine farklı şekillerde etki etmektedir. İnsanların hedef seçimlerini, bu hedeflere ulaşmada gösterdikleri çabayı, güçlükler karşısında sebat gösterme sürelerini ve başarısızlık karşısında dirençlerini öz-yeterlilik inançları belirlemektedir.

2. Duyuşsal Süreçler

İnsanların becerilerine olan inançları, güdülenme düzeyinin yanı sıra, zor durumlarda ne kadar stres yaşadıklarıyla da bağlantılıdır. İnsanların öz-yeterlilik inancı ne kadar yüksekse, zor etkinliklere başlamada o kadar cesur davranmaktadırlar (Bandura, 1994). Öz-yeterlilik inancı düşük kişiler, olası zorlukları büyüteçle görmekte ve nadiren ortaya çıkabilecek sorunlar konusunda endişelenebilmektedirler. Endişe, stres, korku gibi duyuşsal reaksiyonlar da eylemlerin sonucunu olumsuz etkilemektedir. Bu tür duygularla başa çıkma konusundaki düşük yeterlik inancı, davranışın gösterilmemesiyle son bulabilmektedir.

Duyuşsal tepkilerle başa çıkma konusundaki inançlar, rahatsız edici düşüncelerin kontrol altına alınmasına da yaramaktadır. Kişinin düşüncelerini kontrol etmesine ilişkin öz-yeterlilik inançları, stres ve endişeye neden olan düşüncelerin düzenlenmesinde anahtar rol oynamaktadır (Bandura, 1994). İnsanlar aslında kendilerinin yarattığı bir psikolojik çevrede yaşamaktadırlar. Çevrelerinde var olan durumlar, bireylerin o durumlara yüklediği anlamlarla değer bulmaktadır. Kişinin endişe verici düşüncelerini kontrol altına almasında öz-yeterlilik inançları büyük önem taşımaktadır (Bandura, 1995).

Bandura, kişinin kendi düşünceleri, düşünme sistemleri ve buna bağlı olarak etkinlikte bulunma ya da bulunmama tercihlerini ayrıntılı olarak ele almaktadır. Güç durumlarla başa çıkma konusundaki öz-yeterlilik, öz-yeterlilik inancının farklı boyutlarından biri olarak ele alınabilir. İnsan zihninden, olası bir etkinliğin olası kötü sonuçlarına karşı olumsuz, endişe verici düşünceler geçebilmektedir. Ancak eğer insan, tıpkı bir düğmeye basıp bilgisayar ekranını kapatır gibi, bu düşünceleri kontrol altına alamıyorsa, o zaman becerilerine olan inancı azalabilmekte ve olumsuz duyguları yoğunlaşmaktadır.

Sosyal bilişsel kurama göre, öz-yeterlilik inancının oluşumunda en önemli kaynak, kişinin kendi yaşadığı deneyimlerdir. Dolayısıyla ilk kez yaşanan deneyimlerin rehber eşliğinde yaşanması büyük önem taşımaktadır. Korkulan etkinliklerin alt

işlem basamaklarına bölünmesi ve her basamakta kazanılan başarının korku, endişe gibi olumsuz duyguların oluşumuna yol açmayacak biçimde rehber eşliğinde yapılması, öz-yeterlilik inancının oluşumunda ya da onarılmasında etkili olabilmektedir (Bandura, 1994).

3. Seçme Süreçleri

İnsanlar kısmen çevrelerinin ürünüdürler. Bu yüzden de öz-yeterlilik inançları, insanların yaşadıkları çevre ve yaptıkları etkinlikleri seçmelerinde etkili olmaktadır. İnsanlar başa çıkamayacaklarına inandıkları etkinlikleri seçmekten kaçınmaya eğilimlidirler. Ancak eğer belli bir konudaki becerilerine güveniyorlarsa, etkinlik ne kadar zor olsa da, ne çok çaba gerektirse de, o konuda bir etkinliği seçmekte zorlanmamaktadırlar (Bandura, 1994). İnsanlar yaptıkları seçimlerle, yaşamlarının gidişini belirleyecek farklı ilgi, sosyal çevre ve becerilerini de geliştirmektedirler. Çünkü seçilmiş çevreler, bazı becerileri, değerleri ve ilgileri geliştirmeye devam etmektedir.

Meslek seçimi ve mesleki gelişim, öz-yeterlilik inançlarına göre yapılan seçimlerdendir (Pajares ve Schunk, 2003). İnsanların farklı alanlardaki öz-yeterlilik inançları ne kadar yüksekse, meslek seçimindeki alternatifleri de o kadar çok olmaktadır. Ayrıca, seçtikleri mesleğe hazırlanmak için gösterdikleri çaba, bu aşamada gösterdikleri ilgi ve dolayısıyla başarıları, kendi becerilerine duydukları inançtan etkilenmektedir (Bandura, 1995). Meslek seçiminin insan yaşamındaki önemi düşünüldüğünde ve öz-yeterlilik inancının bu seçimlerdeki etkisi göz önüne alındığında, kişinin kendi becerilerine ilişkin inançlarının ne denli önem taşıdığı da anlaşılmaktadır. Benzer şekilde eş seçimi ve yaşanılan çevreye ilişkin seçimler de öz-yeterlilik inançlarımızdan doğrudan etkilenen seçimlerdir (Pajares ve Schunk, 2003).

2.6.3. Yetişkin Eğitimi İle Öz-Yeterlilik İlişkisi

Yetişkinlik dönemi iş hayatına atılma sürecinin yanı sıra, eş seçme, çocuk sahibi olma, mali sorumluluklar alma gibi rollerin de üstlenildiği dönemdir. Celep(2003)'e

göre, yetişkin; zihinsel, bedensel gelişimini tamamlamış ve psikolojik olgunluğa erişmiş, ekonomik bağımsızlığını kazanmış ve toplumda bir sorumluluk üstlenmiş bireylere denir. Yetişkinlik kavramı ülkelere ve bireylerin üstlendikleri sorumluluklara göre değiştiğinden belli bir yaş sınırı belirlenmemektedir. Ancak yetişkin kişi, genellikle zorunlu eğitimini tamamlamış, örgün eğitim dışına çıkmış birey olarak ele alınır. Yetişkin özelliklerini şöyle özetlemek mümkündür (Celep, 2003, Akt.: Şirin, 2008).

İnsan, yaşamı boyunca çeşitli evrelerden geçer. Bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik, yaşlılık. Bu evreler boyunca kişi bilinçli olduğu andan itibaren dışsal olduğu kadar içsel duygu ve dürtülerle yoğrulur ve bu duyguların sonucunda kendisini çeşitli şekillerde tanımlar. Örneğin, kişi iyi bir aile ortamında yetişmiş, demokratik bir şekilde büyütülmüş ise o kişinin öz-güveninin yüksel olma ihtimali yüksektir. Bu da kişinin kendisini nasıl tanımladığıyla ilgilidir. Kişi yaşamı boyunca değişik deneyimlerden geçer ve aynı deneyimlerden geçseler dahi her bireyin bu deneyimlerden çıkardığı sonuç ve karşılığındaki davranışlar farklı olacaktır. Bu durumda öz-yeterlilik inancının gelişimi yaşamın evrelerine ve içinde bulunduğumuz duruma göre farklılıklar gösterecektir. Yetişkinlik döneminde birey zorulukları yenebileceği inancına sahipse, birçok zorluğun üstesinden gelecektir. Ancak bu duyguya sahip değilse, en kolay işler dahi gözüne zor görünecektir.

Bandura (1994)'ya göre yetişkinlik döneminde öz-yeterlilik sadece anne-baba eğitimiyle değil, tüm toplumun olumlu yönde etkileneneceği anne-babalığa ilişkin öz-yeterlilik inancından söz etmektedir. Bu konuda öz-yeterlilikleri yüksek olan ebeveyleerin çocuklarını kötü alışkanlık ve davranışlardan koruyabilecekleri ve onların yeteneklerini geliştirici davranışlarda bulunarak topluma olumlu katkı sağlayabilecekleri üzerinde durmuştur.

Bandura (1986)'ya göre yeterlilik inançları ortamsaldır. Yani inanç bir kişilik özelliği ya da vasıf değildir. Öz-yeterlilik inancından ancak bir görevle ilişkilendirilerek söz etmek mümkündür. Örneğin topluluk karşısında sunum yapacak bir kişinin sözel ifade ve becerisinin değerlendirilmesi söz konusudur. Öz-yeterlilik inancı ancak bir

birine benzer görevlere genellenebilir. Bu durumda alana özel yeterlilikten bahsetmek mümkün olabilmektedir (Bandura, 1986, Aktaran: Algan, 2006).

Yetişkinler ve yetişkin eğitimiyle ilgili olarak ülkemizdeki ve dünyadaki literatür incelendiğinde, genellikle öğretmen ve öğretmen yeterlilikleri üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin gerek çocuklarla, gerekse yetişkinlerle gerçekleştirdikleri öğretmen etkinliklerine öz-yeterliliklerinin etkisi aşağıdaki gibi özetlenmektedir.

Öz yeterlikle ilgili çalışmaların genellikle psikoloji, eğitim, sağlık ve spor gibi alanlarda sıkça yapıldığı görülmektedir. Öğrenci ve öğretmenlerin öz yeterlik inançları konusundaki çalışmalarda, Türkiye’de alan yazın incelendiğinde, yetişkinler ve yetişkin eğitimi ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmadığı görülmektedir. Yetişkin eğitimcisi olacak adayların alan ve öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlik inançlarının saptanması, onların kendilerini daha iyi tanımlayabilmelerine, o ana kadarki birikimlerinin daha fazla farkına varabilmelerine olanak sağlayacak ve dolayısıyla, mesleki doyumlarını da etkileyebilecektir. Ayrıca, öğrencilerin öz yeterlik inanç düzeylerinin bilinmesi, yetişkin eğitimi programlarının yeniden gözden geçirilmesi veya yapılandırılmasında alınacak önlemler bakımından yararlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Altunççek, Yaman ve Koray (2005) tarafından Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümünde yapılan bir araştırmaya göre fen eğitiminde öz-yeterlik inançları, öğretmenlerin fen öğretimi ve sınıf içi aktiviteleri hakkındaki inanışları ile yakından ilgilidir. Öz-yeterlilik inanç düzeyi yüksek olan öğretmenler, öğrenci merkezli yaklaşımları kullanma, fen öğretmeye daha fazla zaman ayırma ve araştırmaya dayalı öğretim gerçekleştirme eğilimi gösterirler ve bunları yapmakta da oldukça başarılıdırlar. Öz-yeterlilik inanç düzeyi düşük olan öğretmenler ise bilgileri kitaptan okuma ve sözel olarak anlatma gibi öğretmen merkezli yaklaşımları kullanmayı tercih ederler. Ayrıca Chan’a (2003) göre öz-yeterlilik düzeyi yüksek olan insanların daha etkili eğitim sundukları ve eğitim esnasında strese daha az girdiklerini belirtmiştir (Chan,2003, Akt.:Altunççek, Yaman ve Koray, 2005).

İnsan davranışlarını açıklamak için kullanılabilen Bandura'nın öz-yeterlilik inancı kuramı, kendileri de birer “davranış değiştirme mühendisi” (Senemoğlu, 2001) olan öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterlikleri yerine getirebileceklerine ilişkin inançlarının hangi düzeyde olduğunu ortaya çıkararak; öğretmenlik görev ve sorumlulukları ile ilgili davranışlarını tahmin etmede kullanılabilir. Bu durumun, bireylerin gelişimini etkileyebilen öğretmen davranışlarının anlaşılmasında ve geliştirilmesinde önemli bilgiler verebileceği düşünülmektedir.

Öğretmen öz-yeterlilik inancı, öğretmenlerin öğretme işlevini başarılı bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli davranışları gösterecekleri konusundaki inanışları olarak tanımlanmaktadır (Atıcı, 2000, Akt.: Yılmaz, Köseoğlu, Soran, Gerçek., 2005). Öz-yeterlilik inançlarına bağlı olarak, öğretmenlerin öğretime harcadıkları çabanın, hedeflerinin ve istek düzeylerinin değiştiği bildirilmiştir (Tschannen-Moran ve Hoy, 2001, Akt.: Yılmaz, Köseoğlu, Soran, Gerçek., 2005). Schmitz (2000, Akt.: Yılmaz, Köseoğlu, Soran, Gerçek., 2005), öz-yeterlilik beklentisinin, meslek stresine karşı koruyucu bir faktör olduğunu belirterek, öz-yeterliliği yüksek olan öğretmenlerin mesleklerine daha çok yönelen ve memnuniyeti yüksek olan öğretmenler olduklarını bilinmektedir.

Öz-yeterliliği yüksek ve düşük olan öğretmenler arasında sınıf düzeni, yeni yöntemler kullanma, öğretim ve öğrenme zorluğu çeken öğrencilere dönütler gibi konularda davranış farklılıklarının olduğu ve bunun da öğrenci motivasyonu ve başarısını etkilediği ortaya çıkmıştır (Yılmaz, Köseoğlu, Soran, Gerçek., 2005).

Öğretmen öz-yeterliliğinin öğrenci başarısını ve tutumunu olumlu olarak etkilemektedir. Ayrıca Öğretmen öz-yeterliliğinin, öğretmenin sınıf içi davranışlarını, yeni fikirlere açık olmasını ve öğretmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirmesiyle de doğrudan ilgilidir (Gibson ve Dembo, 1984; Tschannen-Moran et al., 1998, Akt.: Yılmaz, Köseoğlu, Soran, Gerçek., 2005). Öz-yeterliliği yüksek ve düşük olan sınıf öğretmenleri arasında önemli sınıf içi davranış farklılıklarının olduğu ve bunun da öğrencinin başarısında farklılaşmalara neden olduğu ortaya

çıkmıştır (Yılmaz, Köseoğlu, Soran, Gerçek., 2005). Bandura, öğrencileri bilişsel açıdan geliştirmeyi amaçlayan bir öğretim ortamının hazırlanmasında, öğretmenin yeterliğinin ve öz-yeterlilik beklentisinin önemli bir rolü olduğunu bildirmiştir (Yavuzer ve Koç, 2002, Akt.: Yılmaz, Köseoğlu, Soran, Gerçek., 2005).

Yetişkin eğitimi etkinliklerinde, birçok eğitim faaliyetinde olduğu gibi, eğitimin etkin ve kalıcı olabilmesi için çeşitli yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Halk eğitiminde uygulanan program ve içeriğin çok çeşitli olması sebebiyle, duruma ve programa göre farklı öğretim yöntem ve tekniklerine ihtiyaç vardır. Bu yöntem ve teknikler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Celep, 2003; Kurt, 2000; Bülbül, 1991; Geray, 1978, Akt.: Şirin, 2008):

Tablo 14

Yetişkin Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Yöntemler	Teknikler
Sunuş yoluyla öğretim	Anlatım
Buluş yoluyla öğretim	Tartışma
Araştırma-inceleme yoluyla öğretim	Gösteri
Tartışma yoluyla öğretim	Sergi
Tam öğrenme modeli	Örnek Olay
Uzaktan öğretim	Konferans
Toplum kalkınması	Sempozyum
Halkla ilişkiler	Açık Oturum(Panel)
	Forum
	Kitle İletişim Araçları

(Kaynak: Şirin, 2008) derlenerek oluşturulmuştur.

Yukarıda sınıflandırılan bazı yöntem ve teknikler genel eğitim alanlarının hepsinde kullanılmaktadır. Ancak yetişkin eğitimi etkinlikleri açısından bakıldığında, bir yetişkin eğitimcinin bu yöntem ve teknikleri kullanabilmesi gerekmektedir. Bir yetişkin eğitimcinin tablo 13. de gösterilen yöntem ve teknikleri verimli bir şekilde kullanabilmesi ve eğitim alan yetişkinlere bu yöntemleri kullanarak onları yeterliliği konusunda ikna edebilmesi için kendi yeterliliğine inanması gerekmektedir. Burada yetişkin eğitimcinin kendine olan inancı ve güveni devreye girmektedir. Eğer yetişkin eğitimcinin öz-yeterliliği yüksekse yukarıda belirtilen yöntem ve teknikleri rahatlıkla

kullanarak kursiyerlere ulaşmada bir sorun yaşamaz, ancak öz-yeterliliği düşükse kursiyerleri kendi yeterliliği konusunda ikna edemeyecek ve böylelikle o kursa devam edecek olan kursiyerlerin sayısında zamanla azalma olacaktır.

Özdemir (2003)'e göre yetişkin eğitimcisinin rolünün öğretmenlikten daha çok kolaylaştırıcılık olması gerektiğidir. Yetişkin eğitiminin özel olarak yetiştirilmiş öğretmenlere, özel öğretim yöntemlerine ve özel bir felsefi anlayışa gereksinim duyduğu görüşü kabul görmektedir. Pedagojideki eğitim öğretim anlayışını yetişkinlerin eğitime transfer etmenin uygun olmadığı; yetişkin eğitimiyle ilgili eğitimcilerin, öğrenciler ile işbirliği yapan kişiler olması gerektiğine işaret edilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığının yönetici, uzman ve öğretmenleri ile öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının temsilcilerinden oluşturulan “Öğretmen Yeterlikleri Komisyonu”, çalışmalarını 2002 yılında tamamlayarak, öğretmenlerin “eğitme-öğretme yeterliliklerini” on dört ana yeterlik altında 206 alt yeterlik olarak ayrıntılı biçimde belirlemiştir. Bu yeterlikler: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca da uygun görülerek Bakanlık tarafından yürürlüğe konulmuştur (Şahin, on-line, 2004, Akt.: Akbaş, 2008). Öğretmen yeterlilikleri; genel kültür, özel alan ve eğitime öğretim yeterlilikleri şeklinde incelenmiştir (Akbaş, 2008).

Okçabol (1996)'a göre bir yetişkin eğitimcide bulunması gerek özellikler şöyledir. Yetişkin eğitimci yetişkinlerin yaşantılarına saygı duyar ve değer verir, yetişkinlerin öğrenebileceğine inanır ve güvenir, yetişkinlerin özelliklerini her an göz önüne alır. Yetişkinlerin şu özelliklere sahip olduğunu akıldan çıkarmaz: Yetişkin, zengin ve değişik yaşantı sahibidir, kendini ve ona bağlı olanları etkileyen kararlar verir, kısa sürede kendisine yararı dokunacak etkinlikleri yeğler, öğrenmeyi etkileyen duygu ve coşkuları vardır, kendi öğrenme süreçlerini planlar ve uygular, konuyla değil durumla ilgilidir, öğrenme etkinliğini ve bunun yaşama katkısını değerlendirir, beğenmediği etkinliklerden kolaylıkla ayrılır, durağan ve değişim dönemlerinden geçer. Uzun yıllar yetişkin eğitiminin çocuk eğitiminden ayrı olmadığı düşünölmüştür. Deneyimler ve araştırmalar sonunda çocuklara uygulanan öğretim

yöntemlerinin yetişkinlere uygulanmaması gerektiği anlaşılmıştır. Bu süreç içinde yetişkin eğitimci, yetişkini eğiten (bilgi aktaran ve yetişkine ne bilmesi gerektiğini söyleyen) kimseden, yetişkine yardımcı olan değişim görevlisine dönüşmüştür. Yetişkin eğitimcinin kendisinden beklenenleri yerine getirebilmesi için, kendi işlevini anlayacak; yetişkin eğitiminin içerik ve karmaşıklığını kavrayacak; eğitsel programların geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi için gerekli bilgilere sahip olacak; kendi düşüncelerini açık ve anlaşılır biçimde iletebilecek; başkalarıyla iş ve öğretme ilişkisi kurabilecek; alanla ilgili araştırmalar yapabilecek; araştırma sonuçlarını yorumlayıp uygulayabilecek bilgi ve beceride yetiştirilmesi gerekir. (Okçabol, 1996).

Yukarıda belirtilen etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için yetişkin eğitimcinin öz-yeterliliğinin yüksek olması gerekmektedir. Yaygın eğitim personelinde, hizmetin gerektirdiği nitelikler yanında şu hususlar da aranmalıdır (13. Milli Eğitim Şurası, 1990, Akt.: Akbaş, 2008):

- Yeterli bir kültüre ve hayat tecrübesine sahip,
- Sosyal beceri kazanmış grup çalışmasına alışık,
- Türkçeyi iyi kullanan, ikna yeteneğine sahip,
- Görevine bağlı, konusuna hakim, kısacası profesyonel personel olmak.

Tokyo Konferansı raporunda yetişkin eğitimcinin nitelikleri ve yetenekleri konusunda:

- Geniş bir hayat tecrübesi ve geniş bir kültüre,
- Sosyal beceriler, grupla çalışma ve grup etkileşiminin dinamiği hakkında bilgiye,
- Sosyal ve siyasal süreçleri kavrama yeteneğine,
- Başkalarını anlama yeteneğine,
- Yapılan sosyal hizmete kuvvetle bağlı olmanın verdiği heyecana,
- İyi öğrenme koşulları yaratmak üzere katılanların özel sosyal durumlarını kavrama yeteneğine,

- Yetişkinleri öğrenmeye teşvik edici bireyler olmalıdır. Şeklinde bir sıralama yapmaktadır (Çetin, 1997, Akt.: Akbaş,2008).

Yetişkin eğitimcinin yukarıdaki özelliklere sahip olması gerekmektedir. Yukarıdaki özelliklerin bir çoğu yetişkin eğitimcinin öz-yeterliliğe sahip olup olmadığıyla yada ne oranda sahip olduğuyla ilgilidir. Örneğin sosyla becerileri iyi olmayan ve bu alanda öz-yeterliliği düşük olan yetişkin eğitimci, yetişkin öğrenenlerle iletişim kurmakta zorlanacak, böylelikle yetişkin öğrenene gerekli bilgi ve deneyimi aktaramayacaktır. Yetişkin eğitimcilerin öz-yeterliliklerinin yükselmesi yetişkin öğrenenide olumlu anlamda etkileyecek ve kursiyerin motive olmasını ve kursa devamda ısrarlı olmasını sağlayacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve değerlendirilmesiyle ilgili kullanılan yöntem ve tekniklere yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Halk Eğitimi Merkezlerinde Görevli Mesleki-Teknik ve Sosyal-Kültürel Kursları Öğretmenlerinin Öz-Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesinin hedeflendiği bu araştırma betimsel bir çalışma olup Tarama Modeline uygun olarak hazırlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni: 2008 – 2009 eğitim-öğretim yılında İstanbul İlindeki Halk Eğitimi Merkezlerindeki öğretmen, idareci, uzman, usta öğreticilerdir.

Araştırmanın örnekleme: İstanbul ilinin Avrupa ve Anadolu yakasından rastlantısal olarak seçilmiş 6 Halk Eğitimi Merkezindeki idareci, öğretmen, uzman, usta öğreticilerdir.

Tablo 15

Ölçeğin Uygulandığı Halk Eğitimi Merkezleri

Halk Eğitimler	Kursiyer Sayıları
Kadıköy HEM (ASO)	7.396
Bostancı HEM	8.970
Maltepe HEM	5.202
Bakırköy HEM	5.418
Avcılar HEM	5.330
Beşiktaş HEM(ASO)	6.509

Kaynak: MEB, http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf derlenerek oluşturulmuştur.

Buna göre çalışmanın örneklemini; 6 Halk Eğitimi Merkezinde görev yapan toplam 304 (224 bayan, 80 erkek) eğitim personeli olarak belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada konuyla ilgili verileri toplamak amacıyla, iki veri toplama aracı kullanılmıştır.

Bilgi Anketi:

Araştırmacı tarafından oluşturulan bilgi anketi, Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli idareci, öğretmen, kadrolu ve kadrosuz usta öğreticiler ile ücretli öğretmenlerin demografik bilgilerini almak amacıyla 14 maddeden oluşmaktadır.(Ek 1)

Öz-Yeterlilik Ölçeği

Bu araştırmada HEM lerdeki sosyal-kültürel ve mesleki-teknik kurs öğretmenlerinin öz-yeterlilikleri arasında bir farklılık olup olmadığını belirleme amacıyla, 10 maddeden oluşan Jerusalem ve Schwarzer'in 1981 yılında geliştirdiği “ Genel Öz yeterlilik Ölçeği” (General Perceived Self-Efficacy Scale – GSE) kullanılmıştır. Orjinali Almanca olan ölçeğin Türkçe çevirisi Yeşilay (1996) tarafından yapılmıştır. Ölçekte “Yeni bir durumla karşılaştığımda ne yapmam gerektiğini bilirim” ya da “Bana karşı çıktığımda kendimi kabul ettirecek çare ve yolları bulurum” gibi on ifade yer almakta ve bu maddeler tek faktör altında toplanmaktadır. 29 farklı dile çevrilmiş olan ve değişik ülkelerden on binlerce katılımcı üzerinde uygulanmış olan (General Perceived Self- Efficacy Scale, 2007). Yakın zamanda ülkemizde yapılan bir araştırma sonucunda (Tayfur, 2006) ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu (Cronbach Alfa=0,88) belirlenmiştir. Ölçeğin Chronbach alpha değeri 0.88 olarak belirtilmiştir (Ek 2).

Tablo 16

Öz-yeterlilik Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.

KMO		0.916
Bartlett Testi	$\chi^2_{\text{Bartlett test}} (45)$	1510.76
	P	0.000

Tablo 15’de verilen Temel Bileşenler Analizi’nde, öz-yeterlilik ölçeğine faktör analizi yapılmış Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0.916, $\chi^2_{\text{Bartlett test}} (45) = 1510.76$, $p=0.000$ olduğundan faktör analizine uygun olduğuna karar verilmiştir. Buna göre, örneklem evreni temsil etme yeterliliğindedir. Barlett Testi sonucu ise 1510.76 ($p<0,01$) olarak tespit edilmiştir. Bu bulguya göre, örneklemden elde edilen verilerden özyeterlilik ölçeğinin bir boyuttan oluştuğu bulunmuştur. Bu boyut toplam varyansın % 55.67’sini açıklamaktadır ve tek faktör Öz-yeterlilik olarak adlandırılmıştır ve tutarlılık katsayısı 0,91 olarak bulunmuştur. Faktör analiz sonucunda tek boyut çıktığından faktör yükleri verilememektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanmasında şu aşamalar izlenmiştir.

- 1.Araştırmanın evren ve örnekleme seçildi.
- 2.Araştırmanın araçları belirlendi.
3. 14 sorudan oluşan demografik bilgiler ve 10 maddelik Öz-yeterlilik ölçeğinden oluşan ölçme araçları hazırlandı.(Ek 1 ve Ek 2)
- 5.Veri toplama araçları deneklere Ocak –Şubat 2009 tarihinde uygulandı ve sonuçları toplandı.
- 6.Verilerin istatistiksel işlemleri yapıldı.

3.5. Uygulama

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları örneklem grubuna araştırmacı tarafından dağıtılmıştır. Katılımcıların araçların üst sayfasında yer alan yönergeleri

okumaları sağlanmıştır. Katılımcılar veri toplama araçlarını dikkatli, titiz ve uygun zaman içinde düşünerek cevaplaması istenmiştir. Katılanlardan isim ve soyadlarını yazmamaları istenmiştir. Çalışmanın veri toplama araçları seçilen Halk Eğitimi Merkezlerinden 304 Halk Eğitimi Merkezi Personeline verilmiştir.

3.6. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma kapsamında kullanılan “”Bilgi Anketi” ve “Öz-yeterlilik Ölçeği”ne öğretmenlerin verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir. Sonuçlar frekans ve yüzdeliği belirten tablolar halinde düzenlenerek metin içinde yorumlanmıştır.

Demografik bilgiler ile öz-yeterlilik düzeyinin karşılaştırılmasında varyans analizi ve ilişkisiz grup ‘*t* testi’ kullanılmıştır.

Varyans analizi sonrası anlamlılığı test etmek için Post Hock Teknikler (Sheffe ve Lcd) kullanılmıştır. Bunlardan elde edilen bilgiler ise metin içerisinde yorumlanmıştır.

Araştırmada analizler SPSS (The Statical Package For The Social Sciences) (11.5) programı ile yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın bulguları ve bulgulara ait istatistiki bilgileri ve bu bilgilere ait yorumlar yer almaktadır. Örneklemden elde edilen bulgular;

1. Örneklemin demografik özelliklerine ilişkin bulgular,
2. Örneklemin öz-yeterliliklerine ilişkin bulgular olmak üzere iki grupta incelenmiştir.

1. Halk Eğitimi Merkezinde Görevli Personelin Demografik Özellikleri ve Yorumlar

Bu bölümde örneklemin demografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu, en son mezun olduğu okul, mezun olduğu bölüm, mezuniyet yılı, daha önce halk eğitim alanında bir eğitim aldımı, başka bir hem de çalıştımı, HEM le ilgili eğitim aldımı, HEM de görev yapmaktan memnunmu, daha önce herhangi bir kamu kurumunda çalıştımı, çalıştıysa çalıştığı kurum, şu an çalıştığı kurumdaki görevi, bu görevde ne kadar süreyle çalıştığı, meslekteki kıdemi, kendini halk eğitimi açısından yeterli bulup bulmadığı ve mümkün olsa farklı bir görev yapmayı isteyip istemediği) durumuna ilişkin bulgular ve yorumları yer almaktadır. Değerler yüzde ve frekans cinsinde belirtilmiştir.

Tablo 17

Örneklemin Cinsiyet Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı

Cinsiyet	<i>f</i>	%
Kadın	224	73.7
Erkek	80	26.3
Toplam	304	100.0

Halk Eğitimi Merkezlerin’de eğitim veren öğretmenlerden toplanan verilerin yapısını göstermek için frekans tablolarına göre. Tablo 16’da anketi cevaplayan öğretmenlerin %73,7’sinin kadın olduğunu ve %26,3’ünde erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 18

Örneklemin Yaş Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı

Yaş	F	%
20 – 30 Yaş	82	27.8
30 – 40 Yaş	95	32.2
40 Yaş Üzeri	118	40
Toplam	295	100.0

Ankete katılan Halk Eğitimi Merkezleri öğretmenlerinin yaş değişkenine ait bulgular tablo 17’de verilmiştir. Tablo 17 incelendiğinde çalışanların %40’ının 40 yaşın üzerinde olduğu, 30 – 40 yaş arasındaki kişilerin örneklemin %32,2’sini oluşturduğunu ve 20 – 30 yaş arasındaki kişilerin örneklemin %27,8’lik kısmını oluşturduğunu görmek mümkündür.

Tablo 19

Örneklemin Medeni Durum Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı

Medeni Durum	<i>f</i>	%
Evli	206	68.7
Bekar	94	31.3
Toplam	300	100.0

Ankete katılan Halk Eğitimi Merkezleri öğretmenlerinin medeni durumları incelendiğinde, %68.7’sinin evli ve %31.3’ünün de bekar olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 20

Örneklemin Mezun Olunan Okul Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı

Mezun Olunan Okul	<i>f</i>	%
Önlisans	69	23
Lisans	144	48
Yüksek Lisans	12	4
Diğer	75	25
Toplam	300	100.0

Örneklemin eğitim durumu incelendiğinde sonuçlar Tablo 19’da verilmiştir. Ankete katılan Halk Eğitimi Merkezleri öğretmenlerinde % 23’ünün önlisans mezunu, % 48’inin lisans mezunu, % 4’ünün yüksek lisans mezunu ve % 25’inin diğer alanında olduğu anlaşılmaktadır. Mezun olunan okul değişkeninin de en büyük kitlenin %48 ile lisans mezunlarından oluştuğu görülmektedir.

Tablo 21

Örneklemin Kaç Yıldır Bu Görevde Çalıştığı Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı

Kaç Yıllık Öğretmen Olunduğu	<i>f</i>	%
1 - 2 yıl	94	32.1
3 – 5 Yıl	96	32.8
5 Yıldan Fazla	103	35.1
Toplam	293	100.0

Ankete katılanların kaç yıldır bu işi yaptıklarına ait bilgiler Tablo 20’de verilmiştir. Bu soruya cevap verenlerin oranı yaklaşık olarak eşittir. 1 – 2 yıldır çalışanlar örneklemin %32,1’ini, 3 – 5 yıldır çalışanlar örneklemin %32,8’ini ve 5 yıldan daha fazla çalışanlarda örneklemin %35,1’ini oluşturmaktadır.

Tablo 22

Örneklemin Daha Önce Başka Bir HEM’de Çalışması Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı

Daha Önce Çalışma Durumu	f	%
Evet	83	27.4
Hayır	220	72.6
Toplam	303	100.0

Öğretmenlerin daha önce başka bir Halk Eğitimi Merkezinde çalışıp çalışmaması incelendiğinde sonuçlar Tablo 21’de verilmiştir. Öğretmenlerin %72,6’sının daha önce başka bir HEM’de çalışmadığı sadece %27,4’ünün başka bir HEM’de çalıştığı bulunmuştur.

Tablo 23

Örneklemin Daha Önce Halk Eğitimi Alanında Eğitim Alması Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı

Halk Eğitimi Alma Durumu	f	%
Hayır	169	59.1
Hizmet İçi Eğitim Kursu Alanlar	88	30.8
Sivil Toplum Kursları	6	2.1
Diğer	23	8
Toplam	286	100,0

Öğretmenlerin önceden halk eğitimi alanında bir eğitim alıp almama durumları incelenmiş ve sonuçları Tablo 22’de verilmiştir. Tablo 22’de öğretmenlerin %59,1’inin daha önce halk eğitimi konusunda bir eğitim almadığını, %30,8’inin hizmet içi eğitim şeklinde eğitim aldığını, %2,1’inin sivil toplum kurslarından bilgi edindiği bulunmuştur.

Tablo 24

Örneklemin Halk Eğitim Merkezinde Görev Yapmaktan Memnuniyet Durumu
Yüzde ve Frekans Dağılımı

Görev Yapmaktan Memnun	f	%
Evet	292	96.7
Hayır	7	2.3
Diğer	3	1
Toplam	302	100,0

Öğretmenlerin Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışmaktan memnun olup olmadığı Tablo 23’de incelenmiştir. Tablo 23’de Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışan öğretmenlerin %96,7’sinin Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışmaktan memnun olduğu, ancak % 2,3’ünün memnun olmadığı bulunmuştur.

Tablo 25

Örneklemin Kurumdaki Görevi Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı

Kurumdaki Görev	f	%
Öğretmen	129	43
Uzman ve Usta Öğretici	120	40
İdareci	31	10.3
Sözleşmeli ve Gönüllü Öğretici	20	6.7
Toplam	300	100,0

Öğretmenlerin Halk Eğitimi Merkezlerindeki görevleri Tablo 24’de incelenmiştir. Tablo 24’de ankete katılanların %43’ünün öğretmen olduğu, %40’ının uzman ve usta Öğretici olduğu, %10,3’ünün idareci ve %6,7’sinin de sözleşmeli ve gönüllü öğretici olduğu görülmektedir.

Tablo 26

Örneklemin Görevli Olduğu Kurs Değişkeni Açısından Yüzde ve Frekans Dağılımı

Kurs	f	%
Mesleki-Teknik	190	63.8
Sosyal-Kültürel	55	18.5
Okuma Yazma	24	8.1
Hobi	29	9.7
Toplam	298	100,0

Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli eğitici personelin görevli oldukları kursların dağılımları Tablo 25’de verilmiştir. Tablo 25’de mesleki-teknik kurslarda görevli eğitmenlerin tüm kurslardaki eğitmenlerin %63,8’ini, sosyal-kültürel kurslarda görevli eğitmenlerin %18,5, okuma-yazma kurslarında görevli eğitmenlerin %8,1 ve hobi kurslarında görevli eğitmenlerin de %9,7 olduğu bulunmuştur.

2. Halk Eğitimi Merkezinde Görevli Pesonelin Öz-Yeterlilik Seviyeleri İle İlgili Özellikleri ve Yorumlar

Bu bölümde Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli personelin öz-yeterlilik seviyeleri ve mesleki-teknik kurslarda görevli personel ile sosyal-kültürel kurslarda görevli personelin öz-yeterlilikleri arasında bir farklılaşma olup olmadığına bakılacaktır.

Bu bölümde, öz-yeterlilik ölçeğine faktör analizi yapılmış KMO değeri 0.916, $\chi^2_{\text{Bartlett test}}(45) = 1510,76$, $p=0.000$ olduğundan faktör analizine uygun olduğuna karar verilmiştir.

Öz-yeterlilik ölçeğinin bir boyuttan oluştuğu bulunmuştur. Bu boyut toplam varyansın % 55.67’sini açıklamaktadır ve tek faktör Öz-yeterlilik olarak adlandırılmıştır ve tutarlılık katsayısı 0,91 olarak bulunmuştur. Faktör analiz sonucunda tek boyut çıktığından faktör yükleri verilememektedir.

Tablo 27.
Cinsiyete Göre Öz-yeterlilik Karşılaştırılması

		N	Ort.	Std. Sap.	t-değeri	p-değeri
Özyeterlilik	Kadın	217	3.36	.539	2.013	.045
	Erkek	79	3.22	.577		

Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli öğretmenlerin öz-yeterliliklerinin cinsiyetleri açısından karşılaştırması Tablo 26'da verilmiştir. Öğretmenlerin özyeterliliklerinin cinsiyetleri açısından farklı olduğu ($t=2,013$, $p\text{-değeri}=0,045$) görülmektedir. Erkek öğretmenlerin özyeterliliklerinin kadın öğretmenlere göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Tablo 28.
Öz-yeterliliğin Görevli Olunan Kursa Göre Karşılaştırılması

		N	Ort.	Std. Sap.	t-değeri	p-değeri
Özyeterlilik	Mesleki- Teknik	186	3.46	.512	3.119	.002
	Sosyal- Kültürel	51	3.21	.505		

Görevli olunan kursa göre öz-yeterliliğin ortalamalarının karşılaştırması Tablo 27'de verilmiştir. Halk Eğitimi Merkezlerinde görev yapan mesleki-teknik kurslarında görevli öğretmenlerin özyeterliliklerinin sosyal-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerin özyeterliliklerine eşit olmadığı ($t=3,119$, $p\text{-değeri}=0,002$) bulunmuştur. Mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenlerin özyeterliliklerinin, sosyal-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerin özyeterliliklerinden daha fazla olduğu ortalamalardan görülmektedir. Mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik ortalaması (Ort. 3.46) iken, sosyal-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik ortalaması (Ort. 3.21) dir.

Tablo 29.
HEM’de Görev Yaparken Kendilerini Ne Kadar Yeterli Gördükleri

		N	Ort.	Std. Sap.	t-değeri	p-değeri
Öz-yeterlilik	Yeterli	151	3.21	.563	-6.081	.000
	Çok Yeterli	116	3.58	.425		

HEM’de görev yapan öğretmenlerin kendilerini ne kadar yeterli gördükleri değişkeni açısından öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeylerinin karşılaştırma sonuçları Tablo 28’de verilmiştir. HEM’de görev yaparken kendilerini çok yeterli gören öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeylerinin, kendilerini yeterli gören öğretmenlerden daha fazla olduğu (t=-6,081, p-değeri=0,000) bulunmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular aracılığıyla ulaşılan (demografik özellikler ve öz-yeterlilik) sonuçlarına yer verilmiştir.

5.1.1. Demografik Özelliklere Ait Sonuçlar

- 1- Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli öğretmenlerin cinsiyet değişkeni yönünden dağılımlarına bakıldığında farklılık olduğu görülmektedir. Bu kurumlarda görev yapan eğitimcilerin % 73,7'si bayan, % 26,3'ü erkektir. MEB'e bağlı Halk Eğitimi Merkezlerinden görev yapan bayan öğretmenlerin sayısı erkek öğretmenlerden fazladır.
- 2- Yaş dağılımında çoğunluk, 40 yaş ve üzeri % 40, 30 – 40 arası % 32,2 grupta gerçekleştiği, en az yoğunlaşmanın ise % 27,8 ile 20 – 30 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni, Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışan eğitici personelin çoğunluğunun Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlk ve Ortaöğretim Okullarından geçmeleri ve usta öğretici olmalarından kaynaklanmaktadır. İlköğretim okullarından Halk Eğitimi Merkezlerine geçen öğretmenler mesleklerinde belli bir kıdemi aldıktan sonra Halk Eğitimi Merkezlerine geçiyorlar ve usta öğreticiler de alanlarında belli bir mesleki yeterlilik ve kıdeme ulaştıktan sonra usta öğretici olabiliyorlar. Meslekteki kıdemlerini gösteren tablonun yorumunda da açıklanacağı üzere görevli oldukları Halk Eğitimi Merkezlerinde uzun sürelerdir çalışıyor olmalarıdır.

- 3- Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışan öğretmenlerin medeni durum değişkeni açısından dağılımlarına bakıldığında, % 68.7'ini evlilerin, % 31.3'ünü bekarların oluşturduğu görülmektedir. Bu durum araştırmaya katılanların yaş % 40'ının 40 yaş ve üzerinde olması durumunu desteklemektedir.
- 4- Araştırmaya katılanların eğitim düzeyleri (mezun olunan okul) incelendiğinde, % 48 ile lisans mezunları alanında yoğunlaştığı görülmektedir. En az yoğunlaşmanın ise % 4 ile yüksek lisans alanında olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni Halk Eğitimi Merkezleri (HEM)'nde çalışan personelin 2. madde de belirtildiği üzere MEB'e bağlı İlk ve Ortaöğretim okullarından geçmeleri ayrıca MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne Bağlı Halk Eğitimi Merkezleri Yöneticileri Dışındaki Diğer Personelin Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Belge ve Değerlendirmelere İlişkin Yönergenin 11. maddesi gereği,

Madde-11; “Merkezde yeterli sayıda öğretmen veya kadrolu usta öğretici bulunmaması durumunda ihtiyaç, ek ders ücreti karşılığında görev yapacak uzman ve usta öğreticilerden karşılanır. Ek ders ücreti karşılığında uzman ve usta öğretici görevlendirilmesinde öncelikle çevredeki yüksek öğretim kurumlarında görevli öğretim üyesi, öğretim görevlileri, alan uzmanları, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında görevli öğretmenler ve diğer resmi ve özel kurum ve kuruluşlarda çalışan uzman kişiler, emekli; öğretim üyeleri, öğretim görevlileri, alan uzmanları, öğretmenler ve kadrolu usta öğreticiler ile Bakanlığa bağlı yaygın eğitim kurumlarında en az bir kurs dönemi başarılı şekilde uzman ve usta öğreticilik yapmış olanlar, öğreticilik yapabilme yeterliliğine sahip olup herhangi bir kurum ve kuruluşta veya kendi adına sigortalı çalışanlar, bireysel emeklilik sigortası kapsamında veya bağ-kur sigortalısı olanlardan karşılanır.” Bu şartların karşılanmaması durumunda yine aynı maddenin özel şartlar bölümünün a. Şıkkında belirtildiği üzere; eğitim fakültesi mezunu olmak şartı aranmaktadır.(MEB, 2006) Bu da en yoğun mezun olunan (% 48) okulun lisans mezunu olma durumunu desteklemektedir.

- 5- Araştırmaya katılanların kaç yıldır bu görevde oldukları değişkeni açısından değerlendirildiğinde, oranların birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. 1-2 yıldır çalışanlar örneklemin %32,1'ini, 3-5 yıldır çalışanlar örneklemin %32,8'ini ve 5 yıldan daha fazla çalışanlarda örneklemin %35,1'ini oluşturmaktadır. Buna göre 5 yıldan daha fazladır çalışan Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli öğretmenlerin oranı (% 35,1) diğerlerinde daha fazladır. Bunun anlamı, birbirlerine yakın oranlarda da olsa HEM lerde görevli öğretmenler çoğunlukla 5 yıl ve daha fazla süreden beri görevli oldukları HEM lerde çalışmaktadırlar.
- 6- Katılımcıların daha önce başka bir Halk Eğitimi Merkezinde çalışıp çalışmama değişkeni incelendiğinde, katılımcıların % 72,6'sının daha önce başka bir HEM de çalışmadığı ancak % 27,4'ünün daha önce herhangi bir HEM de çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu da göstermektedir ki; HEM lerde görev yapan eğitimcilerin çoğunluğu sadece bir HEM de çalışmıştır. HEM lerde çalışanların kaç yıldır bu görevde olduğu sorusuna verilen cevapta yoğunluk % 35,1 ile 5 yıldan fazla olduğu göz önüne alınırsa, HEM lerde görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu ilk başladığı HEM de görevine devam etmektedir.
- 7- Katılımcıların daha önce Halk Eğitimi alanında herhangi bir eğitim alıp almadıkları değişkeni incelendiğinde, eğitimcilerin % 59,1'inin daha önce Halk Eğitimi alanında herhangi bir eğitim almadıkları anlaşılmaktadır. Hizmet içi eğitim şeklinde eğitim alanların oranı % 30,8 iken, sivil toplum kuruluşlarından (STK) eğitim alanların oranı % 2,1 olduğu görülmektedir. Bunun anlamı, HEM lerde görevli öğretmenlerden % 59,1'i bu alanla ilgili eğitim almamışlar ya da bu alanı tanımamaktadırlar. İlk ve Ortaöğretim kurumlarında norm fazlası olan öğretmenler ya da eğitimcilik hayatını okullarda değilde HEM lerde sürdürmek isteyen öğretmenler yetişkin eğitimi ve HEM lerin yapısı ile ilgili herhangi bir eğitim almadan buralara atanmaktadırlar (MEB, 2006, madde:11).

- 8- Öğretmenlerin Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışmaktan memnun olup olmadığı değişkeni incelendiğinde, Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışan öğretmenlerin %96,7'sinin Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışmaktan memnun olduğu, ancak % 2,3'ünün memnun olmadığı bulunmuştur. Bunun anlamı, HEM lerde çalışan eğitim personelinin büyük bir çoğunluğu bu görevleri yapmaktan memnundurlar, ancak küçük bir kısmı (% 2,3) bu görevleri yapmaktan memnun değildir.
- 9- Öğretmenlerin Halk Eğitimi Merkezlerindeki görevleri incelendiğinde, araştırmaya katılanların % 43'ünün öğretmen olduğu, % 40'ının uzman ve usta Öğretici olduğu, % 10,3'ünün idareci ve % 6,7'sinin de sözleşmeli ve gönüllü öğretici olduğu görülmektedir. MEB'na bağlı İlk ve Ortaöğretim kurumlarında çalışırken HEM lere atanan yada görevlendirilen idareci ve öğretmenler % 43 ile çoğunluğu oluşturmaktadır. Buda HEM lerde çalışanların eğitim düzeyleri incelemesinde % 48 ile en yoğun düzeyin lisan olduğu durumu desteklemektedir. Öğretmenlerin meslek kıdemine de bakıldığında en yoğun oranın % 35,1 ile 5 yıldan fazla süredir bu görevde çalışıyor olmaları HEM lerde en yoğun çalışanların öğretmenler olduğu savını desteklemektedir. Buna en yakın oran olarak % 40'lık oran ile uzman ve usta öğreticiler bulunmaktadır ve en az yoğunluk da % 6,7 ile sözleşmeli ve gönüllü öğreticilerde olduğu görülmektedir.
- 10- Öğretmenlerin görevli oldukları kurslar değişkeni incelendiğinde, Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli eğitici personelin görevli oldukları kursların dağılımlarında farklılık görülmektedir. Mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenlerin tüm kurslardaki öğretmenlerin % 63,8'ini, sosyal-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerin % 18,5, okuma-yazma kurslarında görevli öğretmenlerin % 8,1 ve hobi kurslarında görevli öğretmenlerin de % 9,7 olduğu bulunmuştur. Buna göre, Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli öğretmenlerin çoğunluğu % 63,8'lik bir oranla mesleki-teknik kurslarda görevlidirler, ikinci olarak da % 18,5 ile sosyo-kültürel kurslar gelmektedir. En az yoğunluğun olduğu kurs türü ise % 8,2 ile okuma-yazma kursu olduğu görülmektedir. Ada'ya (2003) göre

Halk Eğitimi Merkezlerindeki kurslara katılan bayanların çoğunluğu meslek edinmeye yönelik, başka bir ifadeyle gelir getirici kurslara katılmaktadırlar. Altı ayrı Halk Eğitimi Merkezinde 432 bayan üzerinde yapılan bir araştırmaya göre deneklerin Halk Eğitim Merkezlerinde katıldıkları Kurslar incelendiğinde; % 27.3'ünün dikiş-giyim kursuna, % 22.2'sinin konfeksiyon makinelerini kullanma kursuna, % 10.6'sının bilgisayar-muhasebe kursuna, % 10'unun da kuaförlük kursuna katıldıkları saptanmıştır. Geriye kalan kursiyerlerden % 4,6'sının anne-çocuk sağlığı, % 3,2'sinin yönetici sekreterliği ve geri kalanların ise el sanatları kursuna devam ettikleri belirlenmiştir (Ada, 2003). Buradan da anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan deneklerden % 73,3'ünün mesleki-teknik kurslara devam ettikleri anlaşılmaktadır. Bu durum da HEM lerde görevli öğretmenlerin % 63,8'lik bir oranla çoğunluğunun mesleki-teknik kurslarda görevli oldukları sonucunu desteklemektedir. Tablo 7 de belirtildiği üzere 2002-2008 yılları arasında HEM lerde açılan kurslara en yoğun katılım 4.608.635 sayısı ile mesleki-teknik kurslardır. Bu kadar kursiyere yetebilecek oranda eğitimcinin mesleki-teknik kurslarda görevlendirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda rakamsal anlamda da yukarıda belirtilen sayıya yetebilecek kadar eğitimcinin mesleki-teknik kurslarda görevlendirilmesi gereği sonucu destekler niteliktedir.

5.1.2. Öz-Yeterlilik Alanına İlişkin Sonuçlar

1. Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli öğretmenlerin öz-yeterliliklerinin cinsiyet değişkeni açısından incelenmesi sonucunda, eğitimcilerin öz-yeterliliklerinde bayanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu ($t=2,013$, p -değeri= $0,045$) görülmektedir. Erkek öğretmenlerin öz-yeterliliklerinin bayan öğretmenlere oranla daha düşük olduğu bulunmuştur. Fen Bilgisi Öğretmenliği Öğrencilerinin Biyoloji İle İlgili Öz-Yeterlilik İnançlarının Karşılaştırılması konulu Kiremit (2006) tarafından yapılan bir araştırma sonucu destekler niteliktedir. Bu araştırmaya göre, Cinsiyetin biyoloji öğretimi öz-yeterliliği

alanında bir fark yaratmasının sebebi kız öğrencilerin güdülenmelerinin daha kolay olması olarak gösterilebilir. Yani kız öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algılarının erkeklere göre daha yüksek olmasının sebebi, kız öğrencilerin mesleklerine daha sıkı sarılma hevesi içinde olmaları ve öğretmeye karşı daha istekli olmaları, bunun da onların öz-yeterlilik inançlarını olumlu yönde etkilediği şeklinde açıklanabileceğini belirtmektedir (Kiremit, 2006).

2. Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli mesleki-teknik kursları öğretmenleri ile sosya-kültürel kursları öğretmenlerinin öz-yeterlilik seviyelerinin incelenmesi sonucunda mesleki-teknik kursları öğretmenleri lehine ($t=3,119$, p -değeri=0,002) anlamlı bir fark bulunmuştur. Mesleki-teknik kursları öğretmenlerinin öz-yeterlilikleri, sosyal-kültürel kursları öğretmenlerinin öz-yeterliliklerinden daha fazladır. Mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik ortalaması (Ort. 3.46) iken, sosyal-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik ortalaması (Ort. 3.21) dir.

Yılmaz ve Çimen'in (2008) "Biyoloji Eğitimi Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencilerinin Biyoloji Öğretimi Öz yeterlilik İnanç düzeyleri" konulu araştırmasında belirttiği gibi; Düşük öz-yeterliğe sahip öğretmenler sınıf kontrolünde öğretmen otoritesini kullanır, disiplin kurallarını katı şekilde uygular, öğrencilerle iletişimi belirli sınırlar içerisinde gerçekleştirir. Öğrenme etkinliklerinde başarı düzeyi düşük öğrencileri dikkate almazlar. Öğrenme ortamları öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre değil, öğretmenin isteğine göre düzenlenir. Yüksek öz-yeterliğe sahip öğretmenler ise, her öğrencinin başarılı olacağına inanır, öğrenme etkinliklerini öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda bireysel farklılıkları dikkate alarak düzenlerler. Öğrencilerle iletişim kurmaktan çekinmez, sınıf düzeni öğretmen ve öğrencinin karşılıklı güven ilişkileri ile sağlandığı anlaşılmaktadır (Yılmaz, Çimen, 2008).

Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli yetişkin eğitimcilerin öz-yeterlilik seviyeleri aldıkları akademik eğitime, mesleki inanç ve tutumlarına ve görevli oldukları kurslara göre değişmektedir. Mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenler bu kurslara devam eden kursiyerlere daha çok meslek öğretme

amacını gütmektedirler ve bu kurslara gelen yetişkinler de bir meslek edinme, mesleğinde ilerleme gibi amaçlarla bu kurslara devam etmektedirler. MEB'e (2006) Madde-4 şöyle açıklamaktadır; Mesleki ve teknik eğitim görme imkanı bulamayan kişileri; hayata ve mesleğe hazırlamak, iş alışkanlıkları kazandırmak, aktif bir üretici duruma getirmek, bir iş yerinde çalışacak veya kendi iş yerini kuracak bilgi, beceri sahibi yapmak, bir meslek dalında çalışanları ise yeniliklere hazırlamak için meslek kursları statüsü dışında düzenlenen kurslardır denilmektedir ve bu tür kurslar Halk Eğitimi Merkezlerinde en çok açılan kurslardır ve mesleki-teknik anlamda yüzlerce farklı branşta kurs açılmaktadır (MEB, 2006). Halk Eğitimi Merkezlerinde açılan kurslardan mesleki ve teknik kurslara katılanların sayısının sosyal ve kültürel kurslara katılanlardan fazla olmasının sebebi kursiyerlerin meslek edinme isteklerinin ön planda olmasından kaynaklanmaktadır. Mesleki ve teknik kurslara katılan kursiyerlerin bir meslek edinme yada bir beceri kazanma konusunda sosyal ve kültürel kurslara katılan kursiyerlere oranla daha istekli olacakları düşünülmektedir bu sebeple mesleki ve teknik kurslara giren öğretmen ve usta öğreticilerin karşılarındaki grubun daha istekli ve öğrenmeye daha motive olmalarından dolayı öz-yeterlilik algıları, sosyal ve kültürel kurslara giren öğretmen ve usta öğreticilere nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yetişkin eğitimi alanında açılan kurslara katılma sebepleri araştırıldığında iş ve mesleki amaçla katılma sebeplerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ural'a göre yetişkinlerin kurslara katılma sebebi, iş kurma, iş yerinde terfi etme, para kazanma, sertifika alma gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır (Ural, 2007). Yetişkin, kursa katılma sebebini tam olarak belirlemişse devam etme olasılığı da artacaktır. Bu noktadan yola çıkarak devam olasılığı artan ve katılma sebebini belirleyen yetişkinin motivasyonu da yüksek olacağından dersine giren öğretmeninde motivasyonu ve iş tatmini yüksek olacaktır. Bu duruma paralel olarak da öğretmenin öz-yeterlilik algısı da yüksek olacaktır. Öz-yeterlilik algısı yüksek olan bireylerin, bir işi başarmak için büyük çaba

gösterdikleri, olumsuzluklarla karşılaştıklarında kolayca vazgeçmedikleri, ısrarlı ve sabırlı oldukları bilinmektedir (Aşkar, Umay, 2001).

Sosyal ve kültürel kurslara katılan kursiyerlerin beklenti düzeyi mesleki ve teknik kurslara katılan kursiyerlerin beklenti düzeyinden daha düşüktür çünkü sosyal ve kültürel kurslara katılan kursiyerler bir hobi edinmek, boş zamanlarını değerlendirmek ve sosyal bir ortam içerisinde bulunmak amacıyla kurslara katılmışlardır. Dolayısıyla sosyal ve kültürel kurslara katılan kursiyerlerin kurslara katılma amaçları, mesleki ve teknik kurslara katılan kursiyerlerin kurslara katılma amaçlarından farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma beklenti düzeylerinde de bir farklılaşmaya sebep olduğundan bu kurslarda görevli öğretmenlerinde beklentiye algılayışlarında farklılıklar olacaktır, dolayısıyla öz-yeterlilik inançlarında mesleki-teknik kurslarında görevli öğretmenlere oranla daha düşük olacaktır.

İstanbul ilinde 2007-2008 eğitim-öğretim döneminde Halk Eğitimi Merkezlerince açılan kurslar ve kursiyer sayıları tablo 5 te verilmiştir. Burada açılan kurs sayılarına göre, mesleki-teknik kurslar 6.678, sosyo-kültürel kurslar ise 1.595 dir. Kursiyer sayıları incelendiğinde, mesleki-teknik kurslara katılan kursiyer sayısı 138.062 iken sosyo-kültürel kurslara katılan kursiyer sayısı 30.700 de kalmıştır. Kurslara katılanlar arasındaki fark mesleki-teknik kurslar lehine gerçekleşmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere mesleki-teknik kurslara katılan kursiyer sayısının fazla olmasının sebebi yukarıda açıklandığı şekliyledir ve kurs ve kursiyer sayısının fazla olması bu kurslarda görevlendirilen öğretmenlerinde diğer kurslara oranla fazla olması sonucunu doğurmuştur. Tüm bunlar birleştirildiğinde mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeyleri sosyo-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerden anlamlı bir şekilde mesleki-teknik kurslar lehine farklılaştığı görülmektedir.

3. HEM lerde görev yapan öğretmenlerin kendilerini ne kadar yeterli gördükleri değişkeni açısından öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeylerinin incelemesinde

farklılık ortaya çıkmıştır. Bu farklılık HEM’de görev yaparken kendilerini çok yeterli gören öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeylerinin, kendilerini yeterli gören öğretmenlerden daha fazla olduğu ($t=-6,081$, p -değeri=0,000) bulunmuştur. Tablo 25 incelendiğinde mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenlerin tüm kurslardaki öğretmenlerin % 63,8’ini, sosyal-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerin % 18,5’u oluşturduğu görülmektedir. Yine Tablo 27’de öz-yeterliliğin görevli olunan kursa göre karşılaştırılmasında mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeyi sosyo-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterliliklerinde yüksek çıktığı görülmektedir. Buranda da anlaşılacağı üzere araştırmaya katılanların % 63,8’i mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenlerden oluşmaktadır ve bu öğretmenlerin öz-yeterlilikleri, katılımcıların % 18,5’ini oluşturan sosyo-kültürel kurslarında görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeylerinden daha yüksektir doyalıysıyla katılımcıların çoğunluğun oluşturan mesleki-teknik kursları öğretmenleri kendilerini öz-yeterlilikle alakalı olarak çok yeterli görmektedirler.

5.2. Öneriler

1. Halk Eğitimi Merkezleri ülkemizde yaygın eğitimi alanında faaliyet gösteren en önemli kurumlardan birisidir. Bu alanda yetişkinlerin ihtiyaç duydukları eğitimleri alabilmeleri için önemli görevler üstlenmektedirler. Bu anlamda HEM lere gereken desteğin verilmesi gerekmektedir.
2. Halk Eğitimi Merkezi çalışanlarının yetişkin eğitimi ve kendi alanlarıyla ilgili konularda eğitim almaları gerekmektedir. Bu konuda yeterli eğitimi alan yetişkin eğitimciler kurslara devam eden yetişkinlere daha kolay ulaşabilmekte ve kurslara devamı arttırabilmektedirler. Ayrıca HEM lerin işleyiş yöntemlerini daha iyi öğrenen yetişkin eğitimciler kendi kurumlarına daha faydalı olabilirler. Halk Eğitimlerde Hizmetiçi eğitimlerin arttırılması faydalı olacaktır.
3. Yetişkinlerin Halk Eğitimi kavramını, Halk Eğitim Merkezlerini, yapılan çalışmaları, kurslara katılım koşullarını ve özelliklerini biliyor olmaları çok önemlidir. Bu anlamda HEM'lerin tanıtılması büyük bir önem arz etmektedir. HEM leri tanıtmak için Milli Eğitim Bakanlığına ve diğer birçok kurum ve kuruluşlara büyük işler düşmektedir.
4. Ülkemizde 2007-2008 eğitim-öğretim dönemi sonu itibariyle 957 Halk Eğitimi bulunmaktadır. HEM lerin sayısının arttırılması gerekmekte ve HEM'i olmayan yerlere de bu merkezlerin açılması yetişkin eğitiminin geleceği açısından faydalı olacaktır.
5. HEM lerde açılan kurs sayısı 2007-2008 verilerine göre 141.224, kursiyer sayısı 2.271.057 dir. Bukadar yoğunluktaki kurs ve kursiyer sayısını kaldırabilemesi için HEM lerin iyileştirilmesi, bina, donanım ve teçhizat anlamından yenilenerek yukarıdaki sayıları karşılayabilecek şekilde genişletilmesinde fayda olacaktır.
6. Üniversitelerle Halk Eğitimi Merkezleri arasında iş birliği kurularak daha çok akademik çalışmanın yapılmasına olanak sağlanmalıdır. Ayrıca yetişkin eğitimine

ayrılan ödeneğin arttırılması ve akademik araştırmalarda devlet desteğinin sağlanması gerekmektedir.

7. Halk Eğitimi Merkezlerinde alışan idareci, öğretmen, uzman ve usta öğreticiler ile sözleşmeli personelin ücret ve özlük haklarının iyileştirilmesi faydalı olacaktır. Bu alanlardaki iyileşme eğitici personelin motivasyonun ve öz-yeterliliğini arttıracaktır.

8. Milli Eğitim sistemimiz içerisinde mesleki eğitime yönlendirmeye yeterince önem verilmemekte, İlköğretimden itibaren üniversiteye hazırlayıcı eğitime ağırlık verilmesinden dolayı öğrenci bu eğitim sürecinin herhangi bir seviyesinden koptuğu zaman işsiz ve vasıfsız bir eleman olarak topluma katılmaktadır. Bu noktada mesleğe hazırlayıcı eğitimlere ağırlık verilmeli ve okullarda mesleki yönlendirmeye önem verilmelidir.

9. Toplumumuzun giderek yozlaşmasını önlemek, toplumda ortaya çıkan gerginlikleri azaltabilme ve toplum ve aile içi şiddeti önleyebilmek için HEM lerin bünyesinde profesyonel hizmet verecek birimler kurulmalı ve bu birilere psikolojik danışman, psikolog ya da psikiyatr görevlendirilmelidir.

10. Mesleki-teknik kurslardaki öğretmenlerin öz-yeterliliklerinin yüksek olmasına karşın görece olarak sosyo-kültürel kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterlilikleri daha düşüktür. Bu kurslardaki öğretmenlerin öz-yeterliliklerinin arttırılması için çeşitli eğitmlerle gereken psikolojik desteğin verilmesi faydalı olacaktır.

11. Öz-yeterlilik duygusu öğretmenlerin başarılarını etkileyen en önemli etkenlerden birisidir. Bir öğretmen alanında ne kadar bilgili olursa olsun öz-yeterlilik duygusundan yoksun olduğunda derslerinde verimli olması beklenemez. Bu nedenle de HEM lerde görevli öğretmenlerin öz-yeterlilik duygularının belirlenmesine yönelik çalışmaların arttırılması gerekmektedir.

12. Öz-yeterliliğin geliştirilmesi amacıyla dersler öğretmenlerinde aktif katılımını sağlayacak şekilde organize edilmelidir. Böylelikle öğretmen görevli olduğu kurs ne olursa olsun kendine güvenini ve öz-yeterlilik inancını koruyacaktır.

13. Araştırma sonuçlarında da görüldüğü gibi HEM lerdeki mesleki-teknik kurslarda görevli öğretmenlerin öz-yeterlilikleri sosyo-kültürel kursları öğretmenlerine oranla yüksek çıkmıştır. Bu noktadan hareketle HEM lerde görev yapan öğretmenler öz-yeterlilik konusuyla ilgili olarak hizmet içi eğitime alınarak öz-yeterliliklerini artırıcı çalışmalar yapılmalıdır.

BÖLÜM VI

KAYNAKÇA

- Ada, S. (2002). Halk Eğitim Merkezlerindeki Kurslara katılan Bayan Kursiyerlerin Çevre ve İnsan Sağlığı İle İlgili Uygulamalarının Saptanması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17, 6-10.
- Ada, S. ve Şirin, A. (2007). Türkiye Geneline Halk Eğitimi Üzerine Bir İnceleme. *Öğrenen Toplum İçin Yetişkin Eğitimi Sempozyumu* (s.88-102). İSMEK Yayınları.
- Ada, S. (2002). Halk Eğitim Merkezlerindeki Kurslara katılan Bayan Kursiyerlerin Çevre ve İnsan Sağlığı İle İlgili Uygulamalarının Saptanması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17, 6-10.
- Akbaş, V.(2008). *Halk Eğitimi Merkezlerinde Eğitici Personel Adaylarının Seçim Süreci ve Seçim Sonrası Eğitici Personelin İş Doyumu*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akkoyunlu, B. Ve Kurbanoglu, S. (2004). Öğretmenlerin Bilgi Okur-Yazarlığı Öz-Yeterlilik İnancı Üzerine Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27,11-20.
- Algan, C, E. (2006). *Özel Okullara Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Bilgi Teknolojileri Kullanımı Öz-Yeterlilikleri ve Derslerinde Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Durumları*. Yüksel Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aşkar, P., Umay, A. (2001). İlköğretim Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Bilgisayarla ilgili Oz-yeterlilik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21: 1-8

- Avcı, İ. (1998). “Eğitim ve Yaşam” *Eğitim bilim ve Kültür Dergisi* . s:10. Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası Yayını Ankara.
- Bandura, A. (1986). *Social foundation of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs. Nj: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V.S. Ramachaudran (Ed.). *Encyclopedia of Human Behaviour*. New York: Academic Press.
- Bandura, A. (1995). *Self-Efficacy In Changing Societies*. Cambridge. Cambridge University Pres.
- Bıkmaz, F.(2004). Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretimine Yönelik Öz-Yeterlik İnancı Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı.161.
- Bilir, M. (2004) *Çağdaş Yetişkin Eğitimi Liderlerinden Eduard Christian Lindeman Yaşamı, Eğitim Görüşü ve Hizmetleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt: 37, sayı: 2.
- Bilir, M., (2005). *Türkiye’deki eğitim (okuma – yazma) kampanyalarının Halk Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt: 38, Sayı: 2.
- Boran, S. (2003). *İlköğretim Birinci kademedeki Sınıf Öğretmenlerinin Rehberlik Görevleriyle İlgili Görüşleri ve Uygulamalarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Ünivesitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bülbül, S.(1991). *Halk Eğitime Giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Celep, C. (1995), *Halk Eğitimi*, 2. Basım, Ankara. Pesonel Eğitim Merkezi Yayınları.

Celep, C. (2003). *Halk Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çetin, B. (2007). *Yeni İlköğretim Programı (2005) Uygulamalarının İlköğretim 4.ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çalışma Alışkanlıkları İle Öz-Yeterliliklerine Etkisi ve Öğrencilerin Program Hakkındaki Görüşleri*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çoban, A., Sanalan, A.(2002). *Fen Bilgisi Öğretimi Dersinde Özgün Deyen Tasarım Sürecinin Öğretmen Adayının Öz yeterlilik Algısına Etkisi*. Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:4, Sayı:2

Duman, A. (2007). *Yetişkinler Eğitimi*.(2. Baskı). Ankara. Ütopya Yayınevi.

Elüstü, A. (2007). *Yetişkinlerin Eğitim İhtiyaçları ve Halk Eğitimi ile İlgili Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ercan, S. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin Bilimsel Süreç Beceri Düzeyleri ile Fen Bilgisi Öz-Yeterlilik Düzeylerinin Karşılaştırılması(Uşak İli Örneği)*. Yüksel Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertürk, S. (1991). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara. Meteksan.

Fidan, N., Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. Ankara. Alkım Yayınevi.

Gediklioğlu, Ş. (1991). *Türkiye’de Yaygın Eğitimden Çağdaş Halk Eğitimine*. Ankara. Gül Yayınevi.

Geray, C. (2002). *Halk Eğitimi*, Ankara. İmaj Yayınevi.

Gibson S. and Dembo M.H. (1984). *Teacher efficacy: A construct validation*. Journal of Educational Psychology, 76(4), 569-582.

- Güler, B. (2004). *Avrupa Birliğinin Yetişkin Eğitimi Programı Grundtvig evevesinde Halk Kütüphanelerinin Yeri ve Önemi*. Yüksel Lisans tezi. Ankara Ünivetsitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jensen, G., Liveright, A., Hallenback, W. (1964). *Adult Education, Outlines of an Emerging Field of University Study*, Adult Education Association of the U.S.A
- Kabahasanoğlu, B. (2002). *Yetişmeyen Yetişkinler*. İstanbul. Üstün Eserler.
- Kiremit, Ö. H. (2006). *Fen Bilgisi Öğretmenliği Öğrencilerinin Biyoloji İle İlgili Öz-Yeterlik İnançlarının Karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koray, Ö. C., Yaman, S., Altunecek, A. (2005). Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlilik İnanç Düzeyleri ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Bir Araştırma(Kastamonu İli Örneği). *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13(1), 93-102.
- Korkmaz, İ. (2002). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara. Pegem Yayıncılık.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kulaksızıoğlu, A.(2001). *Ergenlik Psikolojisi*. 4. Basım İstanbul: Remzi Kitabevi,
- Lowe, J. (1985). *Dünyada Yetişkinler Eğitimine Toplu Bakış*, (ev. Oğuzkan, T) Ankara. Unesco Türkiye Komisyonu.
- Merriam, S.B. ve Caffarella, R.S. (1991). *Learning in Adulthood: A Comprehensive Guide*. San Francisco. Josey-Bass.
- MEB, (2006). *Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği*. Ankara. MEB

MEB, (2006). *Çıranklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne Bağlı Halk Eğitimi Merkezlerindeki Yöneticiler Dışında Görevli Diğer Personelin Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Belge ve Değerlendirmelere İlişkin Yönerge*. (4235 Sayılı). Ankara MEB

MEB, (1992). *Çıranklık ve Yaygın Eğitimde Gelişmeler*, Ankara: MEB

Ministry of Education British. (1980). *Ministerial Policy on The Provision of Comunity Education and General Interest Programmes in The Public Education System of British*. Canada: Colombia.

Morgil, İ. Seçken, N., Yücel, S. (2004). *Kimya Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik İnançlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. BAÜ Fen Bilimleri Dergisi. 6(1), 62-72.

Okçabol, R. (1996). *Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)* (2. baskı). İstanbul. Der Yayınları.

Özdemir, S. T. (2003). Tıp Eğitimi ve Yetişkin Öğrenmesi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 29(2), 25-28.

Özkul, E., Girginer, N. (2001). Uzaktan Eğitimde Teknoloji ve Etkinlik. *I. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu*.

Özoğul, S. (2003), *Halk Eğitim Merkezlerinde Uygulanan Genel Kültür Programlarında Model Oluşturmaya Yönelik Bir Çalışma: Beşiktaş Halk Eğitim Merkezi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Pajares, F. ve Schunk, D.H. (2003). *The Development of Academic Self-Efficacy. Developmen of Achievement Motivation*. (Ed. A. Wigfield ve J, Eccles). San Diego Academic Pres.

Paşu, N. (2007). *Halk Eğitimi Merkezlerindeki Takı Tasarımı Dersinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Resmi Gazete (1995). VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 25/7/1995, Sayı: 22354 M.

Resmi Gazete (2000). VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 5/7/2000, Sayı: 24100 M.

Resmi Gazetesi.(26080). 3-4.(2006).

Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara. Gazi Kitabevi.

Serençelik, İ. (2005). *Halk Eğitim Merkezlerinde Milli Eğitim Bakanlığı ve Sivil Toplum Kuruluşları tarafından Verilen Kurslara Katılan Eğitimcilerin Sorun Alanları, Çözüm Önerileri, Geleceğe Yönelik Beklentileri ve İş Doyumlarının Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Şirin, A. (2008). *Halk Eğitimi Merkezlerinin Sanat Eğitimi Bağlamında Yetişkin Eğitimindeki Yeri ve Önemi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sharp, C. (2002). Study Support and the Development of Self-Regulated Learner. *Educational Research*, 44(1), 29-42.

Turgut, E. (1998). *Halk Evleri ve Halk Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.

Ural,O. (2007). Türkiye’de Yetişkin Eğitiminin Bugünkü Durumu ve Geleceği. *Öğrenen Toplum İçin Yetişkin Eğitimi Sempozyumu*. (s. 12-42) İstanbul. İSMEK yayınları.

Yıldırım, M. (2000). *Halk Eğitim Merkezlerindeki Uygulamalar ve Yaygın Eğitim*, Ankara: Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu Matbaası.

Yılmaz, M., Çimen, O. (2008). *Biyoloji Eğitimi Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencilerinin Biyoloji Öğretimi Öz yeterlilik İnanç düzeyleri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt:V, Sayı:I

Yılmaz, M., Soran, H., Gerçek, C., Köseoğlu, P. (2004). Öğretmen Öz-Yeterlilik İnanç. *Bilimin ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*. 5(58).

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Halk Eğitim Merkezlerince Açılan Kurslar,

http://cygm.meb.gov.tr/birimler/istatistik/hem/1_hem_2007-2008.pdf

18 Temmuz 2009 tarihinde edinilmiştir.

Milli Eğitim Şuraları.

<http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/sura.htm>

28. Ağustos 2009 tarihinde edinilmiştir.

What is the self-efficacy?

Pajares, F. (2002). Overview of Social cognitive Theory and of Self-Efficacy.

<http://www.emory.edu/EDUCATION/MFP/eff.html>

28 Kasım 2008 tarihinde edinilmiştir.

Yetişkin eğitimi gerektiren nedenler nedir?

<http://golhisarhem.meb.gov.tr/egitim/halkegitim/gelisme.htm>

30 Eylül 2007 tarihinde edinilmiştir.

Yetişkin Eğitimi Nedir,

<http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx> web adresinden 30.10.2007 tarihinde

edinilmiştir

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Anketi

Ek 2. Öz-Yeterlilik Ölçeği

Ek 3. Üniversite Yazısı

Değerli Öğretmenler;

Bu araştırmada, **Halk Eğitimi Merkezlerinde Görevli Öğretmenler Hakkında Bilgi Toplanması** amaçlanmıştır. Elde edilen bilgiler bilimsel amaçlara göre topluca değerlendirilecektir. Bu nedenle adınızı yazmanıza gerek yoktur.

Araştırmanın geçerliliği açısından lütfen tüm soruları okuyunuz ve mutlaka her soruyu cevaplandırınız. Gösterdiğiniz ilgi ve işbirliğinden dolayı teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı
Prof.Dr.Sefer ADA

Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü Halk Eğitimi
Yüksek Lisans Öğrencisi
Murat TEMİZ

Ek 1

Yaşınız :
Cinsiyetiniz : ()Bayan ()Bay
Medeni Durumunuz : ()Evlü ()Bekar ()Diğer(yazınız).....
Öğrenim durumunuz: ()Ön lisans ()Lisans ()Yüksek Lisans
()Diğer(yazınız).....

En Son Mezun Olduğunuz Okul:

Mezun Olduğunuz Bölüm:

Mezuniyet Yılıınız:

1.Daha önce başka bir Halk Eğitimi Merkezinde(HEM) çalıştınız mı?

() Evet
() Hayır

2.Evet ise çalıştığınız diğer HEM lerinizi lütfen yazınız:

3.Daha Önce Halk Eğitimi alanında bir eğitim aldınız mı?

() Hayır
() Hizmet içi Eğitim Kursu
() Sivil toplum Kurumlarının (STK) verdiği kurslara katıldım
() Diğer(yazınız).....

4.Halk Eğitimi Merkezlerinde görev yapmaktan memnun musunuz?

() Evet
() Hayır
() Diğer(yazınız).....

5.Daha önce kamuda yada özel herhangi bir kurumda çalıştınız mı?

() Evet
() Hayır

6.Evet ise hangi kurumda ve görevde çalıştığınızı lütfen yazınız:

7.Şu an çalıştığınız kurumdaki göreviniz:

8.HEM de Görevli olduğunuz kursu yazınız:

9.Bu görevde ne kadar süredir çalışıyorsunuz:

10.Meslekteki kıdeminiz:

11.Kendinizi HEM de görev yaparken Halk Eğitimi açısından yeterli buluyor musunuz?

Yeterli Değilim

Kısmen Yeterliyim

Yeterliyim

Çok yeterliyim

Diğer(yazınız).....

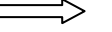
12.Mümkün olsa başka bir yerde farklı bir görev yapmak ister misiniz?

Evet

Hayır

Diğer(yazınız).....

Arka sayfaya geçiniz

(Sayfa 2)

Yönerge: Aşağıda bir dizi ifade sıralanmıştır. Burada doğru yada yanlış cevap yoktur. Fazla zaman harcamadan, genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyiniz.

Seçenekler: Doğru değil biraz doğru daha doğru
 tümüyle doğru 1 2 3
 4

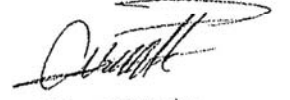
LÜTFEN HER SORUYA TEK BİR CEVAP VERİNİZ

		Doğru değil	Biraz doğru	Daha doğru	Tümüyle doğru
1	Yeni bir durumla karşılaştığımda ne yapmam gerektiğini bilirim.				
2	Beklenmedik durumlarda nasıl davranmam gerektiğini her zaman bilirim.				
3	Bana karşı çıktığımda kendimi kabul ettirecek çare ve yolları bulurum				
4	Ne olursa olsun, üstesinde gelirim.				
5	Güç sorunların çözümünü eğer gayret edersem her zaman başarırım				
6	Tasarılarımı gerçekleştirmek ve hedeflerime erişmek bana güç gelmez.				
7	Bir sorunla karşılaştığım zaman onu halledebilmeye yönelik bir çok fikrim vardır.				
8	Güçlükleri soğukkanlılıkla karşılarım, çünkü yeteneklerime her zaman güvenebilirim.				
9	Ani olayların da hakkından geleceğimi sanıyorum.				
10	Her sorun için bir çözümüm vardır.				

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜNE

2006-2007 Eğitim-öğretim yılı Halk Eğitimi Yüksek Lisans öğrencisiyim. Tez aşamasındayım. Tezimin istatistik kısmındaki ölçekleri aşağıda belirttiğim kurumlarda uygulamak istiyorum.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Murat TEMİZ
Halk Eğitimi
Yüksek Lisans Öğrencisi

Ölçeğin uygulanacağı Halk Eğitimi Merkezleri

- 1.Kadıköy HEM
- 2.Maltepe HEM
- 3.Bostancı HEM
- 4.Tuzla HEM
- 5.Bakırköy HEM
- 6.Avcılar HEM
- 7.Beşiktaş HEM
- 8.Eyüp HEM
- 9.Küçükçekmece HEM

